

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

2006

Bc. Lenka Jelínková

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Bc. Lenka Jelínková

**Bibliografický popis elektronických online zdrojů
v zahraniční a domácí katalogizační praxi**

Diplomová práce

Praha 2006

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Eva Bratková

Oponent diplomové práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 10. prosince 2006

.....
podpis diplomanta

Identifikační záznam

JELÍNKOVÁ, Lenka. *Bibliografický popis elektronických online zdrojů v zahraniční a domácí katalogizační praxi [Bibliographic description of electronic online resources in foreign and Czech cataloguing practice]*. Praha, 2006. 93 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2006. Vedoucí diplomové práce PhDr. Eva Bratková.

Abstrakt

Tématem diplomové práce je bibliografický popis elektronických online zdrojů z pohledu zahraniční a domácí katalogizační praxe. V úvodu práce je nastíněn vývoj popisu elektronických online zdrojů v průběhu 90. let minulého století spolu s představením významných zahraničních projektů, které k tomuto vývoji přispěly. Dále jsou podrobně analyzovány jednotlivé oblasti popisu dle standardu ISBD(ER) a jednotlivá pole formátu MARC 21 pro popis elektronických online zdrojů. Zhodnocena je rovněž katalogizační praxe Národní knihovny ČR v rámci projektu WebArchiv a oborových informačních bran. Jádrem práce je podrobná analýza ukázkových příkladů popisu elektronických online zdrojů obsahující katalogizační záznamy spolu s komentáři objasňujícími sporné otázky popisu těchto zdrojů.

Klíčová slova:

bibliografický popis, katalogizace, elektronické online zdroje, webové dokumenty, katalogizační standardy, MARC 21 (formát), AACR2 (pravidla), ISBD(ER), Národní knihovna České republiky, WebArchiv (Česko)

OBSAH

PŘEDMLUVA

1. ÚVOD.....	1
1.1 Vymezení termínu „elektronický online zdroj“	2
2. VÝVOJ POPISU ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ	4
2.1 Základní otázky	4
2.1.1 Proč katalogizovat internetové zdroje?	4
2.1.2 Jaké internetové zdroje by se měly katalogizovat?	6
2.2 Výzkumné projekty OCLC	7
2.2.1. Projekt internetových zdrojů (Internet Resources Project)	7
2.2.1. Budování katalogu internetových zdrojů (Building a Catalog of Internet Resources, projekt InterCat).....	8
2.3 Nástroje pro katalogizaci elektronických online zdrojů.....	9
2.3.1 MARCIt.....	10
2.3.2 CORC – Kooperativní katalog online zdrojů (Cooperative Online Resource Catalog)	11
3. POPIS ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ.....	13
3.1. Vývoj pravidel pro popis elektronických zdrojů.....	13
3.2 Popis elektronických online zdrojů ve formátu MARC 21.....	15
3.2.1 Návěští a kódované údaje (pole 006, 007 a 008)	16
3.2.1.1 Návěští/06 (Typ záznamu)	17
3.2.1.2 Návěští/07 (Bibliografická úroveň).....	17
3.2.1.3 Pole 006 (Údaje pevné délky - další charakteristiky dokumentu)	20
3.2.1.4 Pole 007 (Pole pevné délky pro fyzický popis)	21
3.2.1.5 Pole 008 (Údaje pevné délky)	21
3.3 Oblasti popisu elektronických online zdrojů.....	24
3.3.1 Prameny popisu	24
3.3.2 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti (pole 245)	25
3.3.3 Oblast údajů o vydání (pole 250)	28
3.3.4 Oblast údajů o typu a rozsahu elektronického zdroje (pole 256).....	28
3.3.5 Oblast nakladatelských údajů (pole 260)	29
3.3.6 Oblast údajů fyzického popisu (pole 300)	30
3.3.7 Oblast údajů o edici (pole 440)	31
3.3.8 Oblast údajů poznámky (pole 500, 516, 520, 538, aj.)	31

3.3.9 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti (pole 020, 022).....	33
3.4 Další specifika popisu elektronických online zdrojů	33
3.4.1 Popis elektronických online zdrojů vydaných současně na jiném nosiči .	33
3.4.1.1 Jeden bibliografický záznam integrující vydání na různých nosičích (angl. single record approach).....	34
3.4.1.2 Zvláštní bibliografické záznamy pro vydání na různých nosičích (angl. separate record approach).....	35
3.4.2 Tvorba záznamů nezávislých na agregátorovi (angl. aggregator - neutral record)	37
3.4.3 Propojovací pole (76X-78X).....	38
3.4.4 Elektronické umístění a přístup (pole 856)	39
4. POPIS ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ V PRAXI NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR	42
4.1 WebArchiv	42
4.2 Oborové informační brány	42
4.3 Specifika bibliografických záznamů elektronických online zdrojů v Národní knihovně ČR	47
5. PŘÍKLADY POPISU ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ	51
5.1 Elektronická monografie na WWW (dokument ve formátu .pdf)	51
5.2 Elektronická monografie na WWW (statické webové stránky).....	54
5.3 Elektronický časopis vycházející pouze na WWW	56
5.4 Elektronický časopis vycházející tištěně i na WWW (jeden bibliografický záznam, tzv. single record approach).....	60
5.5 Elektronický časopis vycházející tištěně i na WWW (dva bibliografické záznamy, tzv. separate record approach)	63
5.6 Integrovaný zdroj (domovská stránka).....	67
5.7 Integrovaný zdroj (textový).....	70
5.8 Integrovaný zdroj (textový) na pomezí s elektronickým časopisem.....	73
5.9 Integrovaný zdroj (multimédium)	76
5.10 Část (článek z elektronického časopisu)	79
6. ZÁVĚR.....	82
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85
SEZNAM OBRÁZKŮ	92
SEZNAM TABULEK	93

PŘEDMLUVA

Objem informací publikovaných denně na Internetu a zároveň obrovský zájem ze strany uživatelů přiměl knihovny zabývat se otázkou, jak elektronické online zdroje integrovat do svých fondů a služeb. Prozatím se jako nevhodnější metoda pro uchopení těchto zdrojů jeví klasická katalogizace podle platných katalogizačních standardů a pravidel. Elektronické online zdroje jsou však na rozdíl od tradičních dokumentů velmi dynamické, a proto je jejich popis poměrně složitou a neustále se vyvíjející problematikou.

Cílem diplomové práce je seznámení s problematikou popisu elektronických online zdrojů na národní i mezinárodní úrovni. Práce analyzuje a hodnotí popis těchto zdrojů, jak je kodifikován v platných zahraničních a domácích katalogizačních standardech a především na praktických ukázkách demonstruje specifika a problematické otázky popisu těchto zdrojů.

Výběr tématu diplomové práce vycházel z mé dosavadní praxe. Jelikož již více než dva roky pracuji v Národní knihovně ČR, Oddělení elektronických online zdrojů, kde se věnuji převážně popisu těchto zdrojů, je mi zvolené téma velmi blízké. Navíc v současnosti neexistuje žádná příručka v češtině, která by se podrobněji zabývala popisem elektronických online zdrojů ve formátu MARC 21. Práce byla koncipována s cílem jejího využití (zejména praktické části s příklady popisu) pro příručku „Katalogizace elektronických zdrojů. Příručka katalogizátora: s úplnými příklady záznamů ve formátech UNIMARC A MARC 21“, jejíž vydání připravuje Národní knihovna ČR pro příští rok.

Při tvorbě diplomové práce jsem vycházela převážně ze zahraničních příruček a metodických materiálů věnovaných popisu elektronických online zdrojů (jednalo se zejména o materiály Kongresové knihovny ve Washingtonu a amerického knihovnického centra OCLC) a současně z českých překladů základních katalogizačních standardů a manuálů (AACR2, ISBD(ER), MARC 21). Cenným zdrojem informací pro mě byla také monografie americké univerzitní profesorky Ingrid Hsieh-Yee věnovaná popisu audiovizuálních a elektronických dokumentů [Hsieh-Yee, 2006]. Dále jsem vycházela z článků v odborných knihovnických časopisech a to především těch, které se věnují katalogizaci („Cataloging and Classification Quarterly“, „Journal of Internet Cataloging“). Neméně důležitým

zdrojem informací byly mé vlastní zkušenosti z praxe a možnost konzultace s odborníky z oboru.

Diplomová práce je rozčleněna do šesti kapitol. Po úvodu následuje druhá kapitola, která nastiňuje vývoj popisu elektronických online zdrojů v průběhu 90. let minulého století a představuje stručně významné zahraniční projekty, které k tomuto vývoji přispěly. Třetí kapitola je věnována popisu elektronických online zdrojů, jak je kodifikován v platných zahraničních a domácích katalogizačních standardech. Zabývá se podrobně jednotlivými oblastmi popisu dle ISBD(ER) a zároveň jednotlivými poli formátu MARC 21 spolu s jejich specifiky pro elektronické online zdroje. Čtvrtá kapitola popisuje katalogizační praxi Národní knihovny ČR a zejména jednotlivé projekty, v jejichž rámci se elektronické online zdroje v Národní knihovně popisují. V páté kapitole jsou analyzovány příklady popisu elektronických online zdrojů na konkrétních záznamech vybraných z elektronického katalogu Národní knihovny ČR. V závěru je pozornost věnována zhodnocení popisu elektronických online zdrojů na národní i mezinárodní úrovni a jeho možný budoucí vývoj.

Použitá literatura je citována v souladu s normou ISO 690, resp. ISO 690-2. Záznamy jsou řazeny abecedně. Z uvedené normy vychází také zvolená citační metoda - citování pomocí prvního údaje záznamu a data vydání (označovaná též jako „Harvardský systém“). Poznámky pod čarou stručně doplňují či objasňují informace uvedené v samotném textu. Text práce je doplněn řadou obrázků a tabulek, jejichž seznamy je možné nalézt za seznamem použité literatury na konci práce.

Na tomto místě bych ráda poděkovala za cenné rady a připomínky při zpracování diplomové práce především vedoucí práce PhDr. Evě Bratkové a dále PhDr. Ludmile Benešové, vedoucí Oddělení zpracování speciálních dokumentů Národní knihovny ČR. Děkuji také Mgr. Ludmile Celbové, vedoucí Oddělení elektronických online zdrojů Národní knihovny ČR, za možnost podílet se na rozvoji významného národního projektu, jakým WebArchiv, na němž toto oddělení pracuje, bezesporu je.

1. ÚVOD

Počátky Internetu jsou datovány do 60. let minulého století, avšak jeho skutečný rozvoj nastal až začátkem 90. let, kdy se osobní počítače vzhledem k podstatnému snížení cen staly všeobecně dostupnými a kdy zároveň vznikla služba World Wide Web. V současnosti je Internet jedním z nejrychleji rostoucích médií na světě a je denně využíván miliony uživatelů na celém světě.

Studie neziskové iniciativy „Pew Internet & American Life Project“ zabývající se využíváním Internetu mezi americkými občany ukázala, že 73 % dospělých Američanů používá Internet, což představuje cca 147 miliónů uživatelů [Madden, 2006]. Jiná studie této organizace dokonce uvádí, že 73 % respondentů z řad amerických univerzitních studentů využívá Internet pro studium více než knihovnu [Jones, 2002]. Pokud tedy knihovny chtějí nabízet svým uživatelům kvalitní služby s cílem uspokojení jejich informačních potřeb, musejí se začít zabývat otázkou, jak co nejvhodněji integrovat internetové zdroje do svých fondů a služeb.

Informační zdroje publikované na Internetu jsou však výrazně odlišné od „klasických“ dokumentů, s nimiž knihovny tradičně pracují. Jedná se především o jejich množství, různou kvalitu a bohužel také stabilitu. Vzhledem k těmto vlastnostem se staly elektronické online zdroje pro knihovníky velkou výzvou, ale zároveň také hrozbou, a to zejména pro katalogizátory, jejichž hlavním úkolem je organizovat informace tak, aby bylo možné je vyhledávat a využívat.. Bylo třeba vyřešit celou řadu klíčových otázek. Je vůbec vhodné katalogizovat internetové zdroje „klasickým“ způsobem? Jaké internetové zdroje by se měly katalogizovat? Jakým způsobem?

Všechny výše uvedené otázky řešili odborníci z řad katalogizátorů v průběhu 90. let minulého století a prozatím došli k závěru, že jako nejvhodnější metoda k uchopení elektronických online zdrojů je skutečně „klasická“ katalogizace tak, jak ji známe u tištěných dokumentů. Elektronické online zdroje však mají svá specifika vyplývající především z jejich vlastností, a proto je popis těchto zdrojů poměrně složitou a neustále se vyvíjející záležitostí.

1.1 Vymezení termínu „elektronický online zdroj“

Soudobá odborná terminologie nabízí pestrý obraz pojmů vztahujících se k elektronickým zdrojům. Existuje mnoho synonymních výrazů, pojmů širšího či užšího rozsahu a také různé pojetí užívání těchto termínů v každodenní praxi. V celé množině elektronických zdrojů je možné vymezit čtyři základní skupiny těchto zdrojů [Bratková, 1998, s. 262-263]:

1. Elektronické informační zdroje

Jedná se o skupinu výchozí zastřešující všechny elektronické informační zdroje, tedy i zdroje, které nejsou dostupné prostřednictvím počítačových sítí. Synonymním termínem k tomuto pojmu je pojem „digitální informační zdroje“. Do této skupiny můžeme zařadit také termíny „elektronické (digitální) objekty“, „elektronické (digitální) materiály“, „elektronické (digitální) dokumenty“ či „elektronické (digitální) publikace“.

2. Síťové elektronické zdroje

Uvedená skupina vymezuje zdroje přístupné prostřednictvím jakýchkoliv počítačových sítí. Patří sem termíny „online (informační) zdroje“, „elektronické zdroje dostupné na dálku“ (angl. *remotely accessed resources*) nebo užší pojmy „síťové dokumenty“ či „síťové publikace“. Do této skupiny spadá také hojně užívaný termín (použitý rovněž v názvu celé práce) „**elektronické online zdroje**“.

3. Internetové (informační) zdroje

Třetí skupina je podmnožinou skupiny předchozí. Zahrnuje informační zdroje dostupné **veřejně** přes celosvětovou počítačovou síť Internet. Nepatří sem zdroje, které jsou sice přístupné přes Internet, ale nikoli veřejně. Synonymními termíny jsou „internetové materiály“ a užšími pojmy „internetové dokumenty“ nebo „internetové publikace“.

4. Webové (informační) zdroje

Poslední a zároveň nejúžší skupina vymezuje informační zdroje dostupné veřejně v síti Internet **pouze přes protokol HTTP** (*Hypertext Transfer Protocol*). V českém prostředí je užíván rovněž termín „webové informační

zdroje“, v diplomové práci je však preferován první z uvedených termínů. Užším, ale velmi frekventovaným pojmem, je „webový (příp. webovský) dokument“. V západní terminologii je totiž pojem „dokument“ chápán především jako materiál textové povahy. Dalšími synonymními termíny v této skupině jsou termíny „dokumenty na WWW“, nebo přesnější pojem „dokumenty využívající HTTP protokol“. Patří sem také konkrétní pojmy jako „webová (příp. webovská) stránka“, „domovská stránka“, „personální (webová) stránka“, „HTML stránka“, „webové (příp. webovské) sídlo“ (angl. *website*) či pojem „web“.

Přestože v názvu diplomové práce, stejně jako v dalším textu, figuruje termín „elektronický online zdroj“, je tato práce zaměřena na třetí a zejména na čtvrtou výše uvedenou skupinu elektronických informačních zdrojů. Pojmy „zdroj“, „dokument“ či „publikace“ mají v této práci naprosto stejný význam. Také termíny „elektronický online zdroj“, „internetový zdroj“ a „webový zdroj“ jsou užívány (s vědomím výše uvedených rozdílů) do jisté míry synonymně.

2. VÝVOJ POPISU ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ

Odborníci z oboru knihovnictví se o elektronické online zdroje začali zajímat již v první polovině 90. let, kdy se Internet začal díky službě World Wide Web dynamicky rozrůstat. Nejprve bylo třeba prozkoumat povahu informačních zdrojů dostupných na Internetu. Když bylo zjištěno, že řada elektronických online zdrojů obsahově odpovídá dokumentům, které knihovny tradičně zajímají, bylo třeba vyřešit otázku, jak tyto zdroje integrovat do knihovních fondů a služeb. Jako nejvhodnější metoda pro uchopení těchto zdrojů byla zvolena „klasická“ katalogizace. Samotná otázka, zda má vůbec smysl katalogizovat internetové zdroje, však vzbudila mezi odborníky bouřlivou diskuzi. Výzkumné projekty americké organizace OCLC (*Online Computer Library Center*) poskytly odpovědi nejen na tuto, ale také na řadu dalších klíčových otázek a zároveň uvedly popis elektronických online zdrojů do katalogizační praxe knihoven.

2.1 Základní otázky

Elektronické zdroje publikované na Internetu s sebou přinesly řadu problematické otázky, které museli odborníci, především z řad katalogizátorů usilujících o jejich integraci do knihovních katalogů, řešit. Jedním z těchto problémů je závratná rychlost nárůstu informací publikovaných na Internetu. Studie americké organizace OCLC ukázala, že v roce 1993, dva roky po zprovoznění první webové stránky¹, bylo na Internetu pouhých 100 webových stránek. Tento počet však již v roce 2000 vzrostl na 7,4 miliónů [TAN, 2001, s. 98].

Další problém se týkal vlastností dokumentů na Internetu – špatná organizace, různá kvalita a stabilita, které znamenají obrovské potenciální pracovní zatížení, pokud by se měl knihovní katalog udržovat.

2.1.1 Proč katalogizovat internetové zdroje?

Na Internetu je nepochybně velké množství hodnotných zdrojů, ale jsou bohužel ukryty v „chaotické džungli“. Jak mohou být tyto zdroje nejlépe organizovány pro vyhledávání a jejich následné využití?

¹ První webová stránka byla zprovozněna 6. srpna 1991. Jejím autorem byl Tim Berners-Lee, tvůrce služby World Wide Web [Krčmařová, 2004].

Od počátku bylo zřejmé, že Internet potřebuje organizaci. Vyhledávací nástroje na Internetu však nabízely jen velmi omezené možnosti. Naproti tomu katalogizace je činnost knihoven, jejímž cílem je dosažení určitého pořádku umožňujícího efektivní vyhledávání a využívání informací. Někteří odborníci nicméně zastávali názor, že dokumenty publikované na Internetu jsou natolik nestabilní, že je nelze efektivně katalogizovat. Jiní zase zvažovali, zda by mohly stále mocnější nástroje pro vyhledávání a prohlížení, automatizované indexační nástroje a „inteligentní manažery“ odstranit potřebu katalogů.

Eric Jul [1996, s. 10] uvádí tři základní argumenty stavěné proti katalogizaci elektronických online zdrojů:

1. Nic na Internetu nemá smysl katalogizovat
2. Internetové zdroje mají velmi pomíjivý charakter
3. Katalogizace je příliš drahá a náročná na lidskou práci

Internet představuje obrovskou záplavu informací, v níž se mísí dokumenty velmi odlišné kvality. V současnosti můžeme navíc jen stěží odhadnout jejich dlouhodobou hodnotu pro budoucí generace. Na druhou stranu velké množství informací je dnes publikováno pouze v elektronické podobě (jedná se o tzv. *digital born* dokumenty) a tento trend bude neustále vzrůstat. Pokud si knihovníci stanou vhodná selekční kritéria vyhovující jejich potřebám a především potřebám jejich uživatelů, mohou naopak výrazně obohatit své fondy a zároveň zlepšit služby uživatelům, kteří najdou veškeré informace na jednom místě a nebudou ztrácet čas procházením tisíců záznamů, které jsou obvykle výsledkem vyhledávání pomocí internetových vyhledávačů. Navíc v některých případech mohou internetové zdroje sloužit jako alternativa zdrojů tištěných a jejich začlenění do katalogu tak může ušetřit část rozpočtu knihovny.

Tak jako se internetové zdroje liší, co se týče intelektuálního obsahu, tak se liší také délkou životnosti. Je pochopitelné, že knihovny nemají zájem popisovat zdroje, které zanedlouho z Internetu opět zmizí. Na rozdíl od tradičních tištěných zdrojů fyzicky umístěných v budovách knihoven nejsou totiž internetové zdroje pod přímou kontrolou knihoven. Průměrná životnost webové stránky se odhaduje na tři až čtyři měsíce [Murray, 2000]. Řada institucí po celém světě, zejména národních knihoven, se snaží tento problém řešit dlouhodobou archivací elektronických online

zdrojů. Problematikou dlouhodobé archivace elektronických online zdrojů se podrobně zabývá diplomová práce Markéty Škodové [Škodová, 2005].

Hlavním (a možná také nejvíce oprávněným) argumentem stavěným proti katalogizaci internetových zdrojů je skutečnost, že se jedná o činnost velmi nákladnou a náročnou na lidskou práci. Otázkou zůstává, zda je lepší vynaložit finance na počátku celého procesu práce s fondem tak, aby tisíce uživatelů knihovny měly v budoucnu možnost najít rychle potřebné informace, nebo šetřit peníze na úkor času, který tito uživatelé stráví na Internetu nepřesným vyhledáváním pomocí klíčových slov.

Katalogizátoři zabývající se otázkou, zda má smysl katalogizovat elektronické online zdroje, dospěli tedy většinou k závěru, že popis těchto zdrojů založený na katalogizačních standardech a řízených slovnících by měl být jednoznačně preferován. Nancy Olsonová v příručce pro popis elektronických online zdrojů uvádí: „Využívání existujících knihovnických technik a postupů a vytváření záznamů pro vyhledávání v existujících online katalogích je nejefektivnější metodou k získání těchto zdrojů.“ [Cataloging, 1997].

2.1.2 Jaké internetové zdroje by se měly katalogizovat?

Internetové zdroje jsou vytvářeny v různých formátech, přístupné v různých režimech (WWW, FTP) a s různým obsahem (přehledy, statistické údaje, bibliografické údaje, aj.). Může se jednat o knihovní katalogy, databáze, elektronické časopisy, diskusní skupiny, aj. Otázkou zůstává, jaké zdroje by se měly vybírat pro katalogizaci?

Přestože knihovny různého typu mohou mít odlišná kritéria výběru s ohledem na zaměření dané instituce, většina odborníků se pravděpodobně shodne na skutečnosti, že snaha katalogizovat všechno, co je na Internetu publikované, by byla jen marným úsilím. V zásadě je tedy třeba stanovit určitá kritéria výběru, která by se měla shodovat s kritérii stanovenými pro tradiční druhy dokumentů. Do výběru by měly být zahrnuty dokumenty relativně stabilní, některé knihovny zahrnují pouze volně přístupné zdroje. Co se týče druhu dokumentů, vybírají se především online časopisy a knihy, mapy, grafické dokumenty a multimédia obsahující některé z těchto druhů dokumentů. Pokud jde o webové stránky, jsou pro účely katalogizace

upřednostňovány spíše stránky korporací obsahující užitečné statistické či oficiální informace před stránkami osobní povahy.

2.2 Výzkumné projekty OCLC

Důležitou úlohu ve vývoji problematiky bibliografického popisu elektronických online zdrojů sehrály dva projekty OCLC řešené v průběhu 90. let minulého století – „Projekt internetových zdrojů“ („Internet Resources Project“, 1991-1992) a „Budování katalogu internetových zdrojů“ („Building a Catalog of Internet Resources“, 1993-1996), známý také jako projekt „InterCat“.

2.2.1. Projekt internetových zdrojů (*Internet Resources Project*)

První z výzkumných projektů OCLC si stanovil dva základní cíle:

1. prozkoumat povahu elektronických zdrojů dostupných na Internetu²
2. zjistit, zda je vhodné používat pro katalogizaci elektronických online zdrojů standardy typu MARC a AACR2

Průzkumy odhalily malé, nicméně stále rostoucí množství dokumentů stejného charakteru jako dokumenty, s nimiž knihovny tradičně pracují. Aby zjistili potenciální dopad popisu těchto zdrojů na tradiční katalogizaci, provedli odborníci v OCLC katalogizační experiment, do něhož bylo zapojeno asi třicet katalogizátorů z celého světa. Katalogizátoři zapojení do projektu měli zkušenosti s popisem počítačových souborů v rozsahu od dvou do dvaceti let a jejich úkolem bylo pokusit se zkatalogizovat vybraný vzorek 300 internetových zdrojů. Tyto zdroje byly rozděleny do souborů po třiceti a zaslány jednotlivým katalogizátorům. Každý zdroj byl tedy popsán nezávisle třemi různými odborníky. Cílem projektu nebylo zjistit, zda by ten který zdroj měl být popsán, ale zda je vůbec možné ho popsat.

V rámci řešení projektu došli odborníci z OCLC k následujícím zjištěním:

1. Až na drobné výjimky byly standardy MARC a AACR2 shledány vhodnými pro popis internetových zdrojů

² Je třeba připomenout, že v roce 1991, kdy byl projekt zahájen, nebyly na Internetu téměř žádné webové zdroje, protože první webová stránka byla zpřístupněna až ve druhé polovině tohoto roku.

2. Je nezbytné vytvořit nějaký způsob propojení bibliografického záznamu s internetovým zdrojem, který je popisován
3. Přestože existují standardy pro popis (tehdy) počítačových souborů, je třeba vytvořit doporučující materiály speciálně pro popis internetových zdrojů

První z uvedených závěrů nebyl pro odborníky překvapením, ale dodal jim potřebnou jistotu pro další aktivity na poli popisu internetových zdrojů.

V pořadí druhý z vytyčených cílů byl naplněn publikací příručky Nancy Olsonové „Katalogizace internetových zdrojů: manuál a praktická příručka“ [Cataloging, 1997] a jinými doporučujícími materiály.

Co se týče propojení bibliografického záznamu s popisovaným dokumentem, navrhli řešitelé projektu spolu s poradci z jiných institucí (mezi nimi Kongresovou knihovnou) nové pole bibliografického formátu USMARC – 856 – „Elektronické umístění a přístup“. Uvedené pole, vytvořené v roce 1993 [Library of Congress, 2003b], umožňuje katalogizátorům vložit do záznamu informace nezbytné k přímému propojení s popisovaným elektronickým online zdrojem. Následně bylo vytvořeno podpole \$u pole 856 umožňující vkládání identifikátoru URL.

2.2.1. Budování katalogu internetových zdrojů (Building a Catalog of Internet Resources, projekt InterCat)

Výsledky prvního projektu OCLC, zejména zjištění vhodnosti aplikace standardů typu MARC a AACR2 pro popis online zdrojů, přiměly odborníky k iniciování dalšího projektu. Projekt probíhající od října 1994 do června 1996 byl částečně financován americkým Ministerstvem školství a zúčastnilo se ho 231 katalogizátorů z celého světa reprezentujících téměř všechny typy knihoven. Tito katalogizátoři zpracovali během řešení projektu více než 4 700 internetových zdrojů. Výsledné bibliografické záznamy byly zpracovány v tehdy používaném formátu USMARC (nyní MARC 21), dle pravidel AACR2 a obsahovaly jedno nebo více polí 856. Jako pomůcka pro práci jim sloužila již zmíněná příručka pro popis elektronických online zdrojů autorky Nancy Olsonové [Cataloging, 1997]. Knihovníci podílející se na projektu vybírali internetové zdroje podle selekčních

kritérií stanovených pro budování svých fondů a na základě zjištěných či očekávaných potřeb svých uživatelů.

Výsledkem projektu byl online katalog s názvem „InterCat“, který se neustále rozrůstá. Již v polovině roku 1999 měla báze více než 100 000 záznamů [Lam, 2000]. Katalog InterCat je součástí světového souborného katalogu OCLC WorldCat.

V průběhu řešení projektu vyvstala opět řada problematických otázek, z nichž nejpalčivější byla nejednoznačnost identifikátoru URL, která velmi komplikovala udržování knihovního katalogu. Při pokusu o propojení se z bibliografického záznamu na příslušný internetový zdroj se často objevovala chybová zpráva „Soubor nebyl nalezen“, což signalizovalo, že daný zdroj se buď přesunul na jinou internetovou adresu, nebo úplně zanikl. Během řešení projektu InterCat se 3 % URL adres v katalogu ukázala jako nefunkční [Jul, 1997]. Odborníci z OCLC tedy brzy zjistili, že možnost implementace URL do bibliografického záznamu s sebou nese jen výhody, ale také četná rizika.

Řešitelé projektu spolu se zaměstnanci výzkumného oddělení OCLC (*OCLC Office of Research*) navrhli řešení v podobě trvalého identifikátoru PURL (*Persistent Uniform Resource Locator*), který odstranil základní problém s identifikací pomocí URL – závislost identifikace zdroje na jeho umístění. Z hlediska funkce je PURL normálním URL, neodkazuje však přímo na umístění zdroje na Internetu, ale na zprostředkující směrovací službu. Tato služba propojí identifikátor PURL se skutečným URL a vrátí ho klientovi. V případě, že dojde ke změně umístění zdroje, samotné PURL se nikdy nemění. Systém PURL funguje pouze pro registrované uživatele. Zájemci se mohou volně zaregistrovat na PURL serveru a poté si vytvářet vlastní identifikátory PURL, mohou dokonce volně stahovat příslušný software a instalovat vlastní směrovací PURL server [Bartošek, 2004, s. 240].

2.3 Nástroje pro katalogizaci elektronických online zdrojů

Na konci 90. let, kdy už byla katalogizace internetových zdrojů reálnou skutečností v řadě knihoven, byly vyvinuty technologické nástroje, které se snaží tuto činnost částečně zautomatizovat za účelem vyšší efektivity každodenní práce katalogizátorů. Podstatou těchto nástrojů je schopnost využití metadat z hlavičky HTML dokumentu a jejich následná konverze do formátu MARC či Dublin Core.

První z níže charakterizovaných nástrojů je komerčního charakteru, zatímco druhý je založen na dalším z projektů americké organizace OCLC.

2.3.1 MARCIt

Jedná se o komerční software, který automaticky generuje záznam ve formátu typu MARC ze stránky aktuálně zobrazené v internetovém prohlížeči.

MARCIt byl vyvinut společností „Nichols Advanced Technologies“ a knihovnické veřejnosti poprvé představen v roce 1998 na setkání Americké knihovnické asociace (*American Library Association*). V roce 1999 získal ocenění za inovativní technologii od magazínu „Media & Methods Magazine“.

Práce s MARCitem je velmi jednoduchá. Katalogizátor si pomocí internetového prohlížeče najde webovou stránku, kterou chce popsat a klikne na ikonku MARCitu. Poté se mu zobrazí katalogizační obrazovka, do níž je automaticky vloženo maximum informací, které je možné ze stránky (resp. jejích metadat) vyčíst, včetně kódovaných údajů. Hlavní název internetového zdroje a jeho URL adresa jsou převzaty automaticky přímo z webového prohlížeče.

MARCIt je schopen automaticky generovat následující pole a podpole:

LDR	Návěští
001	Kontrolní číslo
003	Identifikátor kontrolního čísla
005	Datum posledního zpracování
007	Pole pevné délky pro fyzický popis
008	Údaje pevné délky
040	Zdroj katalogizace
245	\$a Název
245	\$h Obecné označení druhu dokumentu
256	\$a Vlastnosti počítačových souborů ³
516	\$a Poznámka k typu počítačového souboru
538	\$a Poznámka k požadavkům na systém
856	\$u Adresa elektronického zdroje

³ V současné katalogizační praxi se již toto pole při popisu elektronických online zdrojů nepoužívá.

Záznamy mohou být poté ručně doplněny o předmětová hesla z řízených slovníků, anotaci a jiné potřebné údaje. Poté je možné záznam uložit do zvoleného souboru a soubor následně importovat do katalogu. MARCIt umožňuje tvůrci záznamu také ohodnotit kvalitu internetového zdroje, pomocí stupnice od jedné do pěti, což může být přínosem pro uživatele.

Ani sebedokonalejší nástroj však nedokáže transformovat data, která v hlavičce webového zdroje chybí. Tento problém je zapříčiněn zejména nedůsledností tvůrců webových stránek, kteří neakceptují metadatové standardy. Proto se jako hlavní problém pro využití softwaru MARCIt může jevit absence či nedostatek údajů potřebných pro konverzi do bibliografického záznamu. Navíc záznam vytvořený pomocí MARCitu je třeba doplnit o interpunkci dle ISBD, alternativní názvy a jiné potřebné údaje, které nelze vkládat automaticky.

Software bylo v minulosti možné objednat na jeho domovské stránce [MARCIt, Inc., 1998]⁴. Jedinou podmínkou bylo, aby počítač, na němž je MARCIt instalován, splňoval příslušné hardwarové a softwarové podmínky. Cena softwaru byla cca 50 USD pro jednu pracovní stanici. Zájemci si mohli také stáhnout zdarma zkušební verzi, která umožňovala zkatalogizovat až deset záznamů internetových zdrojů.

2.3.2 CORC – Kooperativní katalog online zdrojů (*Cooperative Online Resource Catalog*)

CORC (*Cooperative Online Resource Catalog*) je služba OCLC, která představuje kombinaci katalogu a souboru nástrojů pro popis internetových zdrojů. Původně se jednalo o výzkumný projekt OCLC, řešený od roku 1998, založený na zkušenostech a poznatcích získaných při řešení předchozích projektů. Cíl projektu byl velmi ambiciózní - tvorba souborného katalogu elektronických online zdrojů. V roce 1999 se CORC stal jednou ze služeb OCLC a byl tak zpřístupněn veřejnosti.

Jedná se o nástroj pro automatickou katalogizaci elektronických zdrojů přímo na webu (vyhledávání, vytváření a editace záznamů), a to ve formátech MARC a Dublin Core, využívaný na mezinárodní úrovni. Na jeho testování se podílelo více

⁴ Domovská stránka softwaru MARCIt již bohužel není funkční. V současnosti jsou přístupné pouze její starší verze prostřednictvím celosvětového webového archivu „Internet Archive“ (http://web.archive.org/web/*/http://marcit.com).

než 450 knihoven z celého světa. Databáze vznikla ze záznamů původně uložených v bázích OCLC InterCat a NetFirst. CORC současně poskytuje další služby, např. údržbu URL adres obsažených v bibliografických záznamech, využívání různých autoritních souborů integrovaných v systému, vytváření tématických bibliografií (*pathfinders*). CORC komunikuje s databází WorldCat, tzn. že využívá její záznamy a naopak do ní dodává záznamy nové. Nové záznamy ve formátu Dublin Core se v katalogu CORC vytvářejí přímo ze zdrojových metadat a před exportem do báze WorldCat jsou automaticky konvertovány do formátu OCLC-MARC.

Jedním z podstatných rysů CORCu je myšlenka sdílené katalogizace internetových zdrojů, která představuje účinný nástroj v úsilí o organizaci těchto zdrojů v širším měřítku. Pomocí sdílené katalogizace se navíc značně redukuje jeden z hlavních argumentů stavěných proti klasické katalogizaci internetových zdrojů – náročnost na lidskou práci a s tím spojené vysoké finanční náklady.

Dostupnost této služby je odlišná od dostupnosti softwaru MARCIt. Protože CORC je jednou ze služeb OCLC, je využití této služby vázáno na členství v organizaci. V roce 2002 byly všechny rysy CORCu integrovány do nové komplexní katalogizační služby nesoucí název „OCLC Connexion“ [OCLC, 2003].

3. POPIS ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ

Elektronický zdroj je dle stávajících katalogizačních pravidel definován jako „materiál (data a/nebo program(y)), zakódovaný pro manipulaci v počítači. Zahrnuje materiály, které vyžadují použití periferních zařízení (např. přehrávač CD-ROM), připojených k počítači, a síťové služby (např. bulletiny, diskusní skupiny, webovské prezentace)“ [ISBD(ER), 1998, s. 94]. Definice tedy nezahrnuje elektronické zdroje, které nevyžadují využití počítače, např. kompaktní disky s hudbou či videodisky.

Elektronické zdroje mohou být přístupny *lokálně* (tzn. popisuje se hmotný nosič, např. CD-ROM) nebo *dálkově* (zdroje přístupné prostřednictvím počítačové sítě, nejčastěji Internet).

Katalogizátoři popisují elektronické zdroje s využitím kapitoly 9 Anglo-amerických katalogizačních pravidel již téměř dvě desítky let. Podstatný rozdíl je však v tom, že dosud pracovali se statickými objekty, zatímco internetové zdroje přístupné na dálku jsou velmi dynamické. Popis internetových zdrojů se liší ve dvou základních oblastech - v popisu jejich měnících se vlastností a v poskytnutí informace o přístupu k nim. V první oblasti je základním problémem nedostatek informací nezbytných pro popis. Katalogizátor nemůže najít potřebné údaje v doprovodném tištěném materiálu nebo na obalu jako u hmotných elektronických dokumentů. Titulní obrazovka, která je obvykle hlavním (i když dle nově revidovaných pravidel ne výlučně jediným) pramenem popisu, se může rovněž časem měnit. Údaje o vydání a nakladatelské údaje nejsou často uvedeny. Vzhledem k uvedeným obtížím se pro popis internetových zdrojů používá více poznámek. V druhé oblasti je třeba vzhledem k nehmotné povaze popisovaného dokumentu uvést poznámky pro požadavky na systém a způsob přístupu. Nejdůležitějším údajem je alespoň jeden údaj o lokaci a přístupu k dokumentu (URL).

3.1. Vývoj pravidel pro popis elektronických zdrojů

Standards pro popis elektronických zdrojů se neustále vyvíjejí. V srpnu 1997 byl vydán revidovaný standard ISBD(ER) (*International Standard Bibliographic Description for Electronic Resources*), který nahradil předchozí standard ISBD(CF) (*International Standard Bibliographic Description for Computer Files*) vydaný v roce 1990. Nový standard pokrýval bibliografický popis jak elektronických zdrojů na hmotných nosičích, tak také elektronických zdrojů dostupných na dálku a přinesl

zároveň řadu užitečných změn: termín „elektronický zdroj“ nahradil stávající termín „počítačový soubor“ jako obecné označení druhu dokumentu, údaje týkající se typu dokumentu byly revidovány vytvořením nabídky třiceti termínů reprezentující tři úrovně specifikace. Součástí normy bylo také doporučení, aby se všechna fyzická vyjádření téhož intelektuálního obsahu zaznamenávala do jednoho bibliografického záznamu.

V roce 2001 byla revidována kapitola 9 Anglo-amerických katalogizačních pravidel sloužící pro popis elektronických zdrojů. Na rozdíl od vydání pravidel z roku 1998, která stanovila jako hlavní pramen popisu titulní obrazovku (případně jiné vnitřní prameny), nová kapitola 9 uvádí jako hlavní pramen popisu zdroj samotný (angl. *the resource itself*). Aby se bibliografická data stala srozumitelnějšími pro uživatele katalogu, nabízí kapitola 9 katalogizátorům možnost užití běžné terminologie (např. CD-ROM) a stanovuje používání běžné terminologie také pro zápis poznámky pro požadavky na systém. Nově revidovaná kapitola AACR2 však zavrhl terminologii stanovenou ISBD(ER) pro oblast údajů o typu a rozsahu elektronického zdroje, stejně jako doporučení zaznamenávat různá fyzická vyjádření téhož intelektuálního obsahu do jednoho bibliografického záznamu [Hsieh-Yee, 2006, s. 151].

Webové zdroje vnesly mezi katalogizátory také řadu otázek týkajících se jejich bibliografické úrovně. Většinou se jedná o pokračující zdroje, což by napovídalo jejich podobnosti se seriály, zároveň však obvykle nevychází v číselně nebo chronologicky odlišených částech. Otázkou „seriálovosti“ (angl. *Seriality*) elektronických online zdrojů se zabývaly Jean Hironsová a Crystal Grahamová [Hirons, 1998] a jejich úsilí vedlo k revizi Kapitoly 12 AACR2, původně určené pro seriály. Nová Kapitola 12, vydaná v roce 2002, nese název „Pokračující zdroje“ (angl. *Continuing resources*), které jsou zde definovány jako „bibliografické zdroje, které jsou vydávány bez předem určeného konečného data vydání“ [Anglo-americká, 2004]. Pokračující zdroje zahrnují seriály a integrační zdroje. Na rozdíl od popisu seriálů, který je založen na prvním vydání nebo nejstarším dostupném vydání, popis integračních zdrojů vychází z vydání posledního a předcházející změny v názvu, vydavateli, periodicitě, aj. jsou vyjádřeny pomocí poznámek. Řídící komise pro revizi Anglo-amerických katalogizačních pravidel (*The Joint Steering Committee for*

Revision of the Anglo-American Cataloguing Rules) vydává každý rok aktualizace s cílem informovat katalogizátory o posledních změnách v pravidlech.

Nová pravidla odrážejí také změny v terminologii. Kapitola 9 změnila název na „Elektronické zdroje“ (původně „Počítačové soubory“), tatáž změna se týkala také obecného označení druhu dokumentu – původně [počítačový soubor], nově [elektronický zdroj]. Termín [interaktivní multimédium] se přestal pro obecné označení druhu dokumentu zcela používat a byl nahrazen rovněž termínem [elektronický zdroj].

V souvislosti s uvedenými změnami došlo k revizi pravidla 0.24 AACR2, které (dle vydání pravidel z roku 1998) instruovalo katalogizátory k využití pouze kapitoly příslušné pro popisovaný druh dokumentu. Nová pravidla reflektují potřebu vyjádřit všechny aspekty popisné jednotky, včetně jejího obsahu, jejího nosiče, typu publikace, bibliografických vztahů a zda se jedná o jednotku publikovanou či nepublikovanou, a jsou tedy zvláště dobře aplikovatelná na elektronické zdroje. Ty totiž zpravidla nesou vlastnosti charakteristické pro různé druhy dokumentů a katalogizátoři mají tudíž potřebu konzultovat při jejich popisu více příslušných kapitol. Pokud tedy katalogizátor popisuje elektronickou monografii, měl by se řídit kapitolami 9, 1 a 2 AACR2. V případě popisu elektronických časopisů a integračních zdrojů je třeba konzultovat kapitoly 12 a 9, případně jiné relevantní kapitoly potřebné pro tvorbu bibliografického záznamu.

3.2 Popis elektronických online zdrojů ve formátu MARC 21

V následující tabulce je uveden přehled polí bibliografického formátu MARC 21 (včetně dvou klíčových pozic návěstí) nejčastěji používaných při popisu elektronických online zdrojů.

Pole MARC 21 (příp. pozice návěstí)	Charakteristika
Návěstí/06 („Typ záznamu“)	Pozice návěstí určující jaké specifikace bude obsahovat pole 008 na pozicích 18-34 (s výjimkou textových dokumentů)
Návěstí/07 („Bibliografická úroveň“)	Pozice návěstí, která u textových dokumentů rozhoduje, jaké specifikace bude obsahovat pole 008 na pozicích 18-34

006	Údaje pevné délky – další charakteristiky dokumentu (umožňuje zapsat charakteristiky dokumentu nevyjádřené prostřednictvím pole 008, které je neopakovatelné)
007	Pole pevné délky pro fyzický popis
008	Údaje pevné délky
022	Mezinárodní standardní číslo seriálu
1XX	Hlavní záhlaví
245	Údaje o názvu (včetně údajů o odpovědnosti)
246	Variantní názvy
247	Předcházející název
250	Údaje o vydání
260	Nakladatelské údaje
310	Současná periodicitu
362	Údaje o číslování
4XX	Údaje o edici
500	Všeobecná poznámka
516	Typ elektronického zdroje
520	Resumé atd.
538	Způsob přístupu
546	Poznámka o jazyku
580	Poznámka k propojovacím polím
6XX	Věcné selekční údaje
7XX	Vedlejší záhlaví
776	Vydání na jiném nosiči
856	Elektronické umístění a přístup

Tabulka 1 Pole formátu MARC 21 pro popis elektronických online zdrojů

3.2.1 Návěští a kódované údaje (pole 006, 007 a 008)

Na počátku tvorby bibliografického záznamu se musí katalogizátor především rozhodnout, jaký typ dokumentu vlastně popisuje (Návěští/06 „Typ záznamu“) a pokud se jedná o textový dokument, zda je popisná jednotka monografií, seriálem nebo integračním zdrojem (Návěští/07 „Bibliografická úroveň“). U elektronických

online zdrojů nejsou totiž uvedená rozhodnutí zdaleka tak jednoduchá jako u tištěných dokumentů.

Pokud popisná jednotka obsahuje charakteristiky více než jednoho druhu dokumentu, je nutné navíc zvážit použití jednoho či více polí 006. Například elektronický časopis vyjadřuje charakteristiky jak seriálu, tak také elektronického zdroje.

3.2.1.1 Návěští/06 (Typ záznamu)

Ve formátu MARC 21 specifikuje uvedená pozice návěští prostřednictvím jednoznakového abecedního kódu **typ záznamu**. Zvolený kód poté určuje, jaké charakteristiky bude obsahovat pole 008 na pozicích 18-34 (např. je-li použit kód „m“ - počítačový soubor/elektronický zdroj, budou na uvedených pozicích pole 008 údaje pro počítačové soubory). V případě textových dokumentů (kód „a“) rozhoduje o charakteristikách užitých na pozicích 18-34 pole 008 také zvolená bibliografická úroveň (Návěští/07).

Na uvedené pozici návěští došlo v červnu 1997 k podstatné revizi, která umožnila kódovat elektronické zdroje podle významného aspektu jejich obsahu, spíše než podle jejich fyzické formy. Do té doby se všechny elektronické zdroje řadily pod kód „m“ – počítačový soubor/elektronický zdroj. V současnosti jsou kódem „m“ označovány pouze následující kategorie elektronických zdrojů:

- počítačový software (programy, hry, fonty)
- číselná data
- počítačově orientovaná multimédia
- systémy online nebo síťové služby

Pokud tyto kategorie elektronických zdrojů obsahují významný aspekt náležející do jiné kategorie dokumentu, použije se kód vztahující se k tomuto významnému aspektu (např. vektory kartografické povahy se nekódují jako číselná, ale jako kartografická data). Ostatní třídy elektronických zdrojů jsou kódovány podle nejvýznamnějšího aspektu (např. textový dokument, grafika, kartografický dokument, zvukový záznam, videozáznam). V případě pochybností nebo pokud je

obtížné určit nejvýznamnější aspekt, považuje se popisná jednotka za počítačový soubor („m“).

Např.: elektronická verze Homérový Iliady dostupná prostřednictvím sítě Internet: Dřívější praxe: **m** X Současná praxe: **a**

Protože se jedná o dokument textové povahy, použije se pro typ dokumentu kód **a** (Textový dokument). Elektronický aspekt dokumentu je až na druhém místě.

Při rozhodování, zda by měl být pro popisovaný dokument použit kód „m“, je třeba mít na paměti, že přítomnost softwaru v popisovaném dokumentu neznamena automaticky, že by měl být dokument klasifikován jako počítačový soubor. Důležitá je primární charakteristika zdroje. Například digitální archiv lékařských výzkumných zpráv - obsahuje vyhledávací software, jeho primární charakteristika je však textová, proto by měl být kódován na uvedené pozici návěští jako textový dokument („a“).

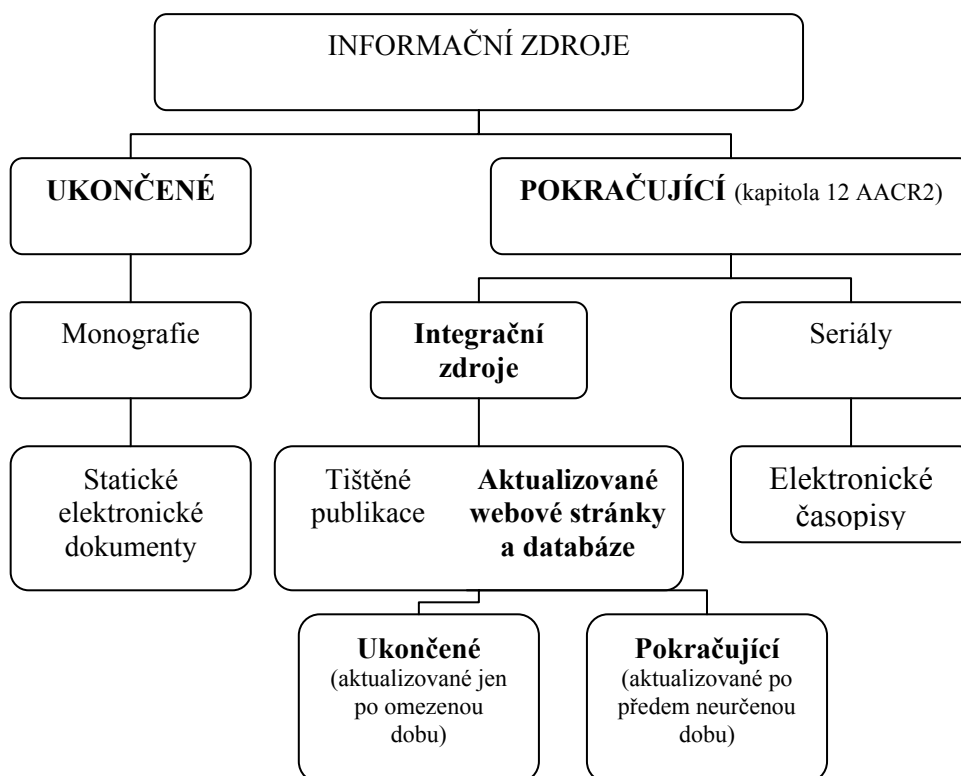
3.2.1.2 Návěští/07 (Bibliografická úroveň)

U elektronických textových dokumentů rozhoduje zvolená bibliografická úroveň o tom, jaké specifikace bude obsahovat pole 008 na pozicích 18-34 (tj. pro jaký typ dokumentu). Nejčastěji se jedná o monografii („m“), seriál („s“) nebo integrační zdroj („i“). V praxi bývá někdy velmi obtížné zvolit správnou bibliografickou úroveň, týká se to zejména rozlišení seriálů a integračních zdrojů.

Seriál (angl. *Serial*) je definován jako „bibliografická jednotka postupně vydávaná po částech, které jsou číselně nebo chronologicky označeny, bez předem stanovené doby ukončení“ [MARC 21, 2003]. Seriály zahrnují periodika, noviny, ročenky (výroční zprávy, atd.), seriálově vydávané materiály společností, číslované monografické edice atd.

Integrační zdroj (angl. *Integrating resource*) je naproti tomu „bibliografický zdroj, který je doplňován a měněn aktualizacemi, které nezůstávají odděleny, ale jsou integrovány do dokumentu“ [MARC 21, 2003]. Integračními zdroji mohou být dokumenty vydané jako celek i dokumenty pokračující. Do této kategorie spadají např. aktualizované publikace na volných listech či aktualizované webové stránky.

Při rozhodování, zda popisovat elektronický online zdroj jako seriál nebo jako integrační zdroj, je základem určit „druh vydávání“ dokumentu (viz obr. 1).

Obrázek 1 Schéma rozdělení informačních zdrojů dle způsobu jejich vydávání odvozené od studie J. Hironsové a C. Grahamové [Hsieh-Yee, 2006, s. 270].

Když je dokument publikován v oddělených částech a nemá předem určený konec vydávání, klasifikujeme jej jako seriál. Naopak pokud jsou jednotlivé aktualizace integrovány do dokumentu jako celku, bez toho aniž bychom mohli jednotlivé aktualizace odlišit, je dokument považován za integrační zdroj.

Integrační zdroje mohou být ukončené (angl. *finite*) nebo pokračující (angl. *continuing*). Příkladem integračního zdroje s ukončeným vydáváním je elektronický online zdroj vytvořený v souvislosti s nějakou zvláštní událostí (např. olympijské hry). Před konáním a během her jsou stránky průběžně aktualizovány, po jejich ukončení jsou však ukončeny i webové stránky a nejsou již většinou více aktualizovány. Během konání události nese zdroj vlastnosti pokračujícího zdroje (tj. integračního zdroje). Po ukončení události by však záznam měl být revidován tak, aby reflektoval ukončení vydávání zdroje – změna záznamu na integrační zdroj s ukončeným vydáváním.

Seriály se mohou objevovat v rozličné formě (tištěné, zvukové, aj.), některé z nich mohou být zpřístupněny online na Internetu nebo prostřednictvím jiných sítí. Katalogizátoři by měli mít na mysli, že seriály, které jsou zpřístupněny online na

Internetu, nemusí být automaticky považovány za elektronické časopisy, ale může se často jednat o integrační zdroje. Například adresář členů instituce může vycházet v tištěné podobě jako ročenka, zatímco v online verzi jako průběžně aktualizovaná databáze. Tištěná verze by se tedy popisovala jako seriál, zatímco online verze jako integrační zdroj.

Příručka OCLC [Weitz, 2006] uvádí několik typů elektronických online zdrojů, které jsou obvykle popisovány jako integrační zdroje nebo jako monografie, nikoliv však jako seriály:

- databáze (včetně adresářů, např. A&I services, aj.)
- elektronické diskusní skupiny (např. SERIALST)
- výběry elektronických diskusních skupin (angl. *Electronic discussion group digests*, např. AUTOCAT)
- GOPHER servery (např. LC-MARVEL)
- online katalogy knihoven (např. OCLC, RLIN)
- online služby (např. America Online)
- webové stránky (např. domovská stránka iniciativy CONSER)

Do června roku 2006 nebyla bibliografická úroveň „i“ pro integrační zdroje v zahraniční katalogizační praxi plně implementována a pro popis integračních zdrojů byla využívána prozatímní pravidla. Všechny dokumenty vykazující znaky integračního zdroje byly v návěští kódovány jako monografie („m“) a doplněny polem 006 pro pokračující zdroje a polem 007 vyjadřujícím elektronické aspekty dokumentu.

Při rozhodování, zda katalogizovat elektronický online zdroj jako seriál nebo jako integrační zdroj, nezáleží na tom, jestli má daný zdroj přidělené ISSN (nepovažuje se automaticky za seriál), ale je třeba odlišit, jak jsou jednotlivé aktualizace vydávány (v oddělených částech nebo integrovány do celku).

3.2.1.3 Pole 006 (Údaje pevné délky – další charakteristiky dokumentu)

Dle příručky OCLC [Weitz, 2006] by se v záznamech pro elektronické zdroje, kde není pro typ záznamu použit kód „m“, mělo použít pole 006 pro kódované údaje vyjadřující elektronický aspekt popisovaného zdroje. V praxi Národní knihovny ČR však nejsou pole 006 prozatím používána, přestože česká

instrukce „Katalogizace ve formátu MARC 21“ uvádí, že pole 006 se zapisuje, pokud vlastnosti popisné jednotky odpovídají více než jednomu druhu dokumentu (např. mapa vycházející jako pokračující zdroj) [Balíková, 2004, s. 18].

Použití pole 006 pro popis dokumentu umožňuje identifikovat nosič bibliografické jednotky. Na první pozici tohoto pole (006/00) se užívá pro elektronické dokumenty kód „m“ (druh dokumentu), který umožňuje následně identifikaci elektronických zdrojů při vyhledávání a rozpoznávání duplikátů. Definice kódu „m“ je v tomto případě odlišná od definice stejnojmenného kódu v návěští. Užívá se pro počítačové soubory bez ohledu na povahu obsahu.

Například elektronická verze časopisu, pro niž je utvářen zvlášť bibliografický záznam a která nese primárně charakteristiku textového dokumentu, by byla v návěští popsána pod kódem „a“ (textový dokument), protože nespadá po zmíněné revizi do žádné z kategorií kódu „m“ pro počítačové soubory. Zároveň by se použilo pole 006 s hodnotou „m“ na první pozici, které by vyjádřilo elektronické aspekty dokumentu.

3.2.1.4 Pole 007 (Pole pevné délky pro fyzický popis)

Pole 007 je povinné pro všechny elektronické dokumenty. V praxi se obvykle používá prvních šest pozic tohoto pole. První pozice (007/00) s hodnotou „c“ udává kategorii dokumentu – elektronický zdroj, druhá pozice (007/01) nese u elektronických online zdrojů hodnotu „r“ (dálkově přístupný zdroj). Tyto dvě pozice se tedy při popisu elektronických online zdrojů nemění. Pozice 007/03 není definována a na zbylých třech pozicích katalogizátor specifikuje barvu, rozměry dokumentu a zda dokument obsahuje či neobsahuje zvuk.

Např. **007 cr-cn-** (elektronický zdroj přístupný na dálku, vícebarevný, rozměry nelze použít, neobsahuje zvuk)

3.2.1.5 Pole 008 (Údaje pevné délky)

Jak už bylo řečeno v předchozím textu, u textových elektronických dokumentů rozhoduje kód použitý pro bibliografickou úroveň (Návěští/07) o tom, zda bude pole 008 obsahovat na pozicích 18-34 specifikace pro knihu nebo pro

pokračující zdroje. U ostatních druhů dokumentů rozhoduje o specifikaci těchto pozic pole 008 samotný typ záznamu (Návěští/06).

V poli 008 je možné vyjádřit elektronickou podobu dokumentu pomocí kódu „s“ na pozici 008/23 (Forma popisné jednotky). OCLC přidalo tento nový kód do svých záznamů v roce 2000.

Další významnou pozicí v rámci pole 008, která si zaslouží pozornost ze strany katalogizátorů, je pozice definující typ počítačového souboru. Pokud je použito pole 008 pro počítačové soubory, jedná se o pozici 008/26, v opačném případě by mělo být použito pole 006 pro počítačové soubory/elektronické zdroje, kde se totožný údaj nachází na pozici 006/09.⁵ Nabídka kódů, jejichž hodnota se odráží také v poznámce v poli 516 (Poznámka k typu počítačového souboru)⁶, je uvedena v tab. 2.

Typ počítačového souboru (008/26, 006/09)		
a číselná data	f font	m kombinace
b počítačový program	g hra	u není znám
c reprezentativní	h zvuk	z jiný
d dokument	i interaktivní multimédia	
e bibliografická data	j systém online nebo síťová služba	

Tabulka 2 Hodnoty kódů na pozici 008/26 (resp. 006/009)

Pro správné kódování elektronických zdrojů je důležité dobře znát různé aspekty kódovaných údajů a především jejich provázanost, zejména u dokumentů s vícenásobnými charakteristikami. V doporučujícím materiálu programu CONSER (*Cooperative ONline SERials*) je uveden následující příklad [Library of Congress, 2004]:

Druh dokumentu: *mapa v elektronické podobě vycházející na pokračování*

Návěští/06 „e“ (kartografický dokument)

Návěští/07 „s“ (seriál)

⁵ Pro srovnání s dosavadní praxí Národní knihovny ČR uvádím, že vzhledem k tomu, že pole 006 nejsou při popisu využívána, v případě, že není použito pole 008 pro počítačové soubory, uvedený údaj v kódovaných údajích záznamu vůbec nefiguruje.

⁶ V současnosti se toto pole poznámek v zahraniční praxi využívá pro zápis jiného typu údajů. Jedním z možných důvodů této změny by mohla být poměrně nedostačující nabídka termínů pro zápis typu počítačového souboru (např. většina textových dokumentů spadá do příliš obecné kategorie „dokument“).

Pole 006 pro počítačové soubory / elektronické zdroje

Pole 006 pro pokračující zdroje

Pole 007

Pole 008 obsahující specifikace pro kartografické dokumenty

Z hlediska obsahu se tedy jedná primárně o kartografický dokument. Další charakteristiky dokumentu – „seriálovost“ a elektronická podoba jsou vyjádřeny opakovaným užitím pole 006. Zároveň je nutné použít pole 007, které je povinné pro všechny elektronické dokumenty (volitelně lze tohoto pole užít také pro vyjádření fyzických charakteristik mapy). Pole 008 bude na základě kódu „e“ v návěští obsahovat charakteristiky pro kartografické dokumenty.

Následující tabulka udává vzájemný vztah mezi typem záznamu (Návěští/06), bibliografickou úrovní (Návěští/07), poli 006, 007 a 008 pro nejčastěji popisované typy elektronických zdrojů⁷.

Druh dokumentu	Elektronická monografie		Elektronický časopis		Integrační zdroj	
	Počítačový soubor	Textový dokument	Počítačový soubor	Textový dokument	Počítačový soubor	Textový dokument
Typ záznamu	m	a	m	a	m	a
Bibliografická úroveň	m	m	s	s	i	i
Pole 008 pro počítačové soubory	ano	ne	ano	ne	ano	ne
Pole 008 pro monografie	ne	ano	ne	ne	ne	ne
Pole 008 pro pokračující zdroje	ne	ne	ne	ano	ne	ano
Pole 006 pro elektronické zdroje	ne	ano	ne	ano	ne	ano
Pole 007 pro elektronické zdroje	ano	ano	ano	ano	ano	ano
Pole 006 pro pokračující zdroje	ne	ne	ano	ne	ano	ne

Tabulka 3 Vztah mezi typem záznamu (Návěští/06), bibliografickou úrovní (Návěští/07), poli 006, 007 a 008

⁷ Zde vycházím ze zkušeností s katalogizací elektronických online zdrojů v Národní knihovně ČR v rámci projektu WebArchiv.

Z uvedené tabulky vyplývá, že pokud popisovaný dokument spadá do některé z kategorií vymezených pro kód „m“ (počítačový soubor) v návěští, katalogizátor použije pole 008 pro počítačové soubory. Pole 006 pro počítačové soubory/elektronické zdroje tedy není třeba užít. Pole 007 je povinné pro všechny elektronické zdroje. Pokud je však zdroj primárně textové povahy, použije se v návěští pro typ záznamu kód „a“ a příslušná bibliografická úroveň rozhodne, jaké specifikace bude obsahovat pole 008 na pozicích 18-34 – v případě monografií budou na těchto pozicích kódované údaje pro knihy, v případě elektronických časopisů a integračních zdrojů kódované údaje pro pokračující zdroje. Charakteristiky dokumentu nevyjádřené v poli 008 jsou potom zapsány v poli 006.

3.3 Oblasti popisu elektronických online zdrojů

V zásadě se dá říci, že základem pro popis elektronických online zdrojů jsou obecná pravidla stanovená pro popis všech typů dokumentů (tj. AACR2, kapitola 1). Na druhou stranu však mají elektronické online zdroje řadu svých specifik, která budou blíže popsána v rámci jednotlivých oblastí popisu dle ISBD(ER).

3.3.1 *Prameny popisu*

Hlavním pramenem popisu je u elektronických zdrojů (dle pravidla 9.0B1 AACR2) zdroj samotný. Informace se přebírají z formálně uvedených údajů (např. z titulní obrazovky/obrazovek, z domovské stránky/stránek, z metadat, která jsou součástí daného dokumentu, apod.). Pokud se informace v těchto pramenech liší ve stupni úplnosti, dává se přednost prameni, který poskytuje nejkomplexnější informace. Pokud požadovaná informace není dostupná se zdroje samotného, katalogizátor ji může převzít z následujících pramenů (v uvedeném pořadí):

- tištěná nebo online dokumentace nebo jiný doprovodný materiál (např. soubory typu „o nás“ (angl. *about*), webová stránka vydavatele s informacemi o elektronickém zdroji)
- další publikované popisy zdroje
- jiné prameny (např. metadatové záznamy)

Předepsané prameny popisu

Předepsané prameny popisu pro každou oblast popisu elektronických zdrojů jsou uvedeny v tab. 4 (informace převzaté z jiných pramenů by měly být v hranatých závorkách).

Oblast údajů	Předepsané prameny popisu
Údaj o názvu a odpovědnosti	Hlavní pramen popisu, informace vydané nakladatelem, tvůrcem, atd.
Vydání	Hlavní pramen popisu, informace vydané nakladatelem, tvůrcem, atd.
Typ a rozsah zdroje	Jakýkoli pramen
Nakladatelské údaje	Hlavní pramen popisu, informace vydané nakladatelem, tvůrcem, atd.
Fyzický popis	Jakýkoli pramen
Edice	Hlavní pramen popisu, informace vydané nakladatelem, tvůrcem, atd.
Poznámka	Jakýkoli pramen
Standardní číslo a údaje o dostupnosti	Jakýkoli pramen

Tabulka 4 Předepsané prameny popisu

Je třeba připomenout, že zatímco u elektronických seriálů je základem pro popis první sešit nebo část (příp. první dostupný sešit nebo část), u integračních zdrojů je základem pro popis nejnovější aktualizace zdroje. Datum vydání by u integračních zdrojů nicméně mělo být založeno na první a/nebo nejnovější aktualizaci, zatímco poznámky a standardní čísla mohou vycházet ze všech aktualizací a jakéhokoli jiného pramene (pravidlo 12.0B1 AACR2).

Při popisu integračních zdrojů je důležité mít na paměti, že záznam by měl odrážet aktuální podobu zdroje a předcházející změny by měly být vyjádřeny pomocí poznámek. Z praktického hlediska je však zpravidla nemožné, aby katalogizátoři prováděli pravidelně revizi záznamů těchto zdrojů.

3.3.2 Oblast údajů o názvu a odpovědnosti (pole 245)⁸

Pro zápis těchto údajů platí obecná pravidla. Pravidlo 1.1.B1 AACR2 stanovuje, že slova, která uvádějí název a nejsou přitom jako součást názvu míněna, by neměla být zapisována. Tato situace se typicky vyskytuje u webových stránek,

⁸ U jednotlivých oblastí popisu dle ISBD(ER) jsou vždy v závorce uvedena odpovídající pole formátu MARC 21.

které mívají často na titulní obrazovce uveden název začínající slovy „Vítejte na...“ (angl. „*Welcome to...*“), případně název začínající „www“ (viz příklad v kapitole 5.7). V takovém případě by měl být hlavní název zapsán bez úvodní fráze (příp. bez „www“) a ve variantním názvu by se měl objevit název celý. Pramen hlavního názvu se povinně zapisuje v poznámce (pole 500). Datum zobrazení zdroje (angl. *viewing date*) je obvykle součástí téže poznámky.

245 10 \$aNárodní knihovna České republiky
 246 3# \$aVítejte v Národní knihovně České republiky
 500 ## \$aNázev z titulní obrazovky (verze z 15.9.2005)⁹

Pokud dojde ke změně hlavního názvu, liší se opět katalogizační praxe u seriálů a integračních zdrojů. V případě integračních zdrojů by měl být hlavní název v bibliografickém záznamu změněn a předcházející název by měl být uveden v poli 247 (Předcházející název). V případě seriálů vyžaduje změna názvu tvorbu nového záznamu.

245 10 \$aNárodní knihovna České republiky\$h[elektronický zdroj]=\$b
 National Library of the Czech Republic
 246 31 \$aNational Library of the Czech Republic
 247 11 \$aVítejte v Národní knihovně České republiky\$f1995-2004
 247 11 \$aWelcome to the National Library of the Czech
 Republic\$f1995-2004

Volitelným doplňkem hlavního názvu, v české katalogizační praxi však povinným, je obecné označení druhu dokumentu (245 \$h). Na základě revize katalogizačních standardů se používá výhradně termín „elektronický zdroj“. Termín „smíšený dokument“ (angl. *multimedia*) označující popisnou jednotku obsahující fyzické části náležející k různým druhům dokumentů, z nichž žádná není dominantní, se již nepoužívá.

Další názvová informace se zapisuje v podpoli \$b pole 245, které následuje vždy až po obecném označení druhu dokumentu (245 \$h). Pokud katalogizátor považuje další názvovou informaci za důležitou, může ji zapsat také do vedlejšího záhlaví (246 \$a).

⁹ V české katalogizační praxi se místo znaku „#“ (tzv. *hash*) zapisuje mezera. Tečky na konci polí se nezapisují.

245 04 \$aThe body\$h[elektronický zdroj] :\$ban AIDS and HIV
information resource
246 30 \$aAIDS and HIV information rsource

Údaje o odpovědnosti za vytvoření obsahu zdroje (245 \$c) často není možné u elektronických online zdrojů zjistit. Někdy je možné tyto údaje zjistit v záložkách typu „O nás“ (angl. „*About*“) či v údajích o redakci, někdy bývá autor uveden v metadatech v hlavičce zdrojového kódu dokumentu. Informace převzaté ze zdrojového kódu dokumentu by měly být ověřeny také ve zdroji samotném. Pokud jsou údaje o autorovi převzaty ze zdrojového kódu, mělo by být, dle doporučení Ingrid Hsieh-Yee [Hsieh-Yee, 2006, s. 221], autorovo jméno použito jako hlavní záhlaví. Nemělo by být ale současně zapsáno v podpoli \$c pole 245. Vhodnější je dle uvedené autorky zapsat původ informace o autorovi do poznámky v poli 500.

Často se však stává, že v metadatech ve zdrojovém kódu je jako autor uvedena osoba, která je ve skutečnosti správcem webu (tzv. *webmasterem*), nikoliv však autorem jeho obsahu. Ingrid Hsieh-Yee uvádí ve své příručce [Hsieh-Yee, 2006, s. 222] následující příklad:

<meta name = “Author” content = “Bernard A. Lynch”>

(údaj o autorovi v hlavičce metadat ve zdrojovém kódu dokumentu)

Informace na webové stránce samotné však ukázala, že uvedený autor je pouze správcem webu, nikoliv tvůrcem obsahu, a jeho jméno bude tedy uvedeno pouze ve vedlejších záhlaví (pole 700) s vysvětlením v poznámce (pole 500).

245 00 \$aCATCMB Web-page\$h[elektronický zdroj]
246 3# \$aWelcome to CATCMB web page
500 ## \$aInformace o správci webu z HTML kódu dokumentu: Bernard
A. Lynch
700 00 \$aLynch, Bernard A.

V praxi přistupují knihovny k otázce, zda zapisovat či nezapisovat správce webu do vedlejších záhlaví, různě. Některé knihovny považují správce webu za editory a zapisují je, jiné je nezapisují vůbec, neboť nepřispívají k intelektuálnímu obsahu díla. V některých případech však může být autor obsahu zároveň správcem webu.

V katalogizační praxi Národní knihovny ČR v rámci projektu WebArchiv [Webarchiv, 2006] obvykle není informace o správci webu považována za natolik důležitou, aby byla do bibliografického záznamu zapisována. Pokud tedy není jméno autora uvedené ve zdrojovém kódu dokumentu prokazatelně jménem tvůrce obsahu dokumentu (příp. pokud se nejedná o autora a správce webu v jedné osobě), není toto jméno do záznamu vůbec zapisováno.

3.3.3 Oblast údajů o vydání (pole 250)

Pro zápis údajů o vydání platí u elektronických online zdrojů opět v zásadě stejná pravidla jako pro ostatní typy dokumentů. Dle pravidla 9.2B1 AACR2 se zapisuje „údaj vztahující se k vydání elektronického zdroje, které je rozdílné od jiných vydání tohoto zdroje, nebo k reedici zdroje“ [Anglo-americká, 2004]. Pokud je pramen označení vydání odlišný od pramene hlavního názvu, zapíše se tento pramen v poznámce (pole 500).

Pravidlo 9.2B2 AACR2 uvádí, že přítomnost slov jako vydání (angl. *edition*, *issue*), verze (angl. *version*, *release*), úroveň (angl. *level*) či aktualizace (angl. *update*) je důkazem, že takový údaj je označení vydání a jako takový by měl být zapsán. Nicméně u elektronických online zdrojů se uvedené termíny vyskytují často a ne vždy označují údaje o vydání. Proto pravidlo 9.2B8 stanovuje, že u dálkově přístupných elektronických zdrojů s častou aktualizací se označení o vydání vynechává a informace o aktualizaci se uvede v poznámce (v poli 500). Tato poznámka může být kombinována s poznámkou o prameni hlavního názvu.

500 ## \$aNázev z titulní obrazovky, poslední aktualizace 10.7.2003
(verze z 3.4.2004)

Pokud dojde ke změně údajů o vydání a tato změna nevyžaduje tvorbu nového záznamu, zapíše se poznámka, je-li považována za významnou. U integračních zdrojů by měly být údaje změněny vždy tak, aby odrážely aktuální podobu zdroje, předcházející údaje by měly být zapsány v poznámce.

3.3.4 Oblast údajů o typu a rozsahu elektronického zdroje (pole 256)

V rámci aktualizace Anglo-amerických katalogizačních pravidel v roce 2004 byla pravidla stanovená pro tuto oblast popisu u elektronických zdrojů zrušena

[Anglo-americká, 2006, pravidlo 9.3]. Před uvedenou aktualizací byly údaje o typu a rozsahu elektronického zdroje povinné pro popis dálkově přístupných elektronických zdrojů. Pracovní skupina pro elektronické zdroje v Národní knihovně ČR doporučila zápis těchto údajů též u lokálních elektronických zdrojů. Pro zápis údajů v této oblasti byly používány termíny z doporučení ISBD(ER), přílohy C [ISBD(ER), 1998, s. 90-96].

3.3.5 Oblast nakladatelských údajů (pole 260)

Oblast nakladatelských údajů je jednou z nejkomplikovanějších oblastí popisu elektronických online zdrojů, především z důvodu, že údaje potřebné pro popis obvykle v popisovaném zdroji chybí, nebo jsou neúplné a často se velmi obtížně zjišťují.

Role nakladatele je v prostředí Internetu také odlišná od oblasti tradičních typů dokumentů. Jelikož Internet v současnosti umožňuje neomezeně (a v podstatě zdarma) publikovat každému¹⁰, stává se nakladatelem kdokoli, kdo si vytvoří vlastní webové stránky. Této skutečnosti bylo třeba čelit také v katalogizační praxi WebArchivu v Národní knihovně ČR. Do nedávné doby byli totiž nakladatelé (osobní jména či korporace) vždy uváděni do vedlejšího záhlaví (pole 700, příp. 710). Jelikož se do záhlaví stahují autoritní termíny a internetoví nakladatelé v autoritách většinu nebyli, byly vytvářeny návrhy autoritních termínů, což bylo časově náročné a mnohdy se vůbec nepodařilo potřebné údaje (data narození, profese) zjistit. Navíc by tímto způsobem docházelo k zahlcení národních autorit nevýznamnými jmény či korporacemi (v případě Internetu často komerční firmy). Proto bylo od této praxe upuštěno a do vedlejších záhlaví jsou v současnosti zapisováni pouze významní nakladatelé.

Pokud se podaří zjistit jméno nakladatele, bývá často obtížné zjistit místo vydání a datum vydání. Místo vydání je někdy možné zjistit z kontaktních údajů nebo, v případě, že se jedná o instituci, z domovské stránky této instituce. Pokud se nepodaří místo vydání vůbec zjistit, zapisuje se v podpoli \$a pole 260 údaj [S.l.] – bez místa vydání.

Datum vydání (podpole \$c pole 260) se zapisuje pouze tehdy, je-li jasně stanovené ve zdroji, což bývá, zejména u integračních zdrojů, téměř výjimečný

¹⁰ Podle ISBD(ER) jsou všechny elektronické online zdroje považovány za publikované.

případ. Pokud datum vydání není u integračních zdrojů jasně stanovené, pravděpodobný začátek vydávání se zapíše do pole 362 (Údaje o číslování) s prvním indikátorem „1“ (Bez pevného číslování). Je-li v poli 260 vynecháno podpole \$c, pole je ukončené tečkou, nikoli čárkou (v české katalogizační praxi bez tečky).

260 ## \$aChicago :\$bUniversity of Chicago Press

362 1# \$aVydáván od roku 1998?

Pokud je známe pouze datum copyrightu, údaj se opět nezapisuje do pole 260, nýbrž do pole 362. Pokud je v dokumentu uvedeno rozmezí dat copyrightu, předpokládá se, že první z uvedených dat by mohlo být počátečním datem vydávání a toto datum je uvedeno opět v poli 362 s prvním indikátorem nesoucím hodnotu „1“.

Copyright © 1999-2004 The Jubilee Academy

362 1# \$aVydáván od roku 1999?

V případě, že se nepodaří počátek vydávání vůbec zjistit, což bývá v praxi poměrně často, zapíše se do pole 362 přibližný počátek vydávání.

362 1# \$aVydáván od roku 2000?

Uvádění přibližného počátku vydávání v tomto tvaru je však do jisté míry zavádějící, jelikož katalogizátor nemůže vědět, zda zdroj začal vycházet v 90. letech minulého století nebo až po roce 2000, datum je tedy opravdu jen odhadnuté a nemá v podstatě žádnou vypovídající hodnotu.

V praxi nastává někdy také případ, že se nepodaří zjistit žádné nakladatelské údaje. Zápis těchto údajů potom může vypadat takto:

260 ## \$a[S.l. :\$bs.n.]

362 1# \$aVydáván od roku 2000?

Počátek vydávání je uveden také v kódovaných údajích v poli 008. V případě posledního příkladu bude v poli 008 jako počáteční datum vydávání zapsáno „200u“.

3.3.6 Oblast údajů fyzického popisu (pole 300)

Pravidlo 9.5A1 AACR2 původně stanovovalo, že pro elektronické zdroje s pouze dálkovým přístupem se fyzický popis neuvádí. Nicméně dodatky z roku

2004 [Anglo-americká, 2006] toto pravidlo mění a připouští zápis těchto údajů i pro elektronické online zdroje (s využitím pravidel 9.5B3 a 9.5C3). Zápis těchto údajů u elektronických online zdrojů je nicméně volitelný a v praxi pravděpodobně málo využitelný.

3.3.7 Oblast údajů o edici (pole 440)

Údaje o edici se při popisu elektronických online zdrojů příliš často nevyskytují. Pro jejich zápis platí obecné instrukce (kapitola 1.6 AACR2). U integračních zdrojů by měla být edice zapsána dle aktuální podoby zdroje a případný předchozí název edice by měl být uveden v poznámce (pole 500), pokud je považován za významný. Předchozí název edice by měl být zapsán rovněž ve vedlejších záhlaví.

440	#0	\$aHuman factor series
500	##	\$aNázev edice 1998-2000:Cognition and human factors series
830	#0	\$aCognition and human factors series

3.3.8 Oblast údajů poznámky (pole 500, 516, 520, 538, aj.)

Vzhledem k řadě specifíků, která s sebou elektronické online zdroje nesou, používá se pro jejich popis větší množství poznámek. V dalším textu jsou uvedeny poznámky nejčastěji používané při popisu těchto zdrojů.

Pravidla pro zápis poznámek u elektronických online zdrojů stanovují pravidla 1.7B, 9.7B a 12.7B (v případě pokračujících zdrojů) AACR2.

Poznámka o prameni popisu hlavního názvu (pole 500)

Tato poznámka se (dle pravidla 9.7B3 AACR2) zapisuje povinně. U elektronických online zdrojů se v témže poli zapisuje také datum zobrazení zdroje (angl. *viewing date*) a pokud je k dispozici také údaj o poslední aktualizaci, může být zakomponován rovněž do této poznámky.

500	##	\$aNázev z titulní obrazovky (verze z 11.9.2006)
-----	----	--

Poznámka k typu počítačového souboru (pole 516)

Pole 516 se dosud využívalo pro zápis poznámek k typu a rozsahu elektronického zdroje. V zahraniční praxi je však v současnosti užívání tohoto pole značně omezeno. Dle doporučujícího materiálu CONSER [Library of Congress, 2004, s. 33] se toto pole používá pouze pro zápis neobvyklých údajů vztahujících se k formátu elektronického online zdroje.

516 8# \$aArticles are available in Postscript, TeX, and dvi formats.

V katalogizační praxi projektu WebArchiv Národní knihovny ČR se v poli 516 dosud zapisují poznámky k typu elektronického zdroje. Terminologie užívaná pro zápis údajů v tomto poli je však bohužel velmi omezená. V podstatě je téměř pro všechny zdroje užíván termín „webová prezentace“ a pokud se jedná o seriál, termín „elektronický časopis“.

516 ## \$aWebová prezentace

Anotace (pole 520)

U každého elektronického zdroje se doporučuje zapsat anotaci, která poskytne uživateli základní informaci o obsahu zdroje.

520 ## \$aObsahem elektronické knihy jsou studie a medailony
s ukázkami německé lyriky, lyrických črt v próze a jiného
čtení ze Šumavy v originálním veršovém znění a překladech

Poznámky k požadavkům na systém a způsob přístupu (pole 538)

U elektronických online zdrojů se v poznámce k požadavkům na systém zapisuje pouze zvláštní software, zařízení či operační systém potřebný k zobrazení nebo vtištění zdroje. Poznámka by měla být užívána pouze, jedná-li se o *zvláštní* požadavky na systém. Obecně je tato poznámka zapisována spíše u elektronických zdrojů s lokálním přístupem, pro něž je ostatně poznámkou povinnou.

Poznámka specifikující způsob přístupu by však u elektronické online zdroje měla být zapsána vždy. Zápisu těchto údajů vždy předchází výraz „Způsob přístupu“ (angl. *Mode of access*).

538 ## \$aZpůsob přístupu: World Wide Web

Pokud bibliografický záznam obsahuje obě uvedené poznámky (požadavky na systém i způsob přístupu), pole 538 se запиše ve dvou výskytech, přičemž jako první bude uvedena poznámka o požadavcích na systém.

Poznámka o jazyku (pole 546)

Pokud je elektronický online zdroj dostupný ve více jazykových verzích na jedné URL adrese, katalogizátor by měl dostupné jazykové verze uvést v poznámce v poli 546, která by měla odpovídat údajům uvedeným v poli 041 (Kód jazyka). Variantní názvy v jiných jazycích je možné uvést v poli 246.

041 0# \$acze\$aeng

546 ## \$aVerze v češtině a angličtině

3.3.9 Oblast údajů o standardním čísle a dostupnosti (pole 020, 022)

Řada elektronických online zdrojů má již v současnosti přidělené identifikátory tradičně používané pouze v oblasti tištěných dokumentů. Týká se to především elektronických seriálů. Pokud má tedy zdroj přidělený identifikátor ISSN (příp. ISBN), měl by být zapsán v poli 022 (příp. 020).

022 ## \$a1212-5075

3.4 Další specifika popisu elektronických online zdrojů

V následující podkapitole jsou nastíněny další specifické otázky řešené v rámci popisu elektronických online zdrojů a dále jsou charakterizována pole formátu MARC 21 nezahrnutá v předcházející kapitole věnované jednotlivým oblastem popisu těchto zdrojů.

3.4.1 Popis elektronických online zdrojů vydaných současně na jiném nosiči

Jednou z dalších otázek, kterými je třeba se při popisu elektronických online zdrojů zabývat, je otázka, zda pro elektronické online zdroje, které vycházejí také v tištěné (příp. jiné) podobě, vytvářet zvláštní bibliografický záznam (angl. *separate*

record approach), nebo obě tyto formy dokumentu vyjádřit prostřednictvím jediného záznamu (angl. *single record approach*). Oba tyto přístupy mají své výhody a nevýhody. Výhodou prvního z uvedených přístupů je, že charakteristiky obou forem dokumentu jsou vyjádřené zvlášť, což je srozumitelnější pro uživatele, který takto nemůže snadno zaměnit jednu verzi dokumentu za druhou. Nevýhodou je naopak ekonomická stránka věci spojená s náklady a časem potřebným pro tvorbu zvláštního záznamu. Z tohoto důvodu řada knihoven preferuje spíše tvorbu jednoho záznamu integrujícího obě verze dokumentu. OCLC a CONSER zpočátku preferovaly spíše tvorbu dvou záznamů, v současnosti ale akceptují obě varianty. V české katalogizační praxi je dáována přednost jednomu záznamu.

3.4.1.1 Jeden bibliografický záznam integrující vydání na různých nosičích (angl. single record approach)

Dle doporučujícího materiálu CONSER [Library of Congress, 2004, s. 14] není třeba vytvářet zvlášť záznam, pokud bibliografický záznam pro originální verzi dokumentu (tištěnou, na CD-ROM, apod.) zajišťuje uspokojivý přístup také k online verzi dokumentu. Pokud jsou však požadované selekční údaje u obou verzí odlišné, doporučuje se použít individuální záznamy.

Tvorba jednoho záznamu vyjadřujícího obě formy dokumentu se doporučuje zejména v těchto případech:

- pokud elektronická online verze dokumentu představuje rovnocenné vyjádření verze originální, tzn. že online verze dokumentu je plnotextovou verzí originálu a nenese žádný přidaný obsah navíc
- pokud elektronická online verze neobsahuje plné texty dokumentu nebo obsahuje jen část plných textů originální verze dokumentu a nemůže být tudíž považována za její adekvátní náhradu; v tomto případě tedy nemá cenu vytvářet pro online verzi dokumentu zvlášť bibliografický záznam a stačí pouze existenci elektronické online verze dokumentu a informaci o jejím umístění zapsat do záznamu pro originální verzi dokumentu

Bibliografický záznam zahrnuje v případě tvorby jednoho záznamu tato specifika:

- V poli 008 jsou na pozicích 008/22 (Forma původní popisné jednotky)¹¹ a 008/23 (Forma popisné jednotky) zapsány kódy pro originální (většinou tištěnou) verzi dokumentu
- Existence elektronické online verze je zapsána v poli 530 (Poznámka k vydání na jiném nosiči)
- Může být použito pole 740 (Vedlejší záhlaví – neověřený související/analytický název), s druhým indikátorem nesoucím hodnotu „#“, pro zápis názvu odlišného od názvu originální verze dokumentu
- V poli 856 budou uvedeny údaje o umístění a přístupu k elektronické online verzi dokumentu; druhý indikátor by měl vždy nést hodnotu „1“, aby bylo jasné, že uvedené URL se nevztahuje k tištěné či jiné originální verzi dokumentu
- Pokud bylo elektronické online verzi dokumentu přiděleno ISSN, je třeba přidat do záznamu pole 776, do něhož je možné ISSN zapsat
- Volitelně může být přidáno také pole 007 pro elektronickou online verzi dokumentu
- V záznamu by však nemělo figurovat pole 006 pro elektronické zdroje

245 00 \$\$aRomano hangos=\$\$bRomský hlas : čtrnáctideník Romů
v České republice

530 00 \$\$aDostupné též na World Wide Web

856 41 <http://www.romanohangos.cz>/html

3.4.1.2 Zvláštní bibliografické záznamy pro vydání na různých nosičích (angl. separate record approach)

Dva individuální záznamy propojené pomocí příslušných propojovacích polí jsou preferovány, pokud má elektronická online verze dokumentu prokazatelně přidaný obsah oproti verzi originální. Obě verze dokumentu tedy nejsou zcela

¹¹ Uvedený kód se týká pouze pokračujících zdrojů, u monografií je na této pozici kód pro uživatelské určení.

rovnocenné a rozdíly mezi nimi je třeba, zejména s ohledem na uživatele, zapsat do zvláštního bibliografického záznamu.

Záznam pro **originální** (většinou tištěnou) **verzi** dokumentu bude zahrnovat:

- Poznámku o dostupnosti elektronické online verze dokumentu v poli 530
- Vedlejší záhlaví (pole 700-730) v případě, že se název elektronické online verze liší od hlavního záhlaví
- Volitelně propojovací pole 776
- Lokaci elektronického online zdroje pomocí pole 856

Záznam pro **online verzi** dokumentu bude vypadat takto:

- Popsána bude primárně elektronická online verze dokumentu s využitím všech příslušných polí
- Pokud se název online verze dokumentu liší od originálu, bude použito vedlejší záhlaví (pole 700-730)
- Volitelně lze zapsat propojovací pole 776
- Pole 856 bude obsahovat URL adresu popisovaného dokumentu (druhý indikátor bude mít hodnotu „0“)

Záznam pro **online verzi** dokumentu:

```
130 0# $aOpera quarterly (Online)
245 14 $aThe Opera quarterly$h[electronic resource].
530 ## $aAlso available in print.
776 1# $tOpera quarterly$x0736-0053$w(OCOLC)9068655
```

Záznam pro **tištěnou verzi** dokumentu:

```
245 04 $aThe Opera quarterly.
530 ## $aAlso available online.
776 1# $aOpera quarterly (Online)$x1486-2870
```

Pokud katalogizátor popisuje elektronický online zdroj, nemusí ověřovat existenci vydání dokumentu na jiném nosiči. Stejně tak, pokud popisuje např. tištěné periodikum, nemá povinnost ověřovat, zda vychází také v elektronické podobě.

Dokument bude tedy popisován tak, jako by jiná jeho verze neexistovala. Pokud však katalogizátor ví o existenci vydání dokumentu na jiném nosiči, měl by toto jeho vydání popsat dle výše uvedených pravidel [Weitz, 2000].

3.4.2 Tvorba záznamů nezávislých na agregátorovi (angl. *aggregator - neutral record*)

Dle doporučujícího materiálu CONSER [Library of Congress, 2004, s. 6] je agregátor „společnost, která poskytuje digitální přístup k obsahu mnoha různých seriálů a jiných zdrojů, často od mnoha různých vydavatelů“. Přístup je zpravidla zajišťován prostřednictvím databáze, v níž je možné vyhledávat. Obecně existují dva typy agregátorů – jedni (např. JSTOR) poskytují přístup k plným vydáním seriálů, zatímco druzí (např. ACM Digital Library) zahrnují pouze texty vybraných článků seriálů.

Protože všeobecně převládá trend zajišťovat přístup k totožným seriálům prostřednictvím různých agregátorů, CONSER nejprve uplatňoval politiku tvorby individuálních záznamů pro každého z nich. Udržování takových záznamů však bylo velmi problematické a časově náročné, proto zavedl CONSER v červenci 2003 politiku tvorby záznamu nezávislého na agregátorovi (angl. *aggregator-neutral record*). Podstatou tohoto přístupu je, že jeden katalogizační záznam reprezentuje všechny verze elektronického online zdroje zpřístupňovaného současně více různými agregátory. Tento přístup je mnohem praktičtější, protože každý záznam obsahuje informace aplikovatelné na všechny agregátory zajišťující přístup k danému seriálu a navíc se tak podstatně zjednodušuje udržování katalogizačních záznamů.

Záznamy seriálů nezávislé na agregátorovi se mohou určitým způsobem lišit od jiných záznamů elektronických seriálů. Jejich podstatou je, že neobsahují informace specifické pro jednoho konkrétního agregátora, s výjimkou uvedení konkrétní verze seriálu, na jejímž základě byl popis založen. Jména agregátorů nejsou součástí unifikovaných názvů, vedlejších záhlaví a nejsou uváděna ani v poznámce pro vydavatele. Poznámky týkající se omezení přístupu k dokumentu, formátu nebo požadavků na systém, specifické pro konkrétního agregátora, nejsou rovněž zapisovány.

Podrobnější informace o tvorbě záznamů nezávislých na agregátorovi, včetně pravidel pro jejich tvorbu a příkladů záznamů, jsou uvedeny v doporučujícím materiálu CONSER [Library of Congress, 2004, s. 16-19].

3.4.3 Propojovací pole (76X-78X)

Propojovací pole obecně obsahují informace, které identifikují další související bibliografické jednotky. Každé z těchto polí specifikuje jiný typ bibliografického propojení mezi základní jednotkou a související popisnou jednotkou. Při popisu elektronických online zdrojů jsou nejčastěji využívána tato propojovací pole:

- 776 Vydání na jiném nosiči
- 780 Předcházející záhlaví
- 785 Následující záhlaví
- 787 Nespecifikované propojení

Propojovací pole 776 se používá v případě existence vydání dokumentu na jiném nosiči, kdy je uplatňován přístup tvorby dvou individuálních záznamů (tzv. *separate record approach*). Toto propojovací pole je zapisováno obvykle v kombinaci s poznámkou v poli 530. Pole 780 a 785 jsou užívána pro zápis předcházejících a následujících názvů.

V praxi Národní knihovny ČR (v rámci projektu WebArchiv) je zapisováno také propojovací pole 777 (Vydáno s). Toto pole je využíváno v případě, kdy je popisována zvlášť webová stránka jako celek (tj. integrační zdroj) a zvlášť elektronický časopis vycházející v rámci této stránky.

A – záznam pro webovou stránku jako celek:

- 245 00 \$aAldebaran\$h[elektronický zdroj]
- 505 20 \$tAldebaran bulletin\$gelektronický časopis\$u
<http://www.aldebaran.cz/bulletin>
- 856 4# \$u[http://www.aldebaran.cz/\\$qtext/html](http://www.aldebaran.cz/$qtext/html)

V záznamu pro webovou stránku jako celek je existence elektronického časopisu vycházejícího v jejím rámci zaznamenána pouze pomocí pole 505 –

Formalizovaná poznámka k obsahu; pole obsahuje název, doplňující údaje a adresu elektronického zdroje.

B – záznam pro elektronický časopis vycházející v rámci webové stránky:

245 00 \$aAldebaran bulletin\$h[elektronický zdroj] :\$b týdeník
věnovaný aktualitám a novinkám z fyziky a astronomie
580 ## \$aVychází v rámci webové stránky Aldebaran
777 18 \$tAldebaran
856 4# \$uhttp://www.aldebaran.cz/bulletin\$text/html

Záznam pro elektronický časopis je se záznamem pro celou webovou stránku propojen pomocí pole 777, které obsahuje název webové stránky, a zápis tohoto pole je dále objasněn v rámci textové poznámky v poli 580 – Poznámka k propojovacím polím.

3.4.4 Elektronické umístění a přístup (pole 856)

Pole 856 má v bibliografickém záznamu z hlediska uživatele klíčovou funkci, protože obsahuje informaci o umístění elektronického online zdroje a primárním způsobu přístupu k němu. Mnoho knihovních katalogů využívá tohoto pole jako „hyperlinku“ k přímému propojení k požadovanému elektronickému online zdroji. Podrobnou instrukci o užívání pole 856 v bibliografických záznamech nabízí dokument „Guidelines for the Use of Field 856“ [Library of Congress, 2003b].

Pole 856 obsahuje velké množství podpolí, přičemž předepsané pořadí jednotlivých podpolí není pevně stanoveno. Nejčastěji jsou využívána tato podpole:

\$u Adresa elektronického zdroje (URL, URN)
\$3 Bližší určení dokumentu
\$z Poznámka pro uživatele

Významnou roli hrají v poli 856 indikátory. První indikátor specifikuje způsob přístupu k elektronickému online zdroji (e-mail, ftp, telnet, http, aj.). Nejčastěji se na této pozici objevuje hodnota „4“ signalizující, že zdroj je přístupný přes protokol http (*Hypertext Transfer Protocol*). Druhý indikátor v poli 856 udává vztah mezi informací zapsanou v poli 856 a vlastním elektronickým online zdrojem popsáním v bibliografickém záznamu.

Na pozici druhého indikátoru se objevují následující kódy:

- „#” (Není uveden) – tento kód by měly být zapisován pokud nejsou známy žádné informace o vztahu elektronického zdroje k bibliografické jednotce popisované v záznamu (např. pokud v podpoli \$u figuruje URL adresa, která již není platná a záznam obsahuje další pole 856 s platnou URL adresou)¹²

856 4# \$zURL adresa dokumentu není platná (1.6. 2003)\$u
http://www.verbatim.com

856 40 \$zPlatná URL adresa dokumentu (7.8. 2003)\$u
http://www.newaddress.com

- „0” (Původní elektronický zdroj) – používá se v případě, že elektronické umístění uvedené v poli 856 je pro stejnou popisnou jednotku, pro níž se záznam vytváří (generuje se návštěví „Elektronický zdroj:“)

856 40 \$uhttp://lcweb.loc.gov/marc/856guide.html

- „1” (Elektronická verze) – durhý indikátor s hodnotou „1” je zapisován v případě, že údaje o elektronickém umístění uvedené v poli 856 odpovídají elektronické verzi dookumentu popisovanému v záznamu. Typicky se tato situace vyskytuje v případě tvorby jenoho záznamu pro elektronický zdroj vycházející současně v tištěné podobě (angl. *single record approach*). Kongresová knihovna používá tuto hondotu druhého indikátoru ve spojení s podpolem \$3 (Bližší určení dokumentu). Generuje se návštěví „Elektronická verze:“.

856 41 \$3Table of contents\$uhttp://www.apa.org

- „2” (Související zdroj) – druhý indikátor nesoucí tuto hodnotu udává, že informace obsažené v poli 856 odkazují na zdroj s příbuzným vztahem k popisné jednotce. Katalogizátor by měl tento vztah objasnit v podpoli \$3. Generuje se návštěví „Související elektronický zdroj“. Užití indikátoru „2” by však mělo být omezeno na elektronické zdroje se specifickým vztahem k popisné jednotce. Neměly by se zde objevovat URL adresy odkazující pouze na obsahově příbuzné zdroje.

¹² V katalogizační praxi Národní knihovny ČR je na pozici druhého indikátoru užíván prozatím vždy pouze tento kód.

245 10 \$aBorrowed heaven\$[zvukový záznam] /\$cthe Corrs
856 42 \$3Webová stránka hudební skupiny\$u
http://www.thecorrswebsite.com/index2.htm

Pokud je URL adresa uvedená v poli 856 nefunkční a požadovaný elektronický zdroj již není na webu dostupný, jsou v zahraniční praxi uplatňovány různé přístupy. Kongresová knihovna v takovém případě přemístí neplatné URL do podpole \$z, kde nepodléhá kontrole platnosti URL adres [Library of Congress, 2004, s. 39]. Naproti tomu OCLC a CONSER ponechávají neplatná URL v podpoli \$u a informaci o jeho neplatnosti uvedou do podpole \$z. Druhý indikátor v poli 856 by se měl změnit na hodnotu „#“. V katalogizační praxi Národní knihovny ČR je uplatňován druhý z uvedených způsobů.

856 4# \$uhttp://www.neuroacta.cz/\$qtext/html\$uURN:NBN:cz-
nk20031236\$zPožadovaný dokument již není na webu
dostupný¹³

Některé knihovny řeší nestálost URL adres využíváním trvalého identifikátoru PURL. Pokud jsou v poli 856 zapsány identifikátory URL i PURL současně, měly by být zapsány v jednom poli 856 v opakovaném výskytu podpole \$u, přičemž identifikátor PURL by měl být uveden jako první.

Pokud jsou elektronické online zdroje dostupné paralelně na více URL adresách (např. v případě jejich zrcadlových verzí na jiných doménách), měly by být tyto adresy uvedeny v opakovaných výskytech pole 856.

¹³ V závorce by mělo být uvedeno datum vztahující se k neplatnosti URL adresy.

4. POPIS ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ V PRAXI NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR

V Národní knihovně ČR (NK ČR) jsou elektronické online zdroje popisovány od roku 2003, kdy byl popis těchto zdrojů zahájen v Oddělení elektronických online zdrojů řešícím od roku 2000 pilotní projekt s názvem „WebArchiv“. V současnosti se v NK ČR elektronické online zdroje popisují v dalších dvou odděleních v rámci budování oborových informačních bran. V Hudebním oddělení NK ČR jsou vybírány a popisovány zdroje pro oblast hudby a v Knihovnickém institutu NK ČR pro oblast knihovnictví a informační vědy.

4.1 WebArchiv

WebArchiv vznikl v rámci programového projektu výzkumu a vývoje „Registrace, ochrana a zpřístupnění domácích elektronických zdrojů v síti Internet“. Projekt je řešen od roku 2000 v Národní knihovně ČR (Oddělení elektronických online zdrojů) za částečné grantové podpory Ministerstva kultury ČR, ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou v Brně a Ústavem výpočetní techniky Masarykovy univerzity v Brně. Hlavním cílem projektu WebArchiv je zajistit trvalý (dlouhodobý) přístup k „domácím“ elektronickým zdrojům publikovaným v síti Internet.

Archivace webu je velmi komplexní činnost, kterou je možné rozdělit na *aspekty technické* (rozvoj hardware, software, rozšiřování kapacity paměťových médií, zpřístupnění zdrojů z digitálního archivu), *aspekty legislativní* (povinný výtisk a autorské právo) a v neposlední řadě *aspekty knihovnické* (výběr zdrojů, jejich popis a registrace v České národní bibliografii). Technickou stránkou projektu se zabývají spoluřešitelé z Moravské zemské knihovny v Brně a Ústavu výpočetní techniky Masarykovy univerzity v Brně. Legislativní a knihovnické aspekty jsou řešeny v Oddělení elektronických online zdrojů NK ČR.

Popis elektronických online zdrojů je v rámci řešení projektu WebArchiv činností poměrně okrajovou, nicméně v praxi je jeho každodenní součástí. Ke zdrojům vybraným na základě stanovených selekčních kritérií (vybírány jsou zejména zdroje významné z hlediska kulturně historického)¹⁴ je dělán jednak

¹⁴ Podrobně o problematice kritérií výběru zdrojů do digitálního archivu pojednává diplomová práce Markéty Škodové [Škodová, 2005].

standardní katalogizační záznam ve formátu MARC 21 (v programu Aleph) a jednak metadatový záznam ve formátu Dublin Core. Metadatové záznamy jsou však vytvářeny pouze pro zdroje, na něž byla uzavřena s vydavatelem „Smlouva o poskytování elektronických online zdrojů“¹⁵. Kvůli nedokonalosti legislativy musí totiž řešitelé projektu žádat vydavatele o souhlas se zpřístupněním archivovaných kopií jím vydávaného elektronického online zdroje na Internetu.

Do konce roku 2005 byly katalogizační záznamy vytvářené v rámci projektu WebArchiv zahrnovány do vlastní báze nesoucí název „WEB – Katalog elektronických online zdrojů“ (viz obr. 2). Od roku 2006 jsou tyto záznamy součástí centrální báze „NKC“ katalogu Národní knihovny ČR, kde jsou tyto záznamy integrovány mezi ostatní druhy dokumentů (knihy, časopisy, aj.). V současnosti se tedy dají záznamy WebArchivu vyhledat v centrálním katalogu pomocí omezení dotazu na „elektronické zdroje“ (v poli „Typ zdroje“). Vyhledané záznamy potom ale obsahují také záznamy z oborové brány pro hudbu a záznamy elektronických zdrojů na pevných nosičích (CD-ROM). Pokud se tedy chceme dostat výlučně ke katalogizačním záznamům projektu WebArchiv, je možné zadat dotaz pomocí jazyka CCL ve tvaru „wbs=war“. Tímto způsobem extrahujeme z katalogu dílčí logickou bázi „WAR“ obsahující pouze záznamy projektu WebArchiv.

V současnosti obsahuje logická báze „WAR“ více než 600 záznamů¹⁶. Je třeba říci, že počet záznamů v bázi rapidně vzrostl především v průběhu roku 2006 (na konci roku 2005 bylo v bázi cca 250 záznamů), což souvisí mimo jiné s navýšením personálních kapacit projektu. Personální zabezpečení je však vzhledem k náročnosti projektu stále nedostačující.

V roce 2006 byly katalogizační záznamy elektronických online zdrojů vytvářené v rámci projektu WebArchiv, spolu se záznamy oborové informační brány pro hudbu, poprvé zahrnuty do České národní bibliografie.

¹⁵ Viz <http://webarchiv.cz/vydavatele/>

¹⁶ Údaj k datu 30.11. 2006.

Obrázek 2 Původní báze „WEB“ katalogu Národní knihovny ČR

Z hlediska typologie zdrojů zahrnutých v logické bázi „WAR“ (dle hodnoty v návěští na pozici LDR/06 – Typ záznamu) se jedná převážně o zdroje textové povahy, minimálně jsou zahrnuty zdroje multimediálního charakteru. Zvukové záznamy nejsou prozatím vůbec zahrnuty. Z hlediska bibliografické úrovně se jedná převážně o integrační zdroje a méně častěji o seriály. Informace o seriálech, které jsou podrobeny selekčním kritériím a vybrané z nich následně popisovány, jsou získávány na základě spolupráce s agenturou ISSN, přidělující standardní čísla také elektronickým seriálům publikovaným na Internetu. Minimálně jsou zastoupeny elektronické zdroje monografické povahy.

Z hlediska typologie Dublin Core (podrobněji viz dále v textu) se jedná opět z valné většiny o text (příp. doplněný o obraz či zvuk). Zastoupeny jsou také (prozatím ovšem v nepříliš vysoké míře) zdroje interaktivní a zdroje typu služby.

4.2 Oborové informační brány

V rámci Jednotné informační brány (JIB) vyvíjené Národní knihovnou ČR a Ústavem výpočetní techniky Univerzity Karlovy začaly od roku 2004 postupně

vznikat jednotlivé oborové informační brány. Oborová informační brána je definována jako „webový nástroj zajišťující přístup ke sbírce kvalitních, odborně vybraných a zhodnocených informačních zdrojů pro podporu výzkumu v určitém oboru“ [Stoklasová, 2003]. Oborové informační brány umožňují systematickou práci s informačními zdroji na základě výběru kvalitních zdrojů, vysoké úrovně jejich popisu podle mezinárodních standardů a prověřování jejich dostupnosti. Celkem je plánováno vytvoření 24 oborových informačních bran. odpovídajících předmětové kategorizaci informačních zdrojů dle metody Konspektu (viz obr. 3).

Obrázek 3 Tematické členění oborových informačních bran dle metody Konspektu

Cílem oborových informačních bran je zahrnout v relativní úplnosti domácí české aktuální zdroje informací oboru zveřejněné na Internetu a zároveň výběrově zahrnout i nejvýznamnější zahraniční informační zdroje. V tomto bodě se politika výběru elektronických online zdrojů liší od praxe projektu WebArchiv, kde je pozornost soustředěna výhradně na zdroje domácí provenience.

Každou oborovou bránu spravuje její garant – organizace, která se danému tématu věnuje do hloubky a která je schopna zajistit konzistenci a koherenci své sbírky. V současnosti jsou aktivně vytvářeny dvě z uvedených 24 oborových informačních bran. Jedná se oborovou informační bránu pro oblast hudby, jejímž garantem je Hudební oddělení NK ČR, a oborovou informační bránu pro oblast

knihovnictví a informační vědy, jejímž garantem je Knihovnický institut NK ČR ve spolupráci s Ústavem informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Bibliografické záznamy oborové informační brány pro oblast hudby jsou stejně jako záznamy WebArchivu součástí centrální báze „NKC“ katalogu Národní knihovny ČR. Tyto záznamy je možné identifikovat na základě dílčí logické báze „MUS“ formulací dotazu pomocí jazyka CCL ve tvaru „wbs=mus“. V současnosti je v této bázi cca 250 záznamů¹⁷. Bibliografické záznamy oborové informační brány pro oblast knihovnictví a informační vědy jsou součástí „KKL - Databáze knihovnické literatury“, jejíž záznamy nejsou zahrnuty do centrální báze „NKC“. Z katalogu knihovnické literatury je možné záznamy elektronických online zdrojů extrahovat opět zadáním dotazu pomocí jazyka CCL a to ve tvaru „wbs=kiv“. V současnosti je v této bázi více než 660 katalogizačních záznamů¹⁸.

Na rozdíl od praxe projektu WebArchiv jsou v rámci oborových informačních bran popisovány elektronické online zdroje i na analytické úrovni. Na této úrovni jsou sledovány a popisovány především články významných elektronických časopisů oboru, které nemají ekvivalent v tištěné podobě. V případě oborové informační brány pro hudbu se jedná o elektronický časopis *Acta musicologica* vydávaný Ústavem hudební vědy Masarykovy univerzity v Brně, v případě oborové informační brány pro knihovnictví je na analytické úrovni zpracováván elektronický časopis *Ikaros*.

Dalo by se říci, že samotný výběr elektronických online zdrojů, které jsou následně v rámci oborových informačních bran popisovány, je zaměřen na detailnější strukturu jednotlivých webů. Zatímco ve WebArchivu převládá snaha popisovat vybraný zdroj jako celek (tj. celý web se svou základní URL adresou) a případně zvlášť popsat elektronický časopis v rámci tohoto celku vycházející, v katalogizační praxi oborových informačních bran jsou vytvářeny záznamy pro části webů, případně jednotlivé dokumenty. Například v bázi „WAR“ je jako integrační zdroj popsán web „Shakuhachi.cz“ (<http://www.shakuhachi.cz>), přičemž v bázi „MUS“ figuruje monografický záznam pro „Sui-zen“ (<http://www.shakuhachi.cz/suizen.html>) - jeden z odborných textů publikovaných na webu „Shakuhachi.cz“ pod záložkou „Statě, CD“. Žádný z dalších textů zde publikovaných však popsán není.

¹⁷ Údaj k datu 30.11. 2006.

¹⁸ Údaj k datu 1.12. 2006

Protože řada elektronických online zdrojů vybraných pro oborové informační brány odpovídá také kritériím WebArchivu, jsou vybrané zdroje zařazovány také do logické báze „WAR“. V tomto bodě tedy probíhá určitý druh spolupráce. Jelikož WebArchiv sleduje veškeré zdroje domácí provenience bez ohledu na jejich oborové zařazení, může se výběr a následný popis zdrojů překrývat. Tyto duplicity je obtížné odhalit zejména v případě záznamů pro obor knihovnictví a informační věda, které jsou ukládány do oddělné báze.

4.3 Specifika bibliografických záznamů elektronických online zdrojů v Národní knihovně ČR

Bibliografické záznamy elektronických online zdrojů vytvářené v Národní knihovně ČR mají svá specifika vyplývající zejména z úsilí o určitou synchronizaci těchto záznamů se záznamy v metadatovém formátu Dublin Core a dále zejména za účelem kooperace oborových informačních bran. Pro tyto potřeby byla využita pole 9XX formátu MARC 21 vyčleněná pro národní použití. Jedná se o tato pole:

- 929 Typ zdroje (dle typologie Dublin Core)
- 930 Práva k popisovanému zdroji
- 931 Úroveň zdroje
- 932 Akronym oborové brány
- 933 Administrativní údaje pro oborové informační brány

V poli 929 je zapisován typ zdroje dle typologie Dublin Core a to pouze v anglické jazyce. Katalogizátoři mají při zápisu tohoto pole k dispozici nápovědu (přes funkční klávesu v programu Aleph) obsahující typologii dokumentů v anglickém jazyce spolu s vysvětlením a příklady. Pro účely katalogizace je k dispozici těchto devět základních typů dokumentů:

- **Text** (knihy, časopisy, články)
- **Image** (obrazy a fotografie fyzických objektů, grafika, animace a filmy, mapy, hudební notace)¹⁹
- **Sound** (zdroje určené primárně pro poslech – záznamy řeči nebo zvuků)

¹⁹ Podle typologie Dublin Core je tento typ dokumentu možné dále členit na „Still image“ (čes. „Statically obraz“) a „Moving image“ (čes. „Pohyblivý obraz“).

- **Software** (počítačový program určený k dlouhodobé instalaci; pro SW určený pouze k vytvoření interaktivního prostředí se používá termín „Interactive resource“)
- **Interactive resource** (zdroj vyžadující k porozumění, provedení nebo výuce interakci uživatele, např. webové formuláře, applety, multimediální výukové programy)
- **Service** (systém poskytující služby, např. bankovní služba, meziknihovní služby, Z39.50, webové servery)
- **Event** (časově omezená událost, např. konference, výstava, představení, bitva, povodeň)
- **Dataset** (informace zakódovaná v určité struktuře, např. databáze, seznamy, tabulky)
- **Collection** (sbírka sourodých položek, kdy zdroj je popisován jako skupina; její části mohou být popsány samostatně, např. oborová informační brána)

Pole 929 je v případě potřeby užíváno jako pole opakovatelné.

V poli 930 jsou zapisovány údaje o držiteli práv k elektronickému online zdroji. Pokud tyto údaje nejsou ve zdroji uvedeny, pole 930 se nevyplňuje.

930 ## \$acop. Ikaros

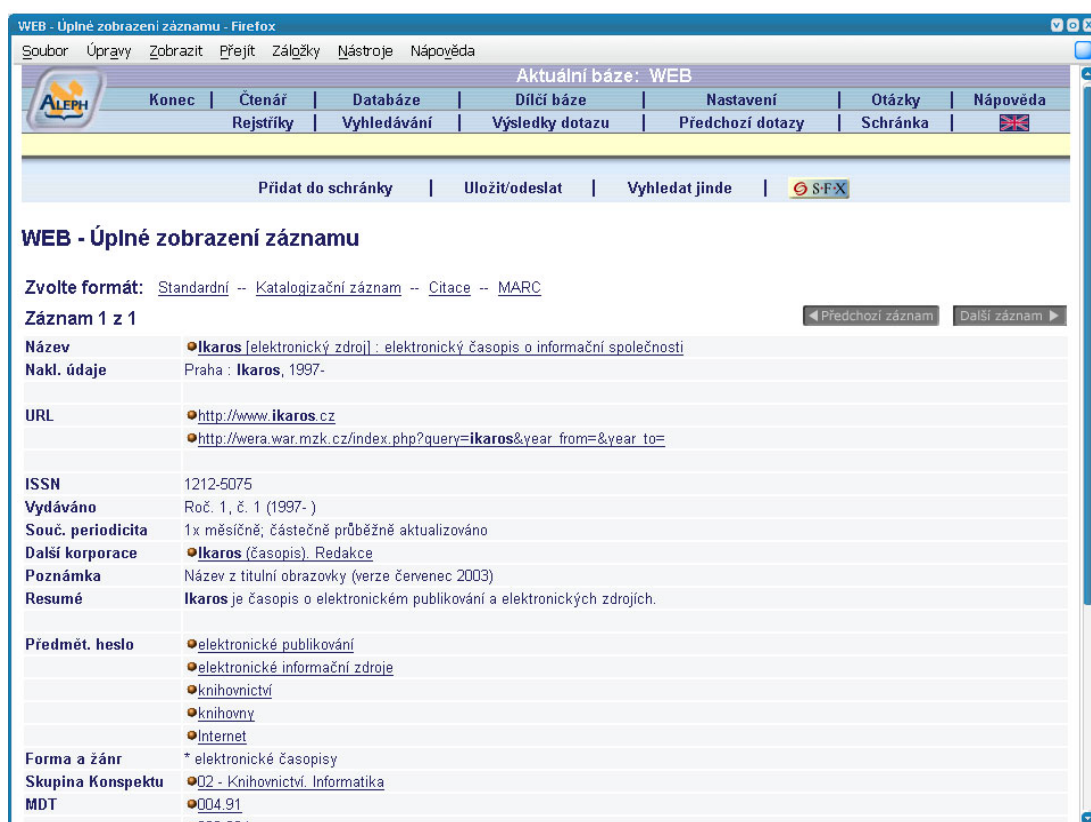
Pole 931 – 933 se vyskytují pouze v katalogizačních záznamech oborových informačních bran. V poli 931 (Úroveň zdroje) se zapisují hodnoty „primární“ nebo „sekundární“, přičemž na primární úrovni jsou přímo vyhledatelné zdroje a na sekundární úrovni zdroje odkazující. V poli 932 je zapisován akronym oborové informační brány (v současnosti tedy „MUS“ nebo „KIV“). Pole 933 je vyčleněno pro administrativní údaje.

Na tomto místě by měla být věnována pozornost také poli 856, do něhož se kromě URL adresy dokumentu zapisuje v Národní knihovně též jednoznačný identifikátor URN (*Uniform Resource Name*). Identifikátory URN však nejsou přidělovány všem elektronickým online zdrojům popisovaným v Národní knihovně. V současnosti se přidělují pouze zdrojům WebArchivu a to navíc pouze těm, na něž byla uzavřena smlouva s vydavatelem a jejichž archivované kopie je tedy možné zpřístupnit na Internetu. V současnosti se to týká cca 300 elektronických online zdrojů. Identifikátory URN jsou generovány s využitím generátoru URN, volně

dostupného na domovských stránkách projektu WebArchiv [Webarchiv, 2006]. Identifikátor URN se zapisuje do opakovaného výskytu podpole \$u pole 856.

856 4# \$uhttp://www.veda.cz\$text/html\$uURN:NBN:cz-nk2006161

Do budoucna se počítá také s přidáním URL adres vedoucích do archivu, čímž bude naplněn vlastní smysl projektu WebArchiv. V případě, že požadovaný elektronický zdroj již nebude na webu dostupný, uživatel se dostane k jeho jednotlivým archivovaným verzím. URL adresy vedoucí do archivu budou však kvůli ochraně autorských práv přidávány pouze ke zdrojům, jejichž vydavatel dal Národní knihovně souhlas se zveřejněním archivovaných kopií na Internetu. Tyto URL adresy budou zapisovány do zvláštního pole 856, přičemž by bylo vhodné dát uživateli na srozuměnou, že se jedná o archivovanou kopii elektronického online zdroje (např. pomocí podpole \$z Poznámka pro uživatele). Uživateli by se potom záznam v základním formátu zobrazoval jak s URL adresou vedoucí k aktuální podobě zdroje na webu, tak také s URL adresou vedoucí k jeho archivované kopii (viz obr. 4).

Obrázek 4 Ilustrační ukázka katalogizačního záznamu s URL adresou vedoucí k archivované kopii elektronického online zdroje (ukázka je převzata z báze „WEB“, která již neexistuje)

Jedním z problémů při popisu elektronických online zdrojů je udržování záznamů v katalogu, zejména platnosti URL adres těchto zdrojů. Do konce roku 2005 byla v Národní knihovně kontrola URL adres v katalogizačních záznamech problémem, protože ji bylo možné dělat pouze ručně, což bylo s narůstajícím počtem záznamů poměrně problematické. Nová verze programu Aleph (v provozu od ledna 2006) však umožňuje automatickou kontrolu platnosti URL adres. Kontrolou je možné odhalit jak drobné chyby při zápisu, tak také URL adresy přesměrované, či skutečně neplatné. Ze zkušenosti víme, že někdy je nefunkčnost URL adres pouze dočasná, způsobená například momentálním výpadkem serveru nebo dočasným nezaplacením domény. Elektronických online zdrojů, které již na webu skutečně nejsou (a k jejichž archivované kopii by se měl uživatel dostat prostřednictvím WebArchivu) je v dílčí logické bázi „WAR“ prozatím minimum²⁰.

²⁰ Poslední kontrola platnosti URL adres v logické bázi „WAR“ ze dne 7.12. 2006 odhalila devět skutečně nefunkčních URL adres.

5. PŘÍKLADY POPISU ELEKTRONICKÝCH ONLINE ZDROJŮ

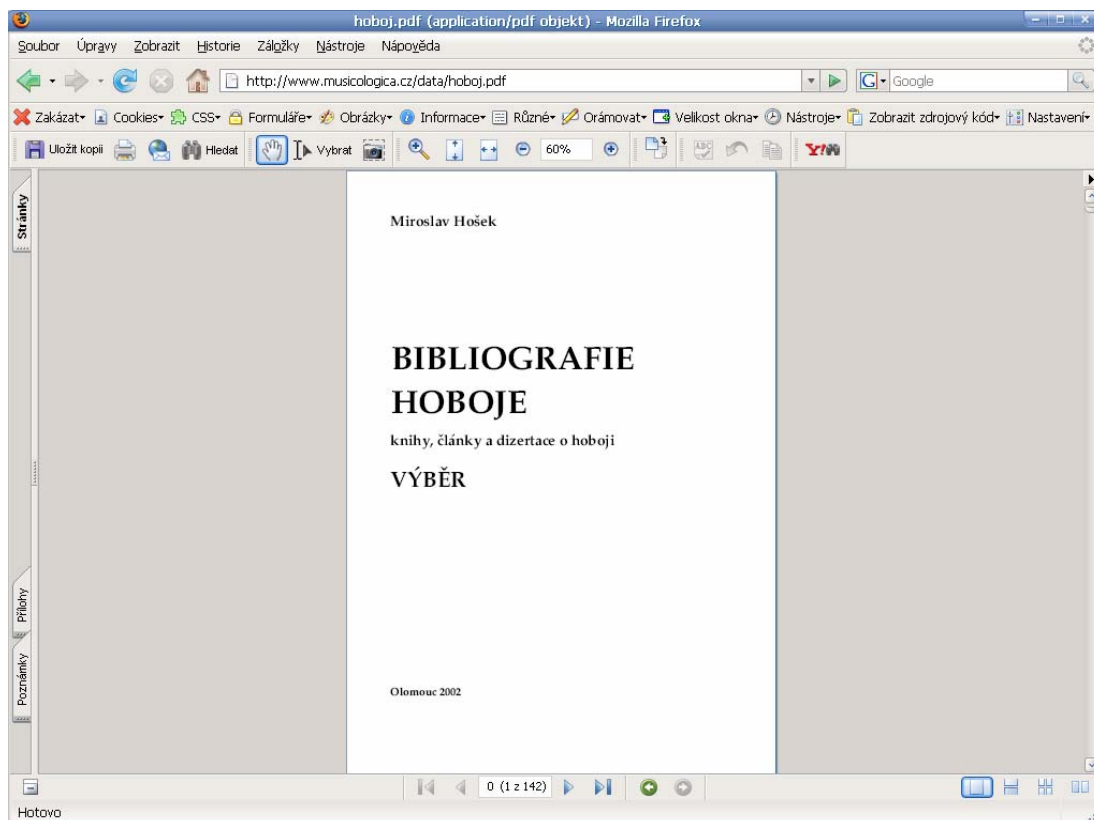
V následující kapitole jsou uvedeny příklady popisu základních typů elektronických online zdrojů, především z hlediska jejich bibliografické úrovně (monografie, seriál, integrační zdroj a část) a na nich ilustrována specifika a problémové otázky popisu těchto zdrojů.

Všechny záznamy jsou převzaté z báze „NKC“ katalogu Národní knihovny ČR a to z dílčích logickýchází „WAR“ (projekt WebArchiv) a „MUS“ (oborová informační brána pro oblast hudby).

V komentářích k jednotlivým záznamům nejsou podrobně analyzovány všechny údaje bibliografického záznamu, ale pouze údaje klíčové, netypické či určitým způsobem sporné. Věcný popis elektronických online zdrojů není analyzován záměrně, jelikož se v podstatě neliší od věcného popisu jiných dokumentů. Údaje věcného charakteru jsou přejímány z báze autorit Národní knihovny ČR. V katalogizační praxi Národní knihovny ČR - v rámci projektu WebArchiv a oborových informačních bran - jsou zapisována předmětová hesla (a rovněž Konspekt) jak česky, tak také v anglickém jazyce.

5.1 Elektronická monografie na WWW (dokument ve formátu .pdf)

Elektronické zdroje monografické povahy se na Internetu nevyskytují příliš často. Vyplývá to už z jeho dynamické podstaty, která umožňuje dokumenty zde publikované neustále aktualizovat. Proto jsou jako monografie vyhodnocovány často především dokumenty ve formátu .pdf (příp. ve formátu .doc), které mají povahu statickou. Takovým příkladem je i elektronická monografie „Bibliografie hoboje“, jejíž titulní obrazovka je na obr. 5. Jedná se o výběrovou bibliografii literatury o hoboji vytvořenou s podporou nadace Český hudební fond. Publikaci vydalo elektronické nakladatelství Musicologica.cz, které slouží jako publikační elektronická platforma pro muzikologické texty.

Obrázek 5 Titulní obrazovka elektronické monografie Bibliografie hoboje

Záznam ve formátu MARC 21

```

LDR      -----cam-a22-----a-4500
001      web20051636879
003      CZ-PrNK
005      20061123143500.0
007      cr-bn-
008      050601s2002----xr-----fsb----000-0dcze--
040      $aABA001$bcze
072 7    $a788$xHudba pro dechové nástroje$2Konspekt$99
072 9    $a788$xWind instruments (aerophones)$2Conspectus$99
072 7    $a01$x Bibliografie. Katalogy$2Konspekt$912
072 9    $a010$xBibliography$2Conspectus$912
080      $a681.818$2MRF
080      $a01$2MRF
080      $a(0.034.2:08)$2MRF
1001     $aHošek, Miroslav$7jk01042419$$4aut
24510    $aBibliografie hoboje$h[elektronický zdroj]:$bknihy, články a disertace
         o hoboji : výběr/$cMiroslav Hošek
260      $a[S.l. :$bMusicologica.cz,$c2002?]
500      $aNázev z titulní obrazovky (verze z 1.6.2005)
500      $aVydáno s podporou Nadace Český hudební fond
516      $aElektronická kniha
520      $aAbecedně řazená bibliografie prací o hoboji včetně abecedních seznamů časopisů, autorů,
         vydavatelů a hudebních ústavů
538      $aZpůsob přístupu: World Wide Web
65007    $adechové nástroje$2czenas
65009    $awind instruments$2eczenas
655 7    $abibliografie$2czenas
655 7    $aelektronické knihy$2czenas

```

655 9 \$abibliography\$2eczenas
 655 9 \$aelectronic books\$2eczenas
 8564 \$uhttp://www.musicologica.cz/data/hoboj.pdf\$application/pdf\$4N
 929 \$aText
 931 \$aprimární
 932 \$aMUS

Komentář k příkladu 5.1

- Protože se jedná o dokument textové povahy, je v návěští pro typ záznamu na pozici LDR/06 použit kód „a“. Z hlediska bibliografické úrovně se jedná o monografii – kód „m“ na pozici LDR/07.
- V poli 007, které je pro všechny elektronické zdroje povinné, figurují kódy: „c“ (elektronický zdroj), „r“ (zdroj přístupný na dálku), „b“ (černobílý dokument), „n“ (rozměry nelze použít) a poslední pozice je prázdná, protože dokument neobsahuje žádný zvuk.
- Na základě hodnot kódovaných údajů v návěští (LDR/06 a LDR/07) obsahuje pole 008 specifikace pro knihy. Datum vydání monografie je převzaté z titulní obrazovky (viz obr. 5). Kód „f“ na pozici 008/22 udává, že publikace je určená pro specialisty, kód „s“ na pozici 008/23 označuje elektronickou podobu popisné jednotky, kód „b“ na pozici 008/24 specifikuje, že se jedná o bibliografii. Další kódy vyjadřují, že se nejedná o vládní publikaci, publikaci z konference, ani jubilejní sborník, dokument neobsahuje rejstřík, nejedná se o beletrii. Kód „d“ stanovuje, že dokument obsahuje biografické informace.
- Miroslav Hošek je jako autor publikace uveden v hlavním záhlaví v poli 100.
- Údaje o názvu (pole 245) jsou převzaty z titulní obrazovky (viz obr. 5).
- V poli 500 je kombinovaná poznámka obsahující pramen hlavního názvu a dále datum vztahující se k popisované verzi dokumentu.
- Dle informací na stránkách portálu Musicologica.cz²¹, je nakladatelem monografie elektronické nakladatelství Musicologica.cz. Protože se však jedná o údaj nejistý, je uveden v hranatých závorkách. Místo vydání není z žádných dostupných pramenů patrné. Rok vydání je převzat z titulní obrazovky dokumentu. Tento rok však nemusí být zcela jistě rokem vydání, a proto je také uveden v hranatých závorkách.

²¹ <http://www.musicologica.cz>

- V poznámce k typu počítačového souboru (pole 516) je užít termín „elektronická kniha“²².
- V poli 520 je zapsána stručná charakteristika obsahu díla.
- Poznámka o způsobu přístupu (pole 538) je pro všechny elektronické online zdroje povinná.
- Údaj o formátu dokumentu je zapsán v podpoli \$q pole 856.
- Z hlediska typologie Dublin Core (pole 929) se jedná o text.

5.2 Elektronická monografie na WWW (statické webové stránky)

Webové stránky Památníku Bedřicha Smetany v Jabkenicích, jejichž titulní obrazovka je na obr. 6, byly vybrány jako demonstrativní ukázka toho, že monografie na Internetu nemusí být vždy pouze dokumentem ve formátu .pdf, či .doc, ale že se může jednat i o statické (tj. neaktualizované) webové stránky.

Obrázek 6 Titulní obrazovka webových stránek Památníku Bedřicha Smetany v Jabkenicích

²² CONSER doporučuje tento údaj nezapisovat a v poli 516 případně uvádět pouze zvláštní informace týkající se formátu dokumentu.

Záznam ve formátu MARC 21

LDR -----cam-a2-----a-4500
001 web20061638608
003 CZ-PrNK
005 20061106214726.0
007 cr-cn-
008 060117s2003----xr-----gs-----000-0-cze--
040 \$aABA001\$bcze
043 \$ae-xr---
072 7 \$a78.07\$xHudebníci, skladatelé a jiná hudební povolání\$2Konspekt\$99
072 9 \$a780.92\$xPersons associated with music\$2Conspectus\$99
080 \$a78.071.1\$2MRF
080 \$a069:78\$2MRF
080 \$a(0.034.2)004.738.12\$2MRF
24500 \$aPamátník Bedřicha Smetany v Jabkenicích\$h[elektronický zdroj]
260 \$a[Praha :\$bNárodní muzeum,\$c2003?]
500 \$aNázev z titulní obrazovky (verze z 17.1.2006)
516 \$aWebová prezentace
520 \$aInternetová prezentace Památníku Bedřicha Smetany v Jabkenicích. Obsahuje informace o osobnosti Bedřicha Smetany, jeho tvorbě, jabkenické myslivně a expozici památníku
538 \$aZpůsob přístupu: World Wide Web
60017 \$aSmetana, Bedřich,\$d1824-1884\$7jk01120043\$2czenas
61027 \$aPamátník Bedřicha Smetany (Jabkenice, Česko\$7mzk2004217417\$2czenas
65007 \$ahudební skladatelé\$zČesko\$y19. stol.\$2czenas
65007 \$ahudební muzea\$zČesko\$2czenas
65009 \$acomposers\$zCzech Republic\$y19th century\$2eczenas
65009 \$amusic museums\$zCzech Republic\$2eczenas
655 7 \$awww dokumenty\$2czenas
655 9 \$awww documents\$2eczenas
8564 \$uhttp://www.nm.cz/jabkenice/muzeum.htm\$text/html\$4N
929 \$aText
931 \$aprimární
932 \$aMUS

Komentář k příkladu 5.2

- V návěští záznamu jsou použity kódy „a“ pro textový dokument a „m“ pro monografickou bibliografickou úroveň. Přestože se webové stránky statické (tj. monografické) povahy vyskytují spíše výjimečně, uvedená prezentace Památníku Bedřicha Smetany v Jabkenicích tuto charakteristiku nese, protože webové stránky nejsou dále doplňovány ani aktualizovány.
- V poli 007 se vyskytují nejčastěji užívané kódy pro toto pole: „c“ (elektronický zdroj), „r“ (zdroj přístupný na dálku), „e“ (vícebarevný dokument), „n“ (rozměry nelze použít) a poslední pozice je prázdná, protože dokument neobsahuje žádný zvuk.
- Pole 008 obsahuje specifikace pro knihy. Protože datum vydání není v dokumentu nikde uvedeno, objevuje se zde kód „s“ (jedno

známé/pravděpodobné datum) a za ním následuje předpokládané datum vydání publikace. Kód „g“ pro uživatelské určení označuje popisnou jednotku zajímavou pro všechny uživatele, kód „s“ označuje elektronickou podobu díla. Další kódy vyjadřují, že se nejedná o vládní publikaci, publikaci z konference, ani jubilejní sborník, dokument neobsahuje rejstřík, nejedná se o beletrii ani o biografii.

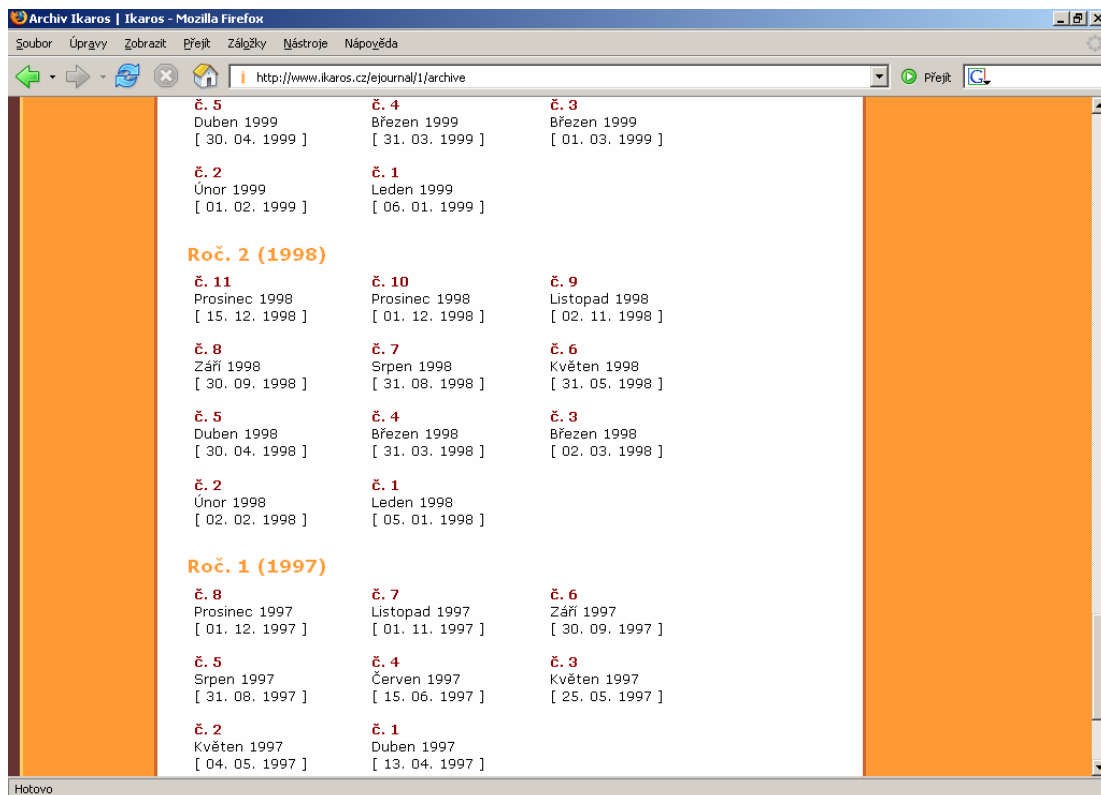
- Protože se dokument obsahově týká České republiky, je použito pole 043 obsahující kód pro Česko.
- Název (pole 245) je převzat z titulní obrazovky (viz obr. 6).
- Nakladatelské údaje nejsou ve zdroji samotném nikde uvedeny, stejně jako rok vydání. Pravděpodobné místo vydání a jméno nakladatele bylo odvozeno ze skutečnosti, že webové stránky spadají pod domovské stránky Národního muzea a je tedy pravděpodobné, že Národní muzeum je rovněž vydavatelem prezentace památníku. Národní muzeum figuruje také v kontaktních informacích na titulní obrazovce. Pravděpodobné datum vydání bylo odvozeno ze skutečnosti, že internetová prezentace památníku byla spuštěna při příležitosti zahájení expozice v roce 2003.
- Pramen hlavního názvu je společně s datem odpovídajícím popisované verzi dokumentu uveden v povinné poznámce v poli 500.
- V poli 516 je specifikován typ počítačového souboru.
- Z hlediska typologie Dublin Core se jedná o text (pole 929).

5.3 Elektronický časopis vycházející pouze na WWW

Ikaros byl vybrán jako představitel elektronického časopisu vycházejícího pouze na Internetu, aniž by dříve nebo současně vycházel na jiném nosiči. Zároveň se jedná o ukázkový příklad elektronického časopisu, který je na první pohled možné odlišit od integračního zdroje, protože jednotlivá vydání jsou od sebe oddělena a navíc je dodrženo jejich chronologické číslování – viz obr. 7. Řada časopisů vycházejících na Internetu totiž nedodržuje standardní označování ročníků a čísel (jako je tomu tradičně u tištěných seriálů) a jednotlivá čísla navíc bývá těžké od sebe odlišit. Elektronický časopis Ikaros zajišťuje uživatelům přístup také ke kompletnímu archivu – viz obr. 8.

Obrázek 7 Titulní obrazovka elektronického časopisu Ikaros

Obrázek 8 Archiv elektronického časopisu Ikaros

Záznam ve formátu MARC 21

LDR -----cas-a22-----a-4500
001 web20051636777
003 CZ-PrNK
005 20061115092533.0
007 cr-cn-
008 030715c19979999xr-mr-p-s-----0---b0cze--
022 \$a1212-5075
040 \$aABA001\$bcze
072 7 \$a02\$xKnihovnictví. Informatika\$2Konspekt\$912
072 9 \$a020\$xLibrary and information sciences\$2Conspectus\$912
080 \$a004.91\$2MRF
080 \$a002:004\$2MRF
080 \$a02\$2MRF
080 \$a026/027\$2MRF
080 \$a004.738.5\$2MRF
080 \$a(0.034.2:051)\$2MRF
222 0 \$aIkaros\$b(Praha, On-line)
24500 \$aIkaros\$h[elektronický zdroj] :\$belektronický časopis o informační společnosti
260 \$aPraha :\$bIkaros,\$c1997-^^^^
310 \$a1x měsíčně; částečně průběžně aktualizováno
3620 \$aRoč. 1, č. 1 (1997)-
500 \$aNázev z titulní obrazovky (verze z 15.7.2003)
516 \$aElektronický časopis
520 \$aIkaros je časopis o elektronickém publikování a elektronických zdrojích
538 \$aZpůsob přístupu: World Wide Web
65007 \$aelektronické publikování\$2czenas
65007 \$aelektronické zdroje\$2czenas
65007 \$aknihovnictví\$2czenas
65007 \$aknihovny\$2czenas
65007 \$ainternet\$2czenas
65009 \$aelectronic publishing\$2eczenas
65009 \$aelectronic information resources\$2eczenas
65009 \$alibrarianship\$2eczenas
65009 \$alibraries\$2eczenas
65009 \$ainternet\$2eczenas
655 7 \$aelektronické časopisy\$2czenas
655 9 \$aelectronic journals\$2eczenas
7102 \$aIkaros (časopis).\$bRedakce\$7ko2004244598\$4pbl\$4cph
8564 \$uhttp://www.ikaros.cz\$qttext/html\$uURN:NBN:cz-nk20011447\$4N
929 \$aText
930 \$acop. Ikaros
PSP \$aSE

Komentář k příkladu 5.3

- Jelikož se jedná o textový dokument, je v návěští pro typ záznamu (LDR/06) použit kód „a“, bibliografická úroveň (LDR/07) je „s“ (seriál), protože dokument vychází po částech, které jsou číselně a chronologicky označeny a nejedná se tedy o integrační zdroj.
- Pole 007 obsahuje opět nejběžněji užívané kódy pro toto pole: kód „c“ specifikuje kategorii dokumentu „elektronický zdroj“, kód „r“ zdroj přístupný

na dálku, kód „c“ vícebarevný dokument, kód „n“ udává, že rozměry nelze použít a poslední pozice je prázdná, protože dokument neobsahuje žádný zvuk.

- Na základě návěští (LDR/06 a LDR/07) obsahuje pole 008 specifikace pro pokračující zdroje. Publikací status je „c“ pro průběžně vydávané dokumenty, počátek vydávání (1997) je patrný z archivu elektronického časopisu (viz obr. 8). Časopis vychází pravidelně každý měsíc – kód „m“ pro měsíční periodicitu a kód „r“ pro pravidelné vydávání. Typ pokračujícího zdroje je „p“ pro periodika, forma popisné jednotky „s“ (elektronická podoba). Nejedná se o dokument z konference („0“). Konvence tvorby záznamu je „0“ (postupně pokračující záznam).
- V poli 022 je uvedeno ISSN elektronického časopisu.
- Klíčový název zapsaný v poli 222 je převzatý z databáze agentury ISSN²³.
- Údaje o názvu (pole 245) jsou převzaty z titulní obrazovky (viz. obr. 7).
- Místo vydání a jméno nakladatele jsou převzaty z údajů o redakci časopisu. Popis je založen na prvním čísle časopisu, počáteční datum vydání je tedy zapsáno v podpoli \$c pole 260.
- Co se týče současné periodicity (pole 310) vychází Ikaros měsíčně, ale zároveň je částečně průběžně aktualizován (krátké zprávy, citáty, apod.).
- Protože máme k dispozici první číslo časopisu a popis je založen na jeho základě, jsou uvedeny údaje o číslování v poli 362 s indikátorem „0“.
- V poznámce v poli 500 je opět uveden pramen hlavního názvu spolu s datem odpovídajícím popisované verzi dokumentu.
- V poli 516 je ve formě poznámky specifikován typ počítačového souboru – elektronický časopis.
- Vydavatel a zároveň držitel copyrightu je uveden v poli 710.
- V poli 856 jsou v opakovaném výskytu podpole \$u zapsány identifikátory URL a URN²⁴.
- V poli 929 je zapsán typ dokumentu dle typologie Dublin Core.

²³ <http://www.issn.cz>

²⁴ Identifikátor URN je generován prostřednictvím generátoru metadat vytvořeného v rámci projektu WebArchiv (<http://webarchiv.cz/generator/dc.php>).

- V poli 930 je uveden údaj o držiteli copyrightu.

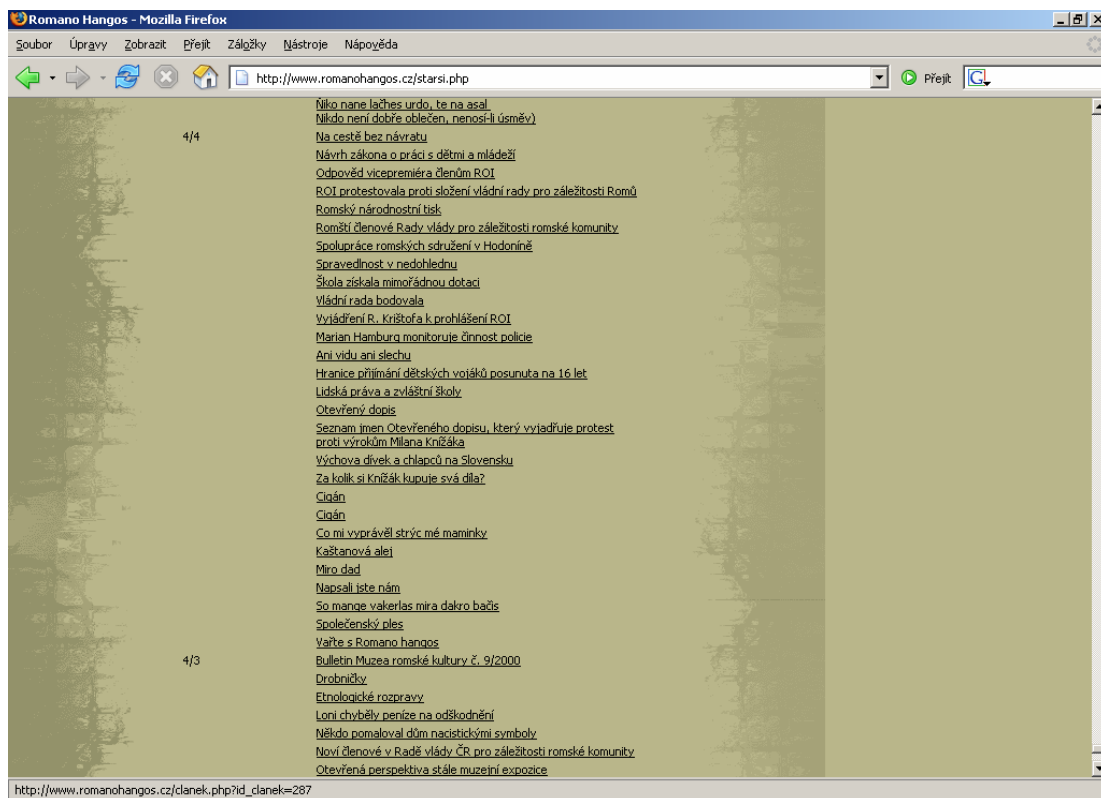
5.4 Elektronický časopis vycházející tištěně i na WWW (jeden bibliografický záznam, tzv. *single record approach*)

Časopis Romano hangos, jehož titulní obrazovka je na obr. 9, vychází primárně v tištěné podobě. V roce 2002 však začal vycházet v plných textech též na Internetu. Obě verze časopisu jsou obsahově shodné, elektronická online verze časopisu nepřináší žádný obsah navíc. V uvedeném případě je tedy nejvhodnější tvorba jednoho záznamu integrujícího obě verze dokumentu (tzv. *single record approach*). V praxi tento přístup obvykle představuje přidání informace o online verzi dokumentu do záznamu pro tištěný dokument. Tento přístup je také podstatně méně časově náročný (informací, které je do záznamu třeba přidat je velmi málo – v záznamu jsou zvýrazněny tučným písmem) a tudíž z ekonomického hlediska efektivnější.

Internetová verze elektronického časopisu obsahuje archiv, přičemž prvním dostupným číslem je číslo 4/3 (viz. obr. 10).

Obrázek 9 Titulní obrazovka elektronického časopisu Romane hangos

Obrázek 10 Archiv elektronického časopisu Romane hangos

Záznam ve formátu MARC 21

```

LDR      ----cas-a22-----a-4500
001      cps19990648830
003      CZ-PrNK
005      20061115131125.0
008      990309c19999999xr-er-pe-----0cze--
040      $aABA001$bcze
0410     $acze$arom
043      $ae-xr---$be-xr-mr$2czenas
072 7    $a323$xVnitropolitický vývoj, politický život$2Konspekt$915
080      $a323.1$2MRF-sel
080      $a050$2MRF-sel
24500    $aRomano hangos =$bRomský hlas : čtrnáctideník Romů v České republice
24631    $aRomský hlas
260      $aBrno :$bSpolečenství Romů na Moravě,$c1999-^^^^
300      $a^^^sv. ;$c46 cm
310      $a1x za 2 týdny
3620     $aRoč. 1, č. 1 (5. února 1999)-
530     $aOd roč. 4, č. 3 dostupné též na World Wide Web
65007    $aRomové$zČesko$2czenas
65007    $aRomové$xnárodní identita$zČesko$2czenas
65007    $aRomové$xsociální postavení$zČesko$2czenas
655 7    $aspecializované časopisy$2czenas
85641   $uhttp://www.romanohangos.cz$qttext/html$uURN:NBN:cz-nk2006934$4N
9101     $ABA001$r1999-$tp
  
```

Komentář k příkladu 5.4

- Kódované údaje (pole 008) zůstávají beze změny tak, jak byly zapsány pro tištěný seriál. Nemění se ani kódy pro formu původní popisné jednotky (008/22) a formu popisné jednotky (008/23). Do záznamu by nemělo být přidáváno pole 006 pro elektronické zdroje²⁵. Volitelně lze zapsat pole 007 pro elektronické zdroje (v uvedeném příkladu není použito).
- Časopis Romano hangos nemá přiděleno ISSN (ani pro tištěnou, ani pro elektronickou online verzi). V případě, že by tato čísla přidělená měl, zapsalo by se v poli 022 ISSN pro tištěnou verzi.
- Údaje o názvu (pole 245) zůstávají beze změn, přičemž podpole \$h[elektronický zdroj] není do záznamu přidáváno.
- Protože popisujeme primárně tištěný seriál, jsou v poli 300 uvedeny údaje o fyzickém popisu tištěné verze seriálu.
- Pole 260, 310 a 362 zůstávají beze změn
- Do záznamu není přidáváno pole 516 (Poznámka k typu počítačového souboru).
- Důležité je pole 530 (poznámka o dalších formách díla), v němž je pomocí slovní poznámky vyjádřena existence elektronické online verze časopisu.
- Pole 538 (poznámka k požadavkům na systém a způsob přístupu) není zapisováno.
- Klíčovou roli hraje pole 856, které zajišťuje uživateli přístup k online verzi dokumentu ze záznamu pro tištěnou verzi. Uživatel tak v jednom záznamu přehledně vidí, že dokument existuje jak v tištěné, tak také v elektronické online verzi, k níž se může pomocí URL adresy okamžitě dostat. Důležitý je druhý indikátor v tomto poli, ten nese hodnotu „1“, což znamená, že uvedená URL adresa neodkazuje na zdroj, který je v záznamu primárně popisován, ale pouze na jeho elektronickou verzi.

²⁵ Připomínám, že v praxi Národní knihovny ČR nejsou pole 006 prozatím zapisována.

5.5 Elektronický časopis vycházející tištěně i na WWW (dva bibliografické záznamy, tzv. *separate record approach*)

Časopis Severské listy (viz obr. 11) vychází rovněž jak v elektronické, tak i v tištěné podobě. Obě verze časopisu se však podstatným způsobem liší. Zatímco elektronická verze vychází nepravidelně přibližně každých čtrnáct dní, tištěný časopis vychází pouze čtyřikrát ročně a obsahuje jen vybrané články trvalejší hodnoty. V tomto případě je tedy nejvhodnější tvorba individuálního záznamu pro každou z verzí dokumentu (tzv. *separate record approach*), přičemž záznamy jsou spolu propojeny pomocí propojovacích polí.

Na obr. 12 je vidět archiv elektronického časopisu s jednotlivými čísly a daty vydání.

Obrázek 11 Titulní obrazovka elektronického časopisu Severské listy

Category	Year	Month	Day	Year	Month	Day
Česko centr.	5/2005	24.11.	2005	2/2005	15.5.	2005
	4/2005	11.9.	2005	1/2005	1.4.	2005
Dobrodružství						
Filmy						
Fotografie						
Čtenářů						
Jazyky						
Kaleidoskop						
Knihy						
Krajané						
Krásy Severu						
Kultura						
Severská rada						
a Evrop. unie						
Osobnosti						
Počasí						
Příroda						
Romové						
Samové						
Skand. dům						
Sport						
Školství						
TV + rozhlas						
Tradice, zvyky, kuchyně, historie						
Výročí Severu						
Zpravodajství						
Zredakce						
Diskuse						
Napište nám						

Obrázek 12 Archiv elektronického časopisu Severské listy

A. Záznam ve formátu MARC 21 - tištěná verze časopisu

LDR -----cas-a22-----a-4500
001 cps19990772013
003 CZ-PrNK
005 20061116112608.0
008 991122c19989999xr-qr-pe-----0cze--
022 \$a1212-5385
040 \$aABA001\$bceze\$dABA001
043 \$ae-xr---\$be-xr-pg\$2czenas
072 7 \$a908\$xStudium oblastí a lokalit obecně\$2Konspekt\$98
080 \$a050\$2MRF-sel
080 \$a908\$2MRF-sel
24500 \$aSeverské listy
260 \$aPraha :\$bSeverská společnost,\$c[1998]-
300 \$a^^^sv. ;\$c26 cm
310 \$a4x ročně
3620 \$a[Roč. 8, č. 1 (1998)]-
500 \$aPodnázev: zpravodaj Severské společnosti (2001-)
500 \$aVydává: Severská společnost ve vydavatelství Michael Stanovský
500 \$aPopsáno podle: Roč. 9, č. 1 (březen 1999)
530 \$aDostupné též na World Wide Web
61027 \$aSeverská společnost\$7ko2004251658\$2czenas
651 7 \$aSkandinávie\$2czenas
655 7 \$ačasopisy zájmových sdružení a spolků\$2czenas
7102 \$aSeverská společnost\$7ko2004251658
7761 \$tSeverské listy
78000 \$tMagazín přátel severu
85641 \$uhttp://www.severskelisty.cz\$4N
9101 \$aABA001\$r1999-\$tp

B. Záznam ve formátu MARC 21 - elektronická online verze časopisu

LDR -----nas-a22-----a-4500
001 web20061697957
003 CZ-PrNK
005 20061121163758.0
007 cr-cn-
008 061115c20009999xr--x-p-s-----0---b0cze—
022 \$y1212-5385
040 \$aABA001\$bcze
043 \$aev-----
072 7 \$a908\$xStudium oblastí a lokalit obecně\$2Konspekt\$98
072 9 \$a909.09\$xAreas, regions, places in general\$2Conspectus\$98
080 \$a908(48)\$2MRF
080 \$a(0.034.2:051)\$2MRF
24500 \$aSeverské listy\$h[elektronický zdroj]
260 \$aPraha :\$bSeverská společnost,\$c2000-^^^^
310 \$aNepřavidelně
3620 \$aRoč. 1, č. 1 (14. ún. 2000)-
500 \$aNázev z titulní obrazovky (verze z 15.11.2006)
516 \$aElektronický časopis
520 \$aSeverské listy jsou časopisem, který se snaží mapovat severské státy Evropy, tj. Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko nejen po stránce geografické, poznávací a cestovatelské, ale i po kulturní, společenské a zpravodajské stránce
530 \$aDostupné též v tištěné podobě
538 \$aZpůsob přístupu: World Wide Web
61027 \$aSeverská společnost\$7ko2004251658\$2czenas
651 7 \$aSkandinávie\$xrealie\$xkultura a společnost\$2czenas
651 9 \$aScandinavia\$xhistory and geography\$xculture and society\$2eczenas
655 7 \$aelektronické časopisy\$2czenas
655 9 \$aelectronic journals\$2eczenas
7102 \$aSeverská společnost\$7ko2004251658\$4pbl
7761 \$tSeverské listy\$x1212-5385
8564 \$uhttp://www.severskelisty.cz\$qttext/html\$uURN:NBN:cz-nk2006174\$4N
929 \$aText
930 \$acop. Severské listy
PSP \$aSE

Komentář k příkladu 5.5

A. Záznam pro tištěnou verzi časopisu

- Do záznamu pro tištěný časopis jsou přidána pole 530 (poznámka o dalších formách díla), propojovací pole 776 (vydání na jiném nosiči) zajišťující propojení na záznam popisující elektronickou verzi dokumentu a pole 856 nesoucí URL adresu elektronické verze časopisu.
- Protože elektronická verze časopisu nemá přiděleno ISSN, je v poli 776 užito pouze podpole \$t obsahující název (v tomto případě identický s názvem tištěné verze).

- Druhý indikátor v poli 856 s hodnotou „1“ stanovuje, že v tomto poli uvedená URL adresa se nevztahuje k popisovanému dokumentu samotnému, nýbrž k jeho elektronické verzi.

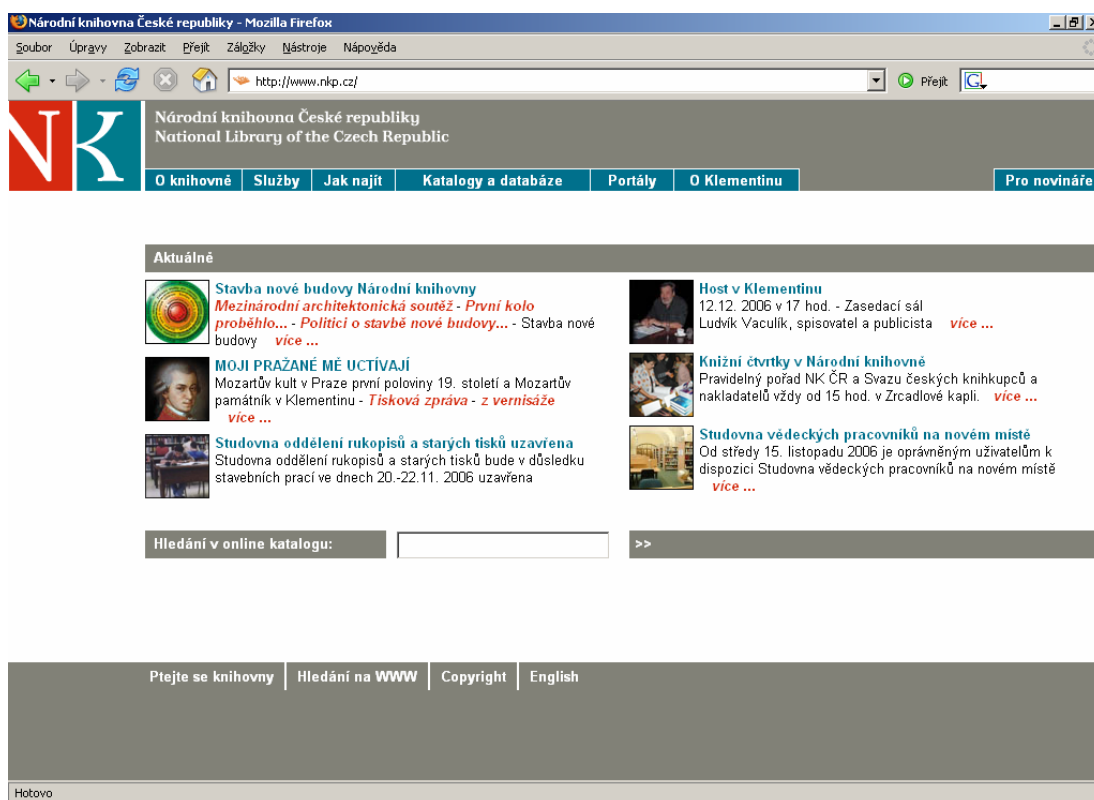
B. Záznam pro elektronickou online verzi časopisu

- V návěští jsou použity kódy „a“ (textový dokument) a „s“ pro seriálovou bibliografickou úroveň.
- Na základě uvedených kódů v návěští obsahuje pole 008 specifikace pro pokračující zdroje. V tomto poli je možné si všimnout, že se liší jak počátek vydávání obou verzí dokumentů, tak také jejich periodicita. Počátek vydávání elektronické verze (r. 2000) je patrný z archivu časopisu; vychází nepravidelně (kód „#“ pro periodicitu a kód „x“ pro pravidlenost).
- V poli 007 figurují opět nejčastěji užívané kódy - kód „c“ (elektronický zdroj), kód „r“ (zdroj přístupný na dálku), kód „c“ (vícebarevný dokument), kód „n“ (rozměry nelze použít) a jako poslední prázdná pozice (dokument neobsahuje žádný zvuk).
- Elektronické online verzi časopisu nebylo ISSN přiděleno. Vydavatel časopisu nicméně uvádí v internetové verzi chybně ISSN přidělené verzi tištěné. Proto je ISSN přidělené tištěné verzi zapsáno v podpoli \$y (nesprávné ISSN).
- Název (pole 245) je převzat z titulní obrazovky (viz obr. 11) a je následován obecným označením druhu dokumentu [elektronický zdroj] v podpoli \$h.
- Údaje o místu vydání, nakladateli a počátečním datu vydání jsou převzaty ze zdroje samotného. Protože počátek vydávání je ve zdroji samotném jasně uveden, může být zapsán v podpoli \$c pole 260.
- Současná periodicita je uvedena v poli 310 (odpovídá pozici 008/18 v kódovaných údajích).
- V poli 362 s indikátorem „0“ (pevné číslování) jsou uvedeny údaje o číslování.
- V poznámce v poli 516 je pro typ počítačového souboru užit termín „elektronický časopis“.
- V poli 530 je textová poznámka informující uživatele o existenci vydávání dokumentu také na jiném nosiči.

- Ve vedlejší záhlaví v poli 710 figuruje Severská společnost, která je vydavatelem časopisu.
- V propojovacím poli 776 je v podpoli \$t uveden název a v podpoli \$x ISSN tištěné verze časopisu.
- URL adresa elektronického časopisu je spolu s identifikátorem URN uvedena v poli 856 (druhý indikátor zde nese hodnotu „#“, protože daná URL adresa se vztahuje přímo k popisovanému dokumentu).

5.6 Integrační zdroj (domovská stránka)

Typickým představitelem integračních zdrojů bývají domovské stránky institucí. Zde byla jako příklad vybrána domovská stránka Národní knihovny ČR, jejíž titulní obrazovka je na obr. 13.

Obrázek 13 Titulní obrazovka domovské stránky Národní knihovny ČR

Záznam ve formátu MARC 21

```
LDR -----ca-i-a22-----a-4500
001      web20051636789
003      CZ-PrNK
005      20061122102447.0
007      cr-cn-
```

008 030718c19959999xr--x-w-s-----0---b2cze--
 040 \$aABA001\$bcze
 0410 \$acze\$aeng
 043 \$ac-xr---
 072 7 \$a027\$xUniverzální knihovny. Veřejné knihovny\$2Konspekt\$912
 072 9 \$a027\$xGeneral libraries, archives, information centres\$2Conspectus\$912
 080 \$a027.54\$2MRF
 080 \$a024.5/.6:004.78\$2MRF
 080 \$a017/019:004.78\$2MRF
 080 \$a659.2:004.78\$2MRF
 080 \$a(437.3)\$2MRF
 080 \$a(0.034.2)004.738.12\$2MRF
 1102 \$aNárodní knihovna České republiky\$7kn20010709069\$4pbl
 24510 \$aNárodní knihovna České republiky\$h[elektronický zdroj]=\$bNational Library of the Czech Republic
 24631 \$aNational Library of the Czech Republic
 24711 \$aVítejte v Národní knihovně České republiky\$f1995-2004
 24711 \$aWelcome to the National Library of the Czech Republic\$f1995-2004
 260 \$aPraha :\$bNárodní knihovna ČR,\$c[1995]-
 310 \$aČastá aktualizace
 500 \$aNázev z titulní obrazovky (verze z 15.9.2005)
 516 \$aWebová prezentace
 520 \$aDomovská stránka Národní knihovny ČR. Obsahuje záložky: O knihovně; Služby; Jak najít; Katalogy a databáze; Portály; O Klementinu; Pro novináře
 538 \$aZpůsob přístupu: World Wide Web
 547 \$aPředcházející názvy z titulní obrazovky: Vítejte v Národní knihovně České republiky, resp. anglický název Welcome to the National Library of the Czech Republic (verze z 19.5.2000)
 61027 \$aNárodní knihovna České republiky\$7kn20010709069\$2czenas
 65007 \$anárodní knihovny\$2czenas
 65007 \$aon-line knihovnické služby\$2czenas
 65007 \$aon-line katalogy\$2czenas
 65007 \$aon-line informační služby\$2czenas
 65009 \$anational libraries\$2eczenas
 651 7 \$aČesko\$2czenas
 655 7 \$awww dokumenty\$2czenas
 655 9 \$awww documents\$2eczenas
 8564 \$uhttp://www.nkp.cz\$qttext/html\$4N\$uURN:NBN:cz-nk20061007
 929 \$aText
 929 \$aService
 930 \$acop. Národní knihovna České republiky
 PSP \$aSE

Komentář k příkladu 5.6

- Obsah domovské stránky Národní knihovny ČR je převážně textové povahy (kód „a“ na pozici LDR/06). Domovská stránka je často aktualizovaná, přičemž jednotlivé aktualizace od sebe nejsou vzájemně odděleny, což signalizuje, že se jedná o integrační zdroj (kód „i“ na pozici LDR/07).
- Údaje v poli 007 odpovídají nejběžněji užívaným kódům v tomto poli (viz předchozí příklady).
- V poli 008 je uvedeno předpokládané počáteční datum vydávání, které odpovídá datu zapsanému v podpoli \$c pole 260. Na stránce samotné se nevyskytuje

žádný údaj o tom, jak často je aktualizovaná, proto je v záznamu pozice 008/18 ponechána prázdná (kód # neurčitelná periodičita)²⁶ a na pozici 008/19 pro pravidelnost se objevuje kód „x“ (nepravidelně). Protože se jedná o aktualizovanou website, je pro typ pokračujícího zdroje užit kód „w“. Kód „s“ vyjadřuje elektronickou povahu díla, kód „0“ udává že se nejedná o materiál z konference a kód „2“ indikuje integrační záznam.

- Jelikož stránky mají také anglickou verzi, je použito pole 041 pro kódy jazyka s prvním indikátorem „0“ (není/neobsahuje překlad). Jednotlivé jazykové verze jsou zapsány v opakovaném podpoli \$a.
- Protože se popisná jednotka obsahově týká České republiky, je užito pole 043 obsahující příslušný kód pro geografickou oblast. Tento údaj koresponduje s geografickým předmětovým heslem zapsaným v poli 651.
- V případě domovských stránek osob a institucí je obvykle daná osoba či instituce (v tomto případě Národní knihovna ČR) zapsána v hlavním záhlaví (zde v poli 110 – hlavní záhlaví pro korporaci). Kód role v podpoli \$4 udává, že se jedná o vydavatele dokumentu.
- V poli 245 je uveden název převzatý z titulní obrazovky (viz obr. 9). Souběžný název zapsaný v podpoli \$b figuruje také v poli 246 pro variantní názvy (první indikátor „3“ udává, že z tohoto pole bude generováno vedlejší záhlaví, poznámka však nikoliv).
- Předcházející názvy jsou zapsány v opakovaném výskytu pole 247. Časové období v podpoli \$f udává, kdy byly tyto názvy dokumentu v platnosti. Předcházející názvy se objevují ve formě textové poznámky také v poli 547.
- Počáteční datum vydávání je uvedeno v podpoli \$c pole 260, protože je možné jej odvodit z externích zdrojů (např. výročních zpráv Národní knihovny ČR).
- V poznámce pro typ počítačového souboru (pole 516) figuruje termín „webovská prezentace“. Užití tohoto termínu není zcela vyhovující a zápis tohoto pole se může jevit jako určitým způsobem zbytečný. Jak už bylo uvedeno v předchozím textu, v zahraniční praxi je pole 516 v současnosti využíváno

²⁶ Pokud je dokument často aktualizován, neměl by být standardně zapisován kód „k“ označující průběžnou aktualizaci. Tento kód by měl být užit pouze v případě, že je dokument aktualizován několikrát denně.

jiným způsobem (pro zápis nestandardních údajů týkajících se formátu dokumentu).

- V poli 520 je stručná anotace s přehledem záložek z titulní stránky.
- Protože termín „domovské stránky“ není v národních autoritách termínem preferovaným (stejně jako termíny „webové stránky“, „webová sídla“ či „webové dokumenty“), je v poli 655 (pro žánr či formu dokumentu) použit autoritní termín „www dokumenty“.
- V poli 856 jsou zapsány identifikátory URL a URN.
- Pole 929 (typologie Dublin Core) je užito opakovaně, jelikož popisná jednotka vykazuje znaky textového dokumentu a služby zároveň.

5.7 Integrovaný zdroj (textový)

Webové stránky „Amatérská prohlídka oblohy“ (viz obr. 14) byly vybrány jako další představitel textového integrovaného zdroje. Stránky provozované stejnojmenným občanským sdružením představují hodnotný informační zdroj z oblasti astronomie.

Obrázek 14 Titulní obrazovka webových stránek Amatérská prohlídka oblohy

```

<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01 Transitional//EN">
<html>
<head>
<title>Amatérská prohlídka oblohy </title>
<META HTTP-EQUIV="Content-Type" CONTENT="text/html; charset=windows-1250">
<META HTTP-EQUIV="EXPIRES" CONTENT="0">
<META NAME="RESOURCE-TYPE" CONTENT="DOCUMENT">
<META NAME="DISTRIBUTION" CONTENT="GLOBAL">
<META NAME="AUTHOR" CONTENT="Amatérská prohlídka oblohy">
<META NAME="COPYRIGHT" CONTENT="Copyright (c) 2002 by Amatérská prohlídka ob
<META NAME="KEYWORDS" CONTENT="News, news, New, new, Technology, technology,
<META NAME="DESCRIPTION" CONTENT="Váš průvodce hvězdnou oblohou!">
<META NAME="ROBOTS" CONTENT="INDEX, FOLLOW">
<META NAME="REVISIT-AFTER" CONTENT="1 DAYS">
<META NAME="RATING" CONTENT="GENERAL">
<META NAME="GENERATOR" CONTENT="PHP-Nuke 5.5 - http://phpnuke.org">
<LINK REL="StyleSheet" HREF="themes/Happy/style/style.css" TYPE="text/css">

<!-- Kario Bomun Killer - script has been inserted by KPF -->

```

Obrázek 15 Zdrojový kód webových stránek Amatérská prohlídka oblohy

Záznam ve formátu MARC 21

```

LDR      ----cai-a22-----a-4500
001      web20051636675
003      CZ-PrNK
005      20061114093819.0
007      cr-cn-
008      050131c20029999xr--x-w-s-----0---b2cze--
040      $aABA001$bcze
072 7    $a52$xAstronomie$2Konspekt$96
072 9    $a520$xAstronomy and allied sciences$2Conspectus$96
080      $a52$2MRF
080      $a524.8$2MRF
080      $a520.1$2MRF
080      $a551.5$2MRF
080      $a(0.034.2)004.738.12$2MRF
24500    $aAmatérská prohlídka oblohy$h[elektronický zdroj]
24633    $awww.astronomie.cz
24633    $aAstronomie.cz
260      $aBrno :$bAmatérská prohlídka oblohy
310      $aČastá aktualizace
3621     $aVydáván od roku 2002?
500      $aNázev ze zdrojového kódu (verze z 31.1.2005)
516      $aWebová prezentace
520      $aWebové stránky zahrnující články z oblasti astronomie, kosmonautiky a astrologie
538      $aZpůsob přístupu: World Wide Web
65007    $aastronomie$2czenas
65007    $avesmír$2czenas
65007    $akosmonautika$2czenas
65007    $ameteorologie$2czenas

```


65009	\$aastronomy\$2eczenas
65009	\$auniverse\$2eczenas
65009	\$aastronautics\$2eczenas
65009	\$ameteorology\$2eczenas
655 7	\$awww dokumenty\$2eczenas
655 9	\$awww documents\$2eczenas
7102	\$aAmatérská prohlídka oblohy\$4pbl
8564	\$uhttp://www.astronomie.cz\$text/html\$4N
929	\$aText
929	\$aImage
930	\$acop. Amatérská prohlídka oblohy
PSP	\$aSE

Komentář k příkladu 5.7

- Jedná se o textový dokument (kód „a“ na pozici LDR/06) vycházející po částech, které nezůstávají odděleny, ale jsou integrovány do celku, což signalizuje užití kódu „i“ (integrační zdroj) pro bibliografickou úroveň (LDR/07).
- V poli 007 se vyskytuje šest nejčastěji užívaných kódů (dokument je vícebarevný, bez zvuku).
- Na základě zvolených kódů v návěští obsahuje pole 008 specifikace pro pokračující zdroje. Počáteční datum vydávání je převzato z údajů o copyrightu uvedených jak na titulní stránce zdroje (ve tvaru „© APO 2002-2006“), tak i ve zdrojovém kódu dokumentu (viz obr. 15). Webové stránky jsou aktualizovány často (v podstatě denně), tato aktualizace je však nepravidelná, proto je na pozici pro periodicitu prázdná znak (tj. „#“ – neurčitelná periodičita) a na pozici pro pravidelnost kód „x“ (nepravidelně). Z hlediska typu pokračujícího zdroje se jedná o aktualizovanou website („w“ na pozici 008/21), forma popisné jednotky je elektronická („s“ na pozici 008/23). Další kódy signalizují, že se nejedná o vládní publikaci („#“), ani publikaci z konference („0“), dokument je psán rozšířenou latinkou („b“) a jedná se o integrační záznam („2“). Jazykem dokumentu je čeština („cze“).
- Protože na titulní obrazovce figuruje název s „www“ na začátku připomínající spíše URL adresu (viz obr. 14), byly údaje o názvu (pole 245) převzaty ze zdrojového kódu dokumentu (viz obr. 15). Variantní názvy jsou zapsány v poli 246.

- Údaje o místu vydání a nakladateli (pole 260) jsou převzaty ze zdroje samotného, konkrétně ze záložky „O nás“. Protože se ve zdroji objevuje pouze datum copyrightu, podpole \$c je vynecháno a pravděpodobný počátek vydávání je uveden v poli 362.
- Webové stránky jsou aktualizovány často, přičemž frekvence aktualizace není známa, v poli 310 se tedy objevuje termín „Častá aktualizace“.
- V poli 516 figuruje jistým způsobem standardní (bohužel ne však příliš vypovídající) termín „Webová prezentace“ jako poznámka k typu počítačového souboru.
- Totéž se týká rejstříkového termínu v poli 655 („www dokumenty“), kde národní autority bohužel přesnější specifikaci nenabízejí.
- Protože dokument neobsahuje pouze texty, ale také řadu obrazových materiálů, je pole 929 (typologie Dublin Core) užito opakovaně.
- V poli 930 figuruje údaj o copyrightu.

5.8 Integrovaný zdroj (textový) na pomezí s elektronickým časopisem

Poslední příklad textového integrovaného zdroje byl vybrán jako typ zdroje určitým způsobem na pomezí integrovaného zdroje a elektronického časopisu. Tento elektronický online zdroj má totiž jednak přidělené mezinárodní standardní číslo pro seriály a jednak nese v podnázvu na titulní obrazovce označení „časopis“ (viz obr. 16), což by mohlo být při jeho popisu matoucí.

Obrázek 16 Titulní obrazovka serveru Cestovatel.cz

Záznam ve formátu MARC 21

```

LDR      ----nai-a22-----a-4500
001      web20061690742
003      CZ-PrNK
005      20060927114401.0
007      cr-cn-
008      060926c19989999xr--x-w-s----0---b2cze--
022      $a1213-3337
040      $aABA001$bcze
072 7    $a91$xGeografie jako věda. Výzkum. Cestování$2Konspekt$9 7
072 9    $a910$xGeography and travel$2Conspectus$9 7
080      $a910.4$2MRF
080      $a82-992$2MRF
080      $a(0.034.2)004.738.12$2MRF
222 0    $aCestovatel.cz$b(Ústí nad Orlicí)
24500    $aCestovatel.cz$h[elektronický zdroj] :$bčasopis o cestování nejen pro cestovatele
260      $a[S.l.] :$bCestovatel, $c1998-^^^
310      $aČastá aktualizace
500      $aNázev z titulní obrazovky (verze z 26.9.2006)
516      $aWebová prezentace
520      $aInformační server o cestování a pro cestovatele
538      $aZpůsob přístupu: World Wide Web
550      $aPředcházející vydavatel: Milan Kylar-Millennium Media
65007    $acestování$2cenas
65007    $acestopisy$2cenas
65009    $atravelling$2cenas
65009    $abook on travels$2cenas
655 7    $awww dokumenty$2cenas
655 9    $awww documents$2cenas
  
```

8564 \$uhttp://www.cestovatel.cz\$text/html\$4N
 929 \$aText
 930 \$acop. Cestovatel
 PSP \$aSE

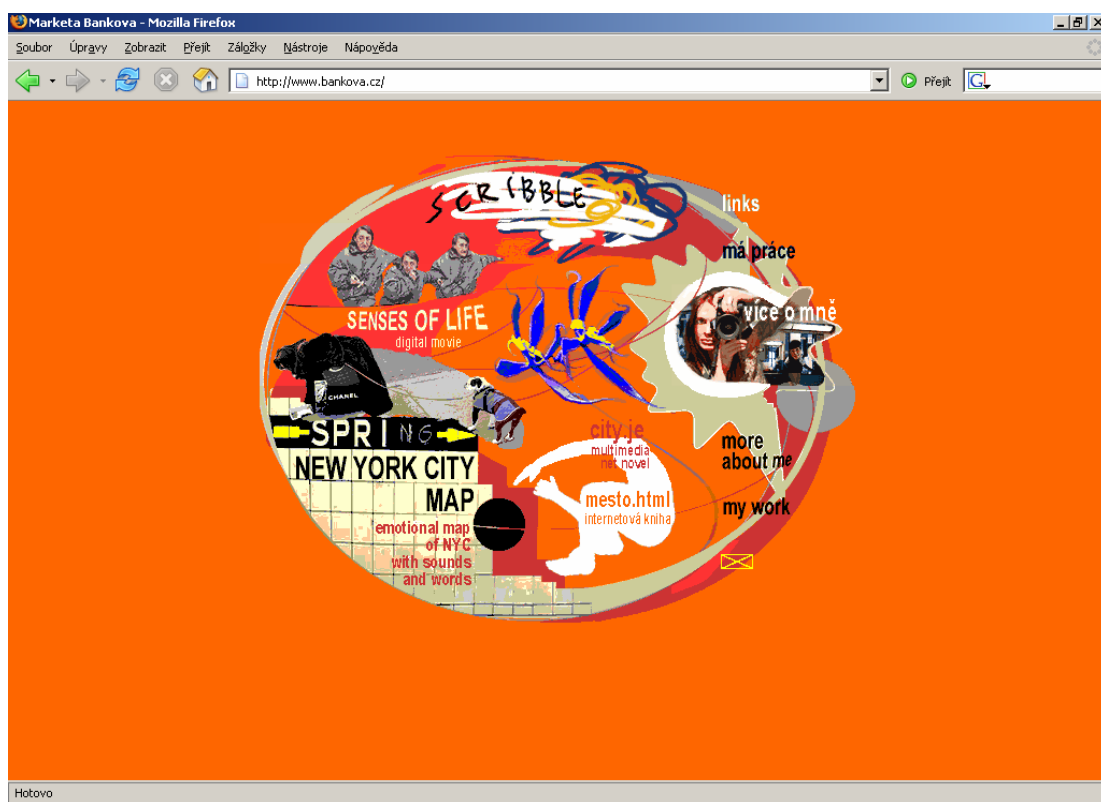
Komentář k příkladu 5.8

- Cestovatel.cz je dokumentem textové povahy, čemuž odpovídá kód „a“ v návěští na pozici LDR/06. Přestože má přiděleno mezinárodní standardní číslo seriálu a v podnázvu označení „časopis“, není možné jednotlivá vydání od sebe odlišit a jedná se tedy o integrační zdroj – kód „i“ na pozici LDR/07.
- V poli 007 se vyskytují opět nejčastěji užívané kódy pro toto pole, jedná se o dokument vícebarevný („c“), bez zvuku (poslední pozice prázdná).
- Pole 008 obsahuje specifikace pro pokračující zdroje. Počáteční datum vydávání bylo převzato z údajů o serveru pod záložkou „Možnosti reklamy na cestovateli“. Co se týče periodicity, vychází články obvykle dvakrát týdně, ale drobné zprávy o cestování vychází průběžně. Cestovatel.cz je tedy často aktualizován, ne však pravidelně, čemuž odpovídají kódy „#“ (neurčitelná periodičita) a „x“ (nepravidelně). Z hledisky typu pokračujícího zdroje se jedná o aktualizovanou website (kód „w“ na pozici 008/21). Popisná jednotka má elektronickou podobu (kód „s“ na pozici 008/23). Kódy na dalších pozicích pole 008 zcela odpovídají předchozímu záznamu.
- V poli 022 je uvedeno mezinárodní standardní číslo seriálu.
- V poli 222 figuruje klíčový název převzatý z databáze agentury ISSN.
- Hlavní název a podnázev (pole 245) jsou převzaty z titulní obrazovky (viz obr. 16).
- Dle údajů ze záložky „Kontakty“ je vydavatelem serveru občanské sdružení Cestovatel, o.s. Místo vydání není ve zdroji nikde uvedeno. Počáteční datum vydávání je ve zdroji samotném jasně stanoveno, a proto je zapsáno v podpoli \$c pole 260.
- Cestovatel.cz je často aktualizován, čemuž odpovídá údaj o periodicitě v poli 310.
- Poznámka k typu počítačového souboru (pole 516) opět nenese zcela výstižný termín pro tento zdroj, ale poněkud obecné označení „Webová prezentace“.

- V poli 550 je ve formě poznámky uveden předcházející vydavatel. Údaj o předchozím vydavateli byl převzat z databáze ISSN, kde je tento vydavatel stále vedený jako současný.²⁷
- Z hlediska typologie Dublin Core se jedná o text (pole 929).
- Cestovatel, o.s. je na webových stránkách uveden rovněž jako držitel copyrightu (pole 930).

5.9 Integroční zdroj (multimédium)

Jako představitel multimediální prezentace na Internetu byly vybrány domovské stránky Markéty Baňkové (titulní obrazovka – viz obr. 17), jedné z nejvýznamnějších představitelk českého net.artu, neboli internetového umění. Stránky obsahují jednak informace o autorce samotné, ale především jsou multimediální prezentací jejích prací (interaktivní román, interaktivní mapa New Yorku, apod.).

Obrázek 17 Titulní obrazovka domovské stránky Markéty Baňkové

²⁷ Údaje o předchozím a současném vydavateli byly ověřeny rovněž v rámci e-mailové komunikace s redakcí serveru.

```

view-source: - Zdrojový kód: http://www.bankova.cz/ - Mozilla Firefox
Soubor Upravit Zobrazit Nápořádá

<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.0 Transitional//EN">
<HTML><HEAD><TITLE>Marketa Bankova</TITLE>
<META content="MSHTML 6.00.2800.1400" name=GENERATOR>
<link rel="schema.DC" href="http://purl.org/dc/elements/1.1/" />
<meta name="DC.Title" content="Markéta Baňková" />
<meta name="DC.Creator" content="Markéta Baňková" />
<meta name="DC.Creator.address" content="marketa@bankova.cz" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="multimediální umění" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="výtvarné umění" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="počítačová grafika" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="interaktivní animace" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="umělecká fotografie" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="film" />
<meta name="DC.Subject" scheme="PHNK" content="hypertext" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="7.038.53" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="72/76" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="004.92" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="004.928.031.42" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="77.04" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="791" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="004.55" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_KCN" content="7.01/.09 Umění" />
<meta name="DC.Subject" scheme="DDC_CON" content="700 The arts" />
<meta name="DC.Subject" scheme="MDT_MRF" content="(0.034.2)004.087" />
<meta name="DC.Description.abstract" content="Markéta Baňková působí na naší kulturní scéně jako
výtvarnice a experimentátorka s Internetem. Ve svých projektech využívá nových možností, jako je
kombinace obrazu, textu, animaci, zvuků a interaktivitu." />
<meta name="DC.Publisher" content="Markéta Baňková" />
<meta name="DC.Date" scheme="W3C-DTF" content="1999-01-01" />
<meta name="DC.Type" scheme="DCMIType" content="Text" />
<meta name="DC.Type" scheme="DCMIType" content="Image" />
<meta name="DC.Type" scheme="DCMIType" content="Sound" />
<meta name="DC.Type" scheme="DCMIType" content="InteractiveResource" />
<meta name="DC.Type" scheme="PHNK" content="interaktivní multimédia" />
<meta name="DC.Format" scheme="INT" content="text/html" />
<meta name="DC.Format" scheme="INT" content="image/gif" />
<meta name="DC.Format.medium" content="computerFile" />
<meta name="DC.Identifier" content="http://www.bankova.cz" />
<meta name="DC.Identifier" scheme="URN" content="URN:NBN:cz-nk2004111" />
<meta name="DC.Language" scheme="RFC3066" content="cze" />
<meta name="DC.Language" scheme="RFC3066" content="eng" />
<meta name="DC.Relation.hasPart" content="Obsahuje části:projekt New York City Map, internetovou knihu
mesto.html, film Smysly života, informace o autorce a její práci." />

```

Obrázek 18 Zdrojový kód domovské stránky Markéty Baňkové

Záznam ve formátu MARC 21

```

LDR      ----cmi-a22-----a-4500
001      web20051636739
003      CZ-PrNK
005      20061124095919.0
007      cr-cna
008      030827c19999999xr-----g---i-----cze--
040      $aABA001$bcze
0410     $acze$aeng
043      $an-us-ny
072 7    $a7.01/.09$xUmění$2Konspekt$921
072 9    $a700$xArts$2Conspectus$921
080      $a7.038.53$2MRF
080      $a72/76$2MRF
080      $a004.92$2MRF
080      $a004.928.031.42$2MRF
080      $a77.04$2MRF
080      $a791$2MRF
080      $a004.55$2MRF
080      $a(734.7)$2MRF
080      $a(0.034.2)004.087$2MRF
1001     $aBaňková, Markéta,$d1969-$7mzk2002148271$4aut
24510    $aMarkéta Baňková$h[elektronický zdroj]
260      $aPraha :$bMarkéta Baňková
310      $aAktualizováno nepravidelně
3621     $aVydáván od roku 1999?
500      $aNázev ze zdrojového kódu (verze z 27.8.2003)
50520    $tNew York City Map$g(projekt) --$tSmysly života$g(video) --$tMesto.html$g(internetová
        kniha)
516      $aInteraktivní multimédium

```

520 \$aMarkéta Baňková působí na naší kulturní scéně jako výtvarnice
a experimentátorka s Internetem. Ve svých projektech využívá nových možností, jako je
kombinace obrazu, textu, animací, zvuků a interaktivity

538 \$aZpůsob přístupu: World Wide Web

60007 \$aMarkéta Baňková\$d1969-\$7mzk2002148271\$2czenas

65007 \$amultimediální umění\$2czenas

65007 \$avýtvarné umění\$2czenas

65007 \$apočítačová grafika\$2czenas

65007 \$ainteraktivní animace\$2czenas

65007 \$aumělecká fotografie\$2czenas

65007 \$afilm\$2czenas

65007 \$ahypertext\$2czenas

65009 \$amultimedia\$2eczenas

65009 \$aarts\$2eczenas

65009 \$acomputer graphics\$2eczenas

65009 \$ainteractive animations\$2eczenas

65009 \$aphotographs\$2eczenas

65009 \$afilm\$2eczenas

65009 \$ahypertext\$2eczenas

651 7 \$aNew York (New York)\$2czenas

651 9 \$aNew York\$2eczenas

655 7 \$ainteraktivní multimédia\$2czenas

655 9 \$ainteractive digital media\$2eczenas

8564 \$uhttp://www.bankova.cz\$qttext/html\$uURN:NBN:cz-
nk20031289\$4N

929 \$aInteractive Resource

930 \$acop. Markéta Baňková

PSP \$aSE

Komentář k příkladu 5.9

- Protože popisnou jednotkou je počítačově orientované multimédium, je v návěští pro typ záznamu (LDR/06) zvolen kód „m“ pro počítačový soubor/elektronický zdroj. Z hlediska bibliografické úrovně je domovská stránka Markéty Baňkové integračním zdrojem (kód „i“ na pozici LDR/07), protože stránka je průběžně aktualizovaná, doplňovaná o autorčiny nové práce a tyto její aktualizace jsou integrovány do jejího celku.
- Kódy užívané v poli 007 se liší od předchozích příkladů pouze na poslední pozici, kde je uveden kód „a“ signalizující, že dokument obsahuje zvuk.
- Na základě typu záznamu v návěští (LDR/06) obsahuje pole 008 specifikace pro elektronické zdroje. Počáteční datum vydávání je převzaté ze zdrojového kódu dokumentu obsahujícího metadatový záznam ve formátu Dublin Core vytvořený Národní knihovnou ČR. Toto datum však není ve zdroji samotném jasně stanoveno, proto počáteční datum vydávání nefiguruje dále v podpoli \$c pole 260, nýbrž v poli 362. Kód „g“ na pozici 008/26 pro uživatelské určení označuje

popisnou jednotku zajímavou pro všechny uživatele. Kód „i“ na pozici 008/26 pro typ počítačového souboru udává, že se jedná o interaktivní multimédium.

- Protože stránky obsahují texty v češtině i angličtině, jsou kódy pro oba tyto jazyky uvedeny v poli 041.
- Dokument se obsahově významně týká New Yorku, proto se objevuje v poli 043 geografický kód pro New York a zároveň geografické předmětové heslo v poli 651.
- Markéta Baňková je jako autorka dokumentu zapsána v hlavním záhlaví v poli 100. Údaj je převzat z báze národních autorit.
- V poli 245 figuruje hlavní název převzatý ze zdrojového kódu dokumentu (viz obr. 18), protože tento pramen poskytuje nejkomplexnější informace.
- Údaje o frekvenci aktualizace stránek nejsou z popisné jednotky patrné, proto je v poli 310 zapsáno „Aktualizováno nepravidelně. Protože v záznamu není použito pole 006 pro pokračující zdroje, neodráží se údaje o periodicitě a pravidelnosti v kódovaných údajích.
- V poli 505 se objevuje formalizovaná poznámka k obsahu zahrnující výčet jednotlivých částí webových stránek.
- Typ počítačového souboru – interaktivní multimédium – v poznámce v poli 516 je slovním vyjádřením kódu užitého v kódovaných údajích na pozici 008/26.
- Dle typologie Dublin Core se jedná o interaktivní zdroj (pole 929).

5.10 Část (článek z elektronického časopisu)

Článek na obr. 19 byl zvolen jako příklad analytického popisu. Jedná se o článek z elektronického časopisu *Acta musicologica*, který vydává Ústav hudební vědy Masarykovy univerzity. Časopis vychází čtvrtletně. Jednotlivé články tohoto časopisu jsou zpracovávány hudebním oddělením Národní knihovny ČR v rámci oborové informační brány pro hudbu.

Obrázek 19 Článek z elektronického časopisu Acta musicologica

Záznam ve formátu MARC 21

```

LDR      ----naa-a22-----a-4500
001      web20061690135
003      CZ-PrNK
005      20061126184514.0
007      cr-cn-
008      060920s2006----xr-----fs-----000-0-cze--
040      $aABA001$bcze
043      $ae-xr---
072 7    $a78.01$xMuzikologie. Dějiny hudby$2Konspekt$99
072 9    $a780.72$xMusicology$2Conspectus$99
080      $a78.01$2MRF
080      $a81'374$2MRF
080      $a(046)$2MRF
1001     $aMacek, Petr,$d1967-$7ola2002144937$4aut
24510    $aSoučasnost a perspektivy české hudební lexikografie$h[elektronický zdroj]/$cPetr Macek
500      $aPřístup z: http://acta.musicologica.cz/
516      $aČlánek v elektronickém časopisu
520      $aČlánek podává historický přehled lexikografických reflexí české hudební kultury s
        důrazem na biografický Československý hudební slovník osob a institucí. Část textu je
        věnována podrobnému popisu a problematice projektu aktualizované reedice tohoto slovníku
        (Český hudební slovník osob a institucí), který realizuje brněnské Centrum hudební
        lexikografie. V závěru je uveden přehled dalších lexikografických projektů této instituce
538      $aZpůsob přístupu: World Wide Web
65007    $alexikografie$zČesko$y 20. stol.$2czenas
65007    $amuzikologie$zČesko$y20. stol.$2czenas
65009    $amusicology$zCzech Republic$y20th century$2eczenas
65009    $alexicography$zCzech republic$y20th century$2eczenas
655 7    $ačlánky$2czenas
655 9    $ajournal articles$2eczenas
  
```

7730 \$tActa musicologica [online]\$gRoč. 2006, č. 1\$x1214-5955
 8564 \$uhttp://acta.musicologica.cz/06-01/0601k02.html\$text/html\$4N
 929 \$aText
 931 \$aprimární
 932 \$aMUS

Komentář k příkladu 5.10

- Protože se jedná o textový dokument, je návěští na pozici LDR/06 uveden kód „a“. Z hlediska bibliografické úrovně se jedná o analytickou část (monografickou) – kód „a“ na pozici LDR/07, protože popisnou jednotkou je článek v určitém svazku periodika a nikoliv pravidelná část periodika.
- V poli 007 se vyskytují opět nejběžněji užívané kódy.
- Pole 008 obsahuje specifikace pro knihy. Popisovaný článek je z č. 1/2006, datum vydání je tedy zřejmé. Dokument je určen pro specialisty (kód „f“ na pozici 008/22) a má elektronickou podobu (kód „s“ na pozici 008/23). Další kódy vyjadřují, že se nejedná o vládní publikaci, publikaci z konference, ani jubilejní sborník, dokument neobsahuje rejstřík, nejedná se o beletrii, ani o biografii.
- Protože se dokument obsahově týká České republiky je použito pole 043 obsahující kód pro Česko.
- V hlavním záhlaví v poli 100 je zapsán autor článku.
- V poli 245 je uveden název článku.
- V poznámce v poli 500 je uvedena základní URL adresa časopisu, z níž má uživatel k článku přístup.
- Typ počítačového souboru je charakterizován v poznámce v poli 516.
- V propojovacím poli 773 figurují údaje o zdrojovém dokumentu – název časopisu, konkrétní ročník a číslo a mezinárodní standardní číslo seriálu.
- V poli 856 je zapsána celá URL adresa vedoucí přímo k popisovanému článku.
- Dle typologie Dublin Core se jedná o text (pole 929).

6. ZÁVĚR

Internet je v současnosti informačním zdrojem číslo jedna pro milióny uživatelů na celém světě. Protože v prostředí Internetu může publikovat kdokoliv, cokoliv a v podstatě zdarma, je objem nárůstu informací na Internetu publikovaných obrovský, přičemž jejich kvalita je velmi různorodá. Na druhou stranu však, právě díky možnostem, které Internet nabízí, vychází celá řada hodnotných informačních zdrojů pouze v online podobě. Knihovny jsou si této skutečnosti dobře vědomy a snaží se proto hledat co nejvhodnější způsob, jak integrovat internetové zdroje do svých fondů a služeb.

Protože internetové vyhledávače (jako např. Google) nenabízely a stále nenabízejí, zcela uspokojivé výsledky při pokusu o organizaci internetových zdrojů, byla jako nejvhodnější metoda pro jejich uchopení zvolena „klasická“ katalogizace založená na katalogizačních standardech a řízených slovnících. Mezi odborníky z oboru knihovnictví je však celá řada odpůrců, kteří se domnívají, že katalogizace není vhodnou metodou k popisu tak dynamických a nestabilních informačních zdrojů, jakými elektronické online zdroje bezesporu jsou. Jedním z hlavních argumentů stavěných proti katalogizaci elektronických online zdrojů je časová náročnost popisu těchto zdrojů a s tím spojené vysoké finanční náklady. Proto se odborníci snaží vyvíjet softwarové nástroje, jejichž podstatou je práce s metadaty, s cílem usnadnění a současně tedy zefektivnění popisu těchto zdrojů. Jako perspektivní se jeví především katalogizační nástroj CORC vyvinutý americkým knihovnickým centrem OCLC, které sehrálo ve vývoji celé problematiky významnou roli. Dva klíčové výzkumné projekty, které OCLC řešilo v průběhu 90. let, nejen ověřily vhodnost užívání katalogizačních standardů typu MARC a AACR2 pro popis elektronických online zdrojů, ale především pomohly vyřešit řadu klíčových problémů a zároveň uvedly popis těchto zdrojů do katalogizační praxe knihoven.

Popis elektronických online zdrojů se liší od popisu tradičních dokumentů ve dvou základních oblastech - v popisu měnících se vlastností těchto zdrojů a v poskytnutí informace o přístupu k nim. Základním problémem při popisu těchto zdrojů je nedostatek údajů nezbytných pro popis, a proto je používáno více poznámek, než v případě tradičních druhů dokumentů. Jedním z dalších problémů je také udržování záznamů elektronických online zdrojů a to nejen jejich měnících se vlastností (typicky u integračních zdrojů), ale také platnosti URL adres. Řada

zahraničních knihoven řeší problematiku vlastností identifikátoru URL (zejména jeho závislosti na lokaci) používáním trvalých identifikátorů PURL.

Standardy pro popis elektronických online zdrojů se také neustále vyvíjejí, v poslední době zejména v souvislosti s implementací bibliografické úrovně „i“ pro integrační zdroje, která byla v zahraniční katalogizační praxi plně implementována teprve v polovině roku 2006.

Vzhledem k tomu, že elektronické online zdroje obvykle vykazují více charakteristik současně (např. elektronický časopis nese charakteristiky elektronického zdroje a seriálu zároveň), využívá se při jejich popisu více příslušných kapitol Anglo-amerických katalogizačních pravidel. Vícenásobné charakteristiky těchto zdrojů se při popisu ve formátu MARC 21 odráží zejména v kódovaných údajích, kde je potřeba znát vzájemnou provázanost těchto polí a vazby na klíčové pozice v návěští bibliografického záznamu.

V rámci jednotlivých oblastí popisu elektronických online zdrojů dle ISBD(ER) byla ukázána specifika popisu těchto zdrojů a problematika otázky, na něž katalogizátor může při popisu těchto zdrojů narážet. Jako neproblematičtější oblast se jeví na základě praktických zkušeností oblast nakladatelských údajů. Snahou bylo také nastínit případné odlišnosti české a zahraniční katalogizační praxe při popisu elektronických online zdrojů.

V Národní knihovně ČR se elektronické online zdroje popisují od roku 2003, kdy byl popis těchto zdrojů zahájen v Oddělení elektronických online zdrojů řešícím od roku 2000 projekt WebArchiv usilující o dlouhodobé uchování a zpřístupnění „domácích“ elektronických zdrojů publikovaných v síti Internet. V rámci tohoto projektu jsou tedy vybírány a popisovány pouze české webové zdroje, avšak ze všech oborů lidské činnosti.

V současnosti jsou elektronické online zdroje popisovány v dalších dvou odděleních Národní knihovny (Hudební oddělení NK ČR a Knihovnický institut NK ČR), která jdou garanty prvních dvou z celkem 24 zamýšlených oborových informačních bran. Pro oborové informační brány jsou vybírány a popisovány nejen webové zdroje české, ale také zahraniční. V určitých oblastech se tedy zájmy WebArchivu a oborových informačních bran překrývají.

Bibliografické záznamy vytvářené v Národní knihovně ČR mají svá specifika vycházející především z úsilí o harmonizaci s metadatovým formátem Dublin Core a dále za účelem kooperace oborových informačních bran.

Klíčovou součástí diplomové práce byla praktická analýza bibliografických záznamů jednotlivých typů elektronických online zdrojů ve formátu MARC 21. Pro tuto analýzu byly vybrány existující záznamy z báze „NKC“ katalogu Národní knihovny ČR reprezentující vždy určitý typ elektronického online zdroje (především z hlediska bibliografické úrovně) nebo specifický problém řešený při popisu těchto zdrojů. V rámci této analýzy byly odhaleny, zejména díky možnosti konzultace s odborníky z oboru, dílčí nedostatky či sporné otázky řešené při popisu elektronických online zdrojů, jejichž odstranění by mohlo přispět ke zvýšení kvality bibliografických záznamů vytvářených v Národní knihovně ČR pro tyto zdroje.

Bibliografický popis elektronických online zdrojů je poměrně složitou problematikou, která se neustále vyvíjí. Mezi odborníky existuje celá řada odpůrců, kteří se domnívají, že Internet je příliš dynamický na to, aby bylo možné organizovat jej pomocí „klasické“ katalogizace. Poukazováno je také na přílišnou složitost formátů typu MARC, na rozdíl od formátů metadatových, mezi nimiž budí největší pozornost metadatový standard Dublin Core. Do budoucna je tedy možné, že vzhledem ke složitosti a ekonomické náročnosti katalogizace elektronických online zdrojů, bude od tohoto přístupu upuštěno.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- *Anglo-americká katalogizační pravidla : druhé vydání, revize 1988*. 1. čes. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 1994. ISBN 80-7050-187-1.
- *Anglo-americká katalogizační pravidla : druhé vydání, revize 1998 : dodatky 1999*. 1. čes. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2001. ISBN 80-7050-187-1.
- *Anglo-americká katalogizační pravidla : druhé vydání, revize 1998 : dodatky 2002*. 1. čes. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2004. ISBN 80-7050-187-1.
- *Anglo-americká katalogizační pravidla : druhé vydání, revize 1998 : dodatky 2004*. 1. čes. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2006. ISBN 80-7050-187-1.
- BALÍKOVÁ, Marie; KUBALOVÁ, Hana; SVOBODOVÁ, Jaroslava. 2004. *Katalogizace ve formátu MARC 21 : stručná instrukce a příklady pro knihy a některé typy pokračujících zdrojů*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2004. 157 s. ISBN 80-7050-438-2.
- BANERJEE, Kyle. 1997. Describing Remote Electronic Documents in the Online Catalog : Current Issues. *Cataloging and Classification Quarterly*. 1997, vol. 25, no. 1, s. 5-20. ISSN 0163-9374.
- BARTOŠEK, Miroslav. 2004. Digitální knihovny – teorie a praxe. *Národní knihovna*. 2004, roč. 15, č. 4, s. 233-254. ISSN 0862-7487. Dostupný také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/NKKR0404/0404233.html>>.
- BAYARD, Laura. 2002. MARCIt Magic : Abracadabra! From a Web Site to a MARC Record. In *Cataloging the Web : Metadata, AACR, and MARC 21*. Lanham : Scarecrow Press, 2002, s. 81-86. ISBN 0-8108-4143-6.
- BEACOM, Matthew. 2002. O, Brave Old World : Using AACR to Catalog Web Resources. In *Cataloging the Web : Metadata, AACR, and MARC 21*. Lanham : Scarecrow Press, 2002, s. 21-25. ISBN 0-8108-4143-6.
- BRATKOVÁ, Eva. 1998. K otázkám pojmu, třídění a typologie internetových a webovských informačních zdrojů. *Národní knihovna*. 1998, roč. 9, č. 5, s. 262-275. ISSN 0862-7487. Aktualiz. a doplň. postprint z dubna 2005 k dispozici z archivu E-LIS: <<http://eprints.rclis.org/archive/00003558/>>.
- BYRUM, John D., Jr. 2002. Úloha národních bibliografií při poskytování bibliografického přístupu ke vzdáleným elektronickým zdrojům: problémy a řešení – přehled. *Národní knihovna*. 2002, roč. 13, č. 4, s. 262-267. ISSN 0862-7487. Dostupný také z WWW: <<http://full.nkp.cz/nkkcr/NKKR0204/0204262.html>>.
- *Cataloging Internet Resources : a Manual and Practical Guide*. Nancy B. Olson, editor. 2nd ed. Dublin : OCLC, 1997. viii, 55 s. ISBN 1-55653-236-9. Revidované elektronické vydání ze srpna 2002 dříve dostupné z WWW: <<http://www.oclc.org/support/documentation/worldcat/cataloging/internetguide/>>.

- CELBOVÁ, Ludmila. 1998. *Elektronické zdroje : aktuální změny a doplňky ve standardech pro zpracování*. Praha : Národní knihovna ČR, 1998. Standardizace ; č.15. ISBN 80-7050-317-3. ISSN 1211-7366.
- CELBOVÁ, Ludmila. 1999. Problémy týkající se doporučení ISBD(ER). *Ikaros* [online]. 1999, roč. 3, č. 8 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/413>>. ISSN 1212-5075.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2000a. Elektronické zdroje publikované v síti Internet jako součást České národní bibliografie. *Ikaros* [online]. 2000, roč. 4, č. 6 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/602>>. ISSN 1212-5075.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2000b. *Katalogizace elektronických zdrojů : příručka pro katalogizátora*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2000. 39 s. ISBN 80-7050-366-1.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2001a. Katalogizace elektronických zdrojů na Internetu : proč, co, jak? *Ikaros* [online]. 2001, roč. 5, č. 2 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/700>>. ISSN 1212-5075.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2001b. Politika výběru elektronických dokumentů publikovaných v prostředí Internetu pro účely ČNB. *Ikaros* [online]. 2001, roč. 5, č. 8 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/Clanek.asp?ID=200208342>>.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2002a. *Standardy pro popis elektronických zdrojů* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2002 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <http://webarchiv.cz/files/dokumenty/seminar/IPVZ_13-11-02.ppt>.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2002b. *Zpracování elektronických zdrojů s dálkovým přístupem* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2002 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <http://www.webarchiv.cz/files/dokumenty/seminar/El_zdroje-online_nk_lc.ppt>.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2003. Báze WEB Národní knihovny ČR zpřístupněna. *Ikaros* [online]. 2003, roč. 7, č. 10 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1490>>. ISSN 1212-5075.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2005. *Instrukce pro oborové informační brány v ČR : Pracovní listy pro popis webových informačních zdrojů* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2005 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <http://jib-info.cuni.cz/tematbrany/Instrukce_pro_OIB_VI05.pdf>.
- CELBOVÁ, Ludmila; HUTAŘ, Jan; JELÍNKOVÁ, Lenka a kol. 2005. *Zpřístupnění digitálního archivu* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2005 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <http://webarchiv.cz/files/dokumenty/seminar/Infoden_061205.ppt>.

- COLEMAN, Anita S. 2005. From Cataloging to Metadata : Dublin Core Records for the Library Catalog. *Cataloging and Classification Quarterly*. 2005, vol. 40, no. 3/4, s. 153-181. ISSN 0163-9374.
- DILLON, M. et al. 1993. Assessing Information on the Internet : Toward Providing Library-Services for Computer-Mediated Communication : Results of an OCLC Research Project. *Internet Research : Electronic Networking Applications and Policy*. 1993, vol. 3, no. 1, s. 54-69. ISSN 1066-2243.
- DILLON, Martin; JUL, Erik. 1996. Cataloging Internet Resources : The Convergence of Libraries and Internet Resources. *Cataloging and Classification Quarterly*. 1996, vol. 22, no. 3/4, s. 197-238. ISSN 0163-9374.
- *Dotazy ke katalogizaci* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, c2000 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://katdotaz.nkp.cz/>>.
- FERRIS, A. M. 2002. Cataloging Internet resources using MARC 21 and AACR : online training for working catalogers. *Cataloging and Classification Quarterly*. 2002, vol. 34, no. 3, s. 339-353. ISSN 0163-9374.
- GORMAN, Michael. 1999. Metadata or Cataloguing? A False Choice. *Journal of Internet Cataloging*. 1999, vol. 2, no. 1, s. 5-22. ISSN 1091-1367.
- GORMAN, Michael. 2001. *Bibliographic control or chaos : an agenda for national bibliographic services in the 21st century* [online]. Haag : IFLA [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <http://jib-info.cuni.cz/tematbrany/Instrukce_pro_OIB_VI05.pdf>.
- HANSEN, J.; STRUNCK, K. 2002. Cataloguing Internet resources. *Journal of Internet Cataloging*. 2002, vol. 5, no. 1, s. 43-51. ISSN 1091-1367.
- HINTON, M. J. 2002. On cataloging Internet resources : voices from the field. *Journal of Internet Cataloging*. 2002, vol. 5, no. 1, s. 53-67. ISSN 1091-1367.
- HIRONS, Jean; GRAHAM, Crystal. 1998. Issues related to seriality. In *The principles and future of AACR : proceedings of the International Conference on the Principles and Future Development of AACR : Totoronto, Ontario, Canada, October 23-25, 1997*. Ottawa : Canadian Library Association ; London : Library Association Publishing ; Chicago : American Library Association, 1998. ISBN 0-88802-287-5. Dostupný také z WWW: <<http://www.nlc-bnc.ca/jsc/r-serial.pdf>>.
- HOWARTH, Lynne C. 2005. Metadata and Bibliogrtaphic Control : Soul-Mates or Two Solitudes? *Cataloging & Classification Quarterly*. 2005, vol. 40, no. 3/4, s. 37-56. ISSN 0163-9374.
- HSIEH-YEE, Ingrid. 2006. *Organizing Audiovisual and Electronic Resources for Access*. 2nd ed. Westport : Libraries Unlimited, 2006. 376 s. ISBN 1-59158-051-X.
- HUNT, Stuart. 2001. The Cataloguing of Internet Resources. *Catalogue & Index*. 2001, vol. 36, no. 141, s. 1-5. ISSN 0008-7629.

- IFLA. *Digital Libraries : Cataloguing and Indexing of Electronic Resources* [online]. Latest Revision : October 25, 2005 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.ifla.org/II/catalog.htm>>.
- ISBD(ER): mezinárodní standardní bibliografický popis pro elektronické zdroje. 2. rev. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 1998. 114 s. ISBN 80-7050-325-4.
- JOHNS, Cecily. 1997. Cataloging Internet Resources : an Administrative View. *Journal of Internet Cataloging*. 1997, vol. 1, no. 1, s. 17-23. ISSN 1091-1367.
- JONES, Steve; MADDEN, Mary. 2002. *The Internet Goes to College : How Students are Living in the Future with Today's Technology* [online]. Washington : Pew Internet & American Life Project, 2002 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_College_Report.pdf>.
- *Journal of Internet Cataloging : the International Quarterly of Digital Organization, Classification and Access*. New York : Haworth Press, 1997- . ISSN 1091-1367.
- JUL, Erik. 1996. Why Catalog Internet Resources? *Computers in Libraries*. 1996, vol. 16, no. 1, s. 8-10. ISSN 1041-7915.
- JUL, Erik. 1997. Cataloging Internet Resources : Survey and Prospectus. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. 1997, vol. 24, no. 1, s. 6-9. ISSN 0095-4403. Dostupný také z WWW: <<http://www.asis.org/Bulletin/Oct-97/jul.htm>>.
- KRČMAŘOVÁ, Gabriela. 2004. Otec webu získal cenu tisíciletí. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 9 [cit. 2006-12-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/1764>>. ISSN 1212-5075.
- LAM, Vinh-The. 2000. Cataloging Internet Resources : Why, What, How. *Cataloging & Classification Quarterly*. 2000, vol. 29, no. 3, s. 49-61. ISSN 0163-9374.
- Library of Congress. 1998. Cataloging Policy and Support Office. *Draft Interim Guidelines for Cataloging Electronic Resources* [online]. Washington : Library of Congress, Updated 01/05/98 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <http://www.loc.gov/catdir/cpso/dcmb19_4.html>.
- Library of Congress. 2003a. Network Development and MARC Standards Office. *Guidelines for Coding Electronic Resources in Leader/06* [online]. Washington : Library of Congress, Revised December 2003 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/marc/ldr06guide.html>>.
- Library of Congress. 2003b. Network Development and MARC Standards Office. *Guidelines for the Use of Field 856* [online]. Washington : Library of Congress, Revised March 2003 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/marc/856guide.html>>.

- Library of Congress. 2003c. *Use of Fixed Fields 006/007/008 and Leader Codes in CONSER Records* [online]. Washington : Library of Congress , 2003 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/acq/conser/ffuse.html>>.
- Library of Congress. 2004. *CONSER Cataloging Manual : Module 31 : Remote Access Electronic Serials (Online Serials)* [online]. Washington : Library of Congress, 2004 [cit. 2006-10-30]. Revidované vydání z roku 2006 dostupné z WWW: <<http://www.loc.gov/acq/conser/Module31.pdf>>.
- MADDEN, Marry. 2006. *Internet Penetration and Impact* [online]. Washington : Pew Internet & American Life Project, 2006 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Internet_Impact.pdf>.
- *MARC 21. Bibliografický formát*. 1. české vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2003. 2 sv. ISBN 7050-427-7.
- *MARCit, Inc.* [online]. c1998 [cit. 2006-10-30]. Dříve dostupný z WWW: <<http://www.marcit.com>>. V současnosti dostupný pouze prostřednictvím Internet Archivu z WWW: <http://web.archive.org/web/*/http://marcit.com>.
- McILWAINE, I.C. 2004. High-Level Subject Access : Tools and Techniques in Internet Cataloging. *Library Resources & Technical Services*. 2004, vol. 48, no. 1, s. 82-84. ISSN 0024-2527.
- MILLER, Steven J. 2004. *Metadata and Cataloging Online Resources* [online]. Milwaukee : University of Wisconsin, last updated November, 2004 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.uwm.edu/~mll/resource.html>>.
- MURRAY, B. H.; MOORE, A. 2000. *Sizing the Internet* [online]. Arlington : Cyveillance, July 2000 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <http://www.cyveillance.com/web/downloads/Sizing_the_Internet.pdf>.
- OCLC Internet Cataloging Project Database Now Available. *Information Today*. 1995, vol. 12, no. 8, s. 48. ISSN 8755-6286.
- OCLC. 1996. *Persistent URL Home Page* [online]. Dublin : OCLC, c1996 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://purl.oclc.org/>>.
- OCLC. 2003. *Archived projects* [online]. Dublin : OCLC, 2003 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.oclc.org/research/projects/archive/default.htm>>.
- OCLC. 2005. *Connexion : Integrated cataloging service* [online]. Dublin : OCLC, 2005 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.oclc.org/connexion/>>.
- ODER, Norman. 1998. Cataloging the Net : Can We Do It?. *Library Journal*. 1998, vol. 123, no. 16, s. 47-51. ISSN 0363-0277.
- ODER, Norman. 2000. Cataloging the Net : Two Years Later. *Library Journal*. 2000, vol. 125, no. 16, s. 50-51. ISSN 0363-0277.

- PĚNKAVOVÁ, Petra. 2000. Problematika zpracování elektronických seriálů. In *Infos 2000 : Stará Lesná, Slovensko, 3.-6. dubna 2000*. Bratislava : Centrum VTI SR pro Spolok slovenských knihovníkov, 2000, s. 224-229. Dostupný také z WWW: <<http://www.aib.sk/infos/infos2000/23.htm>>.
- PĚNKAVOVÁ, Petra. 2002. *Nové pojetí seriálových dokumentů v elektronickém prostředí a způsoby jejich zpracování*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2002. 36 s. ISBN 80-7050-398-X.
- PĚNKAVOVÁ, Petra. 2003. *Proměny seriálových publikací v podmínkách elektronické informační komunikace a problematika jejich zpracování v informačních systémech*. Praha, 2003. 134 s. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- PORTER, Margaret G.; BAYARD, Laura. 1999. Including Web Sites in the Online Catalog : Implications for Cataloging, Collection Development, and Access. *The Journal of Academic Librarianship*. 1999, vol. 25, no. 5, s. 390-394. ISSN 0099-1333.
- STOKLASOVÁ, Bohdana. 2003. Oborové informační brány. In *Knihovny současnosti 2003* [online]. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2003 [cit. 2005-07-06]. Dostupný z WWW: <http://jib-info.cuni.cz/dokumenty/sec2003/sec2003_bst.ppt>.
- STRUTT, Sally E. 1997. Cataloguing and the Internet : considerations at the British Library. *Library Review*. 1997, vol. 46, no. 7, s. 490-499. ISSN 0024-2535.
- ŠKODOVÁ, Markéta. 2005. *Strategie archivace elektronických online zdrojů a politika jejich výběru do digitálního archivu (se zaměřením na český systém WebArchiv)*. Praha, 2005. 86 s., 16 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- TAN, Wendy. 2001. Cataloging Websites for a Library Online Catalogue. *Journal of Educational Media & Library Science*. 2001, vol. 39, no. 2, s. 98-105. ISSN 1013-090X.
- TYLOR, Arlene G. 1999. Where Does AACR2 Fall Short for Internet Resources? *Journal of Internet Cataloging*. 1999, vol. 2, no. 2, s. 43-50. ISSN 1091-1367.
- VOJTÁŠEK, Filip. 2001. Trendy ve zpracování elektronických zdrojů. *Ikaros* [online]. 2001, roč. 5, č. 12 [cit. 2006-12-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/887>>. ISSN 1212-5075.
- *WebArchiv – archiv českého webu* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, poslední aktualizace 13.10.2006 [cit. 2006-11-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.webarchiv.cz/>>.
- *WebArchiv : úvod, cíle, podmínky, realita*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2005. 11 s. ISBN 80-7050-479-X.

- WEBER, Mary Beth. 1999. Factors to be considered in the selection and cataloging of Internet resources. *Library Hi Tech*. 1999, vol. 17, no. 3, s. 298-303. ISSN 0737-8831.
- WEBER, Mary Beth. 2002. *Cataloguing Nonprint and Internet Resources: A How-To-Do-It Manual for Librarians*. New York, London : Neal-Schuman Publisher, Inc., 2002. 371 s. ISBN 1-55570-435-2.
- WEITZ, Jay. 2000. *Cataloging Electronic Resources : OCLC-MARC Coding Guidelines*. Dublin : OCLC, 2000, Revised 2006 July 11 [cit. 2006-10-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.oclc.org/support/documentation/worldcat/cataloging/electronicresource>>.
- WIGGINS, Beacher J. 2005. Zařazení elektronických zdrojů do národních bibliografií : Přehled IFLA. *Knihovna*. 2005, roč. 16, č. 2, s. 59-66. ISSN 1801-3252. Dostupný také z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/knihovna61/wiggins.htm>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

	strana
Obr. 1 Schéma rozdělení informačních zdrojů dle způsobu jejich vydávání	19
Obr. 2 Původní báze „WEB“ katalogu Národní knihovny ČR	44
Obr. 3 Tematické členění oborových informačních bran	45
Obr. 4 Ilustrační ukázka katalogizačního záznamu s URL adresou vedoucí k archivované kopii elektronického online zdroje	49
Obr. 5 Titulní obrazovka elektronické monografie Bibliografie hoboje	52
Obr. 6 Titulní obrazovka webových stránek Památníku Bedřicha Smetany v Jabkenicích	54
Obr. 7 Titulní obrazovka elektronického časopisu Ikaros	57
Obr. 8 Archiv elektronického časopisu Ikaros	57
Obr. 9 Titulní obrazovka elektronického časopisu Romane hangos	60
Obr. 10 Archiv elektronického časopisu Romane hangos	61
Obr. 11 Titulní obrazovka elektronického časopisu Severské listy	63
Obr. 12 Archiv elektronického časopisu Severské listy	64
Obr. 13 Titulní obrazovka domovské stránky Národní knihovny ČR	67
Obr. 14 Titulní obrazovka webových stránek Amatérská prohlídka oblohy	70
Obr. 15 Zdrojový kód webových stránek Amatérská prohlídka oblohy	71
Obr. 16 Titulní obrazovka serveru Cestovatel.cz	74
Obr. 17 Titulní obrazovka domovské stránky Markéty Baňkové	76
Obr. 18 Zdrojový kód domovské stránky Markéty Baňkové	77
Obr. 19 Článek z elektronického časopisu Acta musicologica	80

SEZNAM TABULEK

	strana
Tab. 1 Pole formátu MARC 21 pro popis elektronických online zdrojů	16
Tab. 2 Hodnoty kódů na pozici 008/26 (resp. 006/009)	22
Tab. 3 Vztah mezi typem záznamu (Návěští/06), bibliografickou úrovní (Návěští/07), poli 006, 007 a 008	23
Tab. 4 Předepsané prameny popisu	25

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této diplomové práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 10.12. 2006.

Lenka Jelínková ()

[illegible]